AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kamala AHMADOVA

AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ (AMİA) MUHAMMED FUZULİ ADINA ELYAZMALAR ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLER

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kamala AHMADOVA

AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ (AMİA) MUHAMMED FUZULİ ADINA ELYAZMALAR ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLER

Danışman
Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kamala AHMADOVA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Remzi AYDIN	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Lokman TAY	(İmza)

Tez Başlığı:	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (Amia) Muhammed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsünde Bulunan 16-19. Yüzyıllara Ait Lakeli Ciltler

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 24/05/2021

Mezuniyet Tarihi : 01/07/2021

(İmza)

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (Amia) Muhammed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsünde Bulunan 16-19. Yüzyıllara Ait Lakeli Ciltler” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Kamala AHMADOVA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	**Kamala AHMADOVA**
Öğrenci Numarası	**20155247010**
Enstitü Ana Bilim Dalı	**Sanat Tarihi**
Programı	**Tezli Yüksek Lisans**
Programın Türü	**(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans**
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	**Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ**
Tez Başlığı	**Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (Amia) Muhammed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsünde Bulunan 16-19. Yüzyıllara Ait Lakeli Ciltler**
Turnitin Ödev Numarası	**1591061849**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 274 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 20/05/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8

alıntılar dahil % 8'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

20/05/2021

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ

İ Ç İ N D E K İ L E R

RESİMLER LİSTESİ ..... **ii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **viii**
ÖZET ..... **ix**
SUMMARY ..... **x**
ÖNSÖZ ..... **xi**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ (AMİA) MUHAMMED FUZULİ ADINA ELYAZMALAR ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLERİN KATALOĞU

1.1. 16. Yüzyıl Örnekleri 9
1.2. 17. Yüzyıl Örnekleri 38
1.3. 18. Yüzyıl Örnekleri 79
1.4. 19. Yüzyıl Örnekleri 121

İKİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME

2.1. 16. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri 236
2.2. 17. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri 236
2.3. 18. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri 237
2.4. 19. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri 238

SONUÇ **240**
KAYNAKÇA **241**
EK 1- AMİA ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLERİN TABLOSU **244**
ÇİZİMLER LİSTESİ **246**
ÇİZİMLER **247**
ÖZGEÇMİŞ **258**

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.1. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 11
Resim 1.2. Katalog No. 1. M-159. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 12
Resim 1.3. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 13
Resim 1.4. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak sayfasının ebru görüntüsü. 14
Resim 1.5. Katalog No. 1. M-159. Alt kapak sayfasının ebru görüntüsü 14
Resim 1.6. Katalog No. 1. M-159. İlk sayfada tezhip görüntüsü. 14
Resim 1.7. Katalog No. 2. M- 278. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 17
Resim 1.8. Katalog No. 2. M-278. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 18
Resim 1.9. Katalog No. 2. M-278. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 19
Resim 1.10. Katalog No. 2. M-278. Başlangıç sayfaların görüntüsü. 20
Resim 1.11. Katalog No. 2. M-278. Tezhip çalışması görüntüsü. 20
Resim 1.12. Katalog No. 2. M-278. Tezhip çalışması görüntüsü. 20
Resim 1.13. Katalog No. 3. M-88. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 23
Resim 1.14. Katalog No. 3. M-88. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 24
Resim 1.15. Katalog No. 3. M-88. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 25
Resim 1.16. Katalog No. 3. M-88. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü 26
Resim 1.17. Katalog No. 3. M-88. İç sayfaların görüntü. 26
Resim 1.18. Katalog No. 4. M-22. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 29
Resim 1.19. Katalog No. 4. M-22. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 30
Resim 1.20. Katalog No. 4. M-22. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 31
Resim 1.21. Katalog No. 4. M-22. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü 31
Resim 1.22. Katalog No. 4. M-22. İç sayfaların görüntü. 31
Resim 1.23. Katalog No. 5. A- 25. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 34
Resim 1.24. Katalog No. 5. A-25. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 35
Resim 1.25. Katalog No. 5. A-25. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 36
Resim 1.26. Katalog No. 5. A-25. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 37
Resim 1.27. Katalog No. 6. M-6. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 40
Resim 1.28. Katalog No. 6. M-6. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 41
Resim 1.29. Katalog No. 6. M-6. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 42
Resim 1.30. Katalog No. 6. M-6. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 42
Resim 1.31. Katalog No. 6. M-6. İç sayfaların görüntü. 42
Resim 1.32. Katalog No.7. M-244. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 45

Resim 1.33. Katalog No. 7. M-244. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 46
Resim 1.34. Katalog No. 7. M-244. Üst kapak iç kısmının görüntüsü..... 47
Resim 1.35. Katalog No. 7. M-244. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü..... 48
Resim 1.36. Katalog No. 7. M-244. Üst ve alt kapak sayfalarında zerefşan görüntüsü..... 48
Resim 1.37. Katalog No. 8. M-242. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 51
Resim 1.38. Katalog No. 8. M-242. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 52
Resim 1.39. Katalog No. 8. M-242. Üst kapak iç kısmının görüntüsü..... 53
Resim 1.40. Katalog No. 8. M-242. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 54
Resim 1.41. Katalog No. 8. M-242. İç sayfaların görüntü. 55
Resim 1.42. Katalog No. 9. A-607. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 58
Resim 1.43. Katalog No. 9. A-607. Alt kapak dış kısmının görüntüsü..... 59
Resim 1.44. Katalog No. 9. A-607. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 60
Resim 1.45. Katalog No. 9. A-607. Alt kapak iç kısmının görüntüsü..... 61
Resim 1.46. Katalog No. 9. A-607. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 62
Resim 1.47. Katalog No. 9. A-607. İç sayfaların görüntüsü. 62
Resim 1.48. Katalog No. 10. M-97. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 65
Resim 1.49. Katalog No. 10. M-97. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 66
Resim 1.50. Katalog No. 10. M-97. Üst kapak iç kısmının görüntüsü..... 67
Resim 1.51. Katalog No. 10. M-97. İç sayfaların görüntüsü..... 67
Resim 1.52. Katalog No. 11. B-264. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 70
Resim 1.53. Katalog No 11. B-264. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 71
Resim 1.54. Katalog No 11. B-264. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 72
Resim 1.55. Katalog No. 11. B-264. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 73
Resim 1.56. Katalog No. 12. M-139. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 76
Resim 1.57. Katalog No. 12. M-139. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 77
Resim 1.58. Katalog No. 12. M-139. Üst kapak iç kısmının görüntüsü..... 78
Resim 1.59. Katalog No. 12. M-139. İç sayfaların görüntüsü..... 78
Resim 1.60. Katalog No. 13. M-240. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 81
Resim 1.61. Katalog No. 13. M-240. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 82
Resim 1.62. Katalog No. 13. M-240. Üst kapak iç kısmının görüntüsü..... 83
Resim 1.63. Katalog No. 13. M-240. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü..... 84
Resim 1.64. Katalog No. 13. M-240. İç sayfaların görüntüsü..... 84
Resim 1.65. Katalog No. 14. M-96. Üst kapak dış kısmının görüntüsü..... 87
Resim 1.66. Katalog No. 14. M-96. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 88

Resim 1.67. Katalog No. 14. M-96. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 89
Resim 1.68. Katalog No. 14. M-96. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 90
Resim 1.69. Katalog No. 14. M-96. İç sayfaların görüntüsü. 90
Resim 1.70. Katalog No. 15. D-26. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 93
Resim 1.71. Katalog No. 15. D-26. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 94
Resim 1.72. Katalog No. 15. D-26. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 95
Resim 1.73. Katalog No. 15. D-26. İç sayfaların görüntüsü. 96
Resim 1.74. Katalog No. 16. A-445. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 99
Resim 1.75. Katalog No. 16. A-445. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 100
Resim 1.76. Katalog No. 16. A-445. İç sayfaların görüntüsü. 100
Resim 1.77. Katalog No. 17. A-447. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 103
Resim 1.78. Katalog No. 17. A-447. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 104
Resim 1.79. Katalog No. 17. A-447. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 105
Resim 1.80. Katalog No. 17. A-447. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 106
Resim 1.81. Katalog No. 17. A-447. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 107
Resim 1.82. Katalog No. 17. A-447. İç sayfaların görüntüsü. 107
Resim 1.83. Katalog No. 18. M-422. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 110
Resim 1.84. Katalog No. 18. M-422. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 111
Resim 1.85. Katalog No. 18. M-422. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 112
Resim 1.86. Katalog No. 18. M-422. Başlangıç sayfanın tezhip görüntüsü. 113
Resim 1.87. Katalog No. 18. M-422. İç sayfaların görüntüsü. 113
Resim 1.88. Katalog No. 19. M-331. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 116
Resim 1.89. Katalog No. 19. M-331. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 117
Resim 1.90. Katalog No. 19. M-331. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 118
Resim 1.91. Katalog No. 19. M-331. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 119
Resim 1.92. Katalog No. 19. M-331. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 120
Resim 1.93. Katalog No. 19. M-331. İç sayfaların görüntüsü. 120
Resim 1.94. Katalog No. 20. M-235. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 123
Resim 1.95. Katalog No. 20. M-235. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 124
Resim 1.96. Katalog No. 20. M-235. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 125
Resim 1.97. Katalog No. 20. M-235. Şahların listesi satranc şekli cetvelin görüntüsü. 126
Resim 1.98. Katalog No. 20. M-235. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 126
Resim 1.99. Katalog No. 21. M-266. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 129
Resim 1.100. Katalog No. 21. M-266. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 130

Resim 1.101. Katalog No. 21. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 131
Resim 1.102. Katalog No. 21. Başlangıç sayfada tezhip görüntüsü. 132
Resim 1.103. Katalog No. 21. Başlangıç sayfada tezhip görüntüsü. 132
Resim 1.104. Katalog No. 22. M-1. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 135
Resim 1.105. Katalog No. 22. M-1. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 136
Resim 1.106. Katalog No. 22. M-1. Üst kapak iç kısmının görüntüsü 137
Resim 1.107. Katalog No. 22. M-1. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü. 138
Resim 1.108. Resim 108. Katalog No. 22. M-1. İç sayfada görüntü. 138
Resim 1.109. Katalog No. 23. M-111. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 140
Resim 1.110. Katalog No. 23. M-111. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 141
Resim 1.111. Katalog No. 23. M-111. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 142
Resim 1.112. Katalog No. 23. M-111. Ünvan sayfanın görüntüsü. 143
Resim 1.113. Katalog No. 23. M-111. Tezhip sayfasından görüntü. 143
Resim 1.114. Katalog No. 24. A-21. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 146
Resim 1.115. Katalog No. 24. A-21. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 147
Resim 1.116. Katalog No. 24. A-21. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 148
Resim 1.117. Katalog No. 24. A-21. Ünvan sayfasıının görüntüsü. 149
Resim 1.118. Katalog No. 24. A-21. İç sayfalardan görüntüsü. 149
Resim 1.119. Katalog No. 25. A-339. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 152
Resim 1.120. Katalog No. 25. A-339. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 153
Resim 1.121. Katalog No. 25. A-339. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 154
Resim 1.122. Katalog No. 25. A-339. Tezhipli sayfaların görüntüsü. 155
Resim 1.123. Katalog No. 25. A-339. İç sayfalardan görüntü. 155
Resim 1.124. Katalog No. 26. M-255. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 158
Resim 1.125. Katalog No. 26. M-255. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 159
Resim 1.126. Katalog No. 26. M-255. Tezhip sayfasından görüntü. 160
Resim 1.127. Katalog No. 26. M-255. İç sayfalardan görüntü. 160
Resim 1.128. Katalog No. 27. A-323. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 163
Resim 1.129. Katalog No. 27. A-323. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 164
Resim 1.130. Katalog No. 27. A-323. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 165
Resim 1.131. Katalog No. 27. A-323. Tezhipli sayfaların görüntüsü 166
Resim 1.132. Katalog No. 27. A-323. İç sayfalardan görüntü. 166
Resim 1.133. Katalog No. 28. A-392. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 169
Resim 1.134. Katalog No. 28. A-392. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 170

Resim 1.135. Katalog No. 28. A-392. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 171
Resim 1.136. Katalog No. 28. A-392. İç sayfalardan görüntü. 171
Resim 1.137. Katalog No. 29. M-262. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 174
Resim 1.138. Katalog No. 29. M-262. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 175
Resim 1.139. Katalog No. 29. M-262. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 176
Resim 1.140. Katalog No. 29. M-262. Başlangıç sayfalardan görüntü. 177
Resim 1.141. Katalog No. 29. M-262. İç sayfalardan görüntü. 177
Resim 1.142. Katalog No. 30. B-135. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 180
Resim 1.143. Katalog No. 30. B-135. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 181
Resim 1.144. Katalog No. 30. B-135. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 182
Resim 1.145. Katalog No. 30. B-135. Başlangıç sayfalardan görüntü. 183
Resim 1.146. Katalog No. 30. B-135. İç sayfalardan görüntü. 183
Resim 1.147. Katalog No. 31. M-257. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 186
Resim 1.148. Katalog No. 31. M-257. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 187
Resim 1.149. Katalog No. 31. M-257. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 188
Resim 1.150. Katalog No. 31. M-257. Unvan sayfasından görüntü. 189
Resim 1.151. Katalog No. 31. M-257. Unvan sayfasından görüntü. 189
Resim 1.152. Katalog No. 31. M-257. Tezhip sayfasından görüntü. 189
Resim 1.153. Katalog No. 32. A-143. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 192
Resim 1.154. Katalog No. 32. A-143. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 193
Resim 1.155. Katalog No. 32. A-143. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 194
Resim 1.156. Katalog No. 32. A-143. Başlangıç sayfadan görüntü. 195
Resim 1.157. Katalog No. 32. A-143. İç sayfalardan görüntü. 195
Resim 1.158. Katalog No. 33. M-222. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 198
Resim 1.159. Katalog No. 33. M-222. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 199
Resim 1.160. Katalog No. 33. M-222. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 200
Resim 1.161. Katalog No. 33. M-222. Unvan sayfasından görüntü. 201
Resim 1.162. Katalog No. 33. M-222. İç sayfalardan görüntü. 201
Resim 1.163. Katalog No. 34. M-33. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 204
Resim 1.164. Katalog No. 34. M-33. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 205
Resim 1.165. Katalog No. 34. M-33. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 206
Resim 1.166. Katalog No. 34. M-33. Üst kapak iç kısım ve ebru görüntüsü. 207
Resim 1.167. Katalog No. 34. M-33. İç sayfalardan görüntü. 207
Resim 1.168. Katalog No. 35. A-335. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 210

Resim 1.169. Katalog No. 35. A-335. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 211
Resim 1.170. Katalog No. 35. A-335. İç sayfalardan görüntü 212
Resim 1.171. Katalog No. 35. A-335. Tezhipli sayfadan görüntü. 212
Resim 1.172. Katalog No. 35. A-335. İç sayfadan görüntü. 212
Resim 1.173. Katalog No. 36. A-66. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 215
Resim 1.174. Katalog No. 36. A-66. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 216
Resim 1.175. Katalog No. 36. A-66. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 217
Resim 1.176. Katalog No. 36. A-66. Tezhipli sayfalardan görüntü. 218
Resim 1.177. Katalog No. 36. A-66. Başlangıç sayfadan görüntü. 218
Resim 1.178. Katalog No. 37. M-223. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 221
Resim 1.179. Katalog No. 37. M-223. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 222
Resim 1.180. Katalog No. 37. M-223. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 223
Resim 1.181. Katalog No. 37. M-223. Alt kapak iç kısım ve renkli sayfa görüntüsü. 224
Resim 1.182. Katalog No. 37. M-223. İç sayfalardan görüntü. 224
Resim 1.183. Katalog No. 38. B-2002. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 227
Resim 1.184. Katalog No. 38. B-2002. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 228
Resim 1.185. Katalog No. 38. B-2002. Üst kapak iç kısmının görüntüsü. 229
Resim 1.186. Katalog No. 38. B-2002. İç sayfalardan görüntü. 229
Resim 1.187. Katalog No. 39. M-3. Üst kapak dış kısmının görüntüsü. 232
Resim 1.188. Katalog No. 39. M-3. Alt kapak dış kısmının görüntüsü. 233
Resim 1.189. Katalog No. 39. M-3. Alt kapak iç kısmının görüntüsü. 234
Resim 1.190. Katalog No. 39. M-3. Tezhipli sayfaların görüntüsü. 235
Resim 1.191. Katalog No. 39. M-3. İç sayfalardan görüntü. 235

KISALTMALAR LİSTESİ

age.	Adı geçen eser
AMİA.	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
b.	bin
H.	Hicri
lat.	Latin
M.	Miladi
M.Ö	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
No.	Numara
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
yy.	Yüzyıl

ÖZET

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (AMİA) Muhammed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsünde Bulunan 16-19. Yüzyıllara Ait Lakeli Ciltler; coğrafi konumu itibari ile geçiş güzergâhında olan Azerbaycan, kendi kadim kültürü dışında, İslâm, Hristiyan, Zerdüştlük, Musevilik dinlerinin medeniyetini kendi bünyesinde yüzyıllarla barındırmıştır. Türk devleti olmasının yanında, bu coğrafyada yüzyıllardır kesintisiz devam eden farklı kültürlerin zengin sanat mirasının izleri görülmektedir. Hat, tezhip, minyatür, cilt ve konumuz olan lakeli cilt sanatının önemli eserlerine de bu topraklarda rastlanmaktadır.

AMİA Elyazmalar Enstitüsünde bulunan 16-19. yüzyıl lakeli ciltlerin en önemli özelliği üslup çeşitliliğidir. Örnekler arasında ister desen üslubu, ister boyamada Doğu ve Batı tarzları izlenmektedir.

Araştırma zamanı enstitünün kütüphanesinde, 39 adet dört farklı yüzyıllara ait lakeli cilt numuneleri incelenmiştir. Bunlardan beş adedi 16.Yüzyıla, yedi adedi 17.Yüzyıla, yedi adedi 18.Yüzyıla, yirmi adedi 19. Yüzyıla özelliklerini taşımakta olan lakeli cilt örnekleridir. 16. Yüzyıla ait lakeli cilt özelliklerinde minyatürlü ve şuküfe tarzı bezeme üslüpları işlenilse de, 17-19. Yüzyıl ciltlerinde şuküfe bezeme tarzı görülmektedir. Aynı dönemlerde hatayi, penç motifleri karışımı, halkari ve zerefşan bezeme üsluplarıda sıklıkla karşılaşılan dönem özelliklerindendir. İncelenmiş olan ciltlerde malzeme olarak sahtiyan deri, teknik olarak tarama ve boyama üsluplupları kullanılmıştır. Çalışılmış yazmalar arasında minyatürlü lakeli cilt örneği bir adet bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cilt, Lake, Azerbaycan.

SUMMARY

IN 16-19TH-CENTURY LACGUER BINDINGS AT TE INSTITUTE MANUSCRIPSTS NAMED AFTER MOHAMMAD FUZULI OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF AZERBAIJAN (ANAS)

In 16-19th century Lacquer Bindings at the Institute of Manuscripts Named After Mohammad Fuzuli of the National Academy of Sciences of Azerbaijan; being on the transition route due to its geographical location, Azerbaijan has hosted the civilization of the religions of Islam, Christianity, Zoroastrianism and Musavism for centuries besides its own ancient culture. In addition to being a Turkish state, there are traces of the rich artistic heritage of different cultures that have been continuing for centuries in this geography. The important works of calligraphy, illumination, miniature, binding and lacquer binding, which is our subject, are also found in these lands.

The most important feature of the 16-19. century lacquered volumes in the ANAS Manuscripts Institute is their stylistic diversity. Among the examples, Eastern and Western styles can be followed either in pattern style or painting.

At the time of the research, 39 lacquered binding samples belonging to four different centuries were examined in the library of the institute. Five of them are 16th century, seven 17th century, seven 18th century and twenty 19th century lacquered binding samples. Although miniature and naturalistic floral decoration style are used on the lacquered bindings of the 16th century, the 17th-19th century bindings show a naturalistic floral decoration style. During the same periods, hatayi, a mixture of claw motifs, halkari and zerefshan decoration styles are common features of the period. Goatskin, technically scanning and colouring styles were used as materials on the skin that was examined. Among the studied manuscripts, there is one example of a miniature lacquered binding.

Keywords: Bookbinding, Lacquer, Azerbaijan.

ÖNSÖZ

Güneş ve ışık, yaşam ve eylem gibi yazı ve kitaplarda birbirinden ayrılamaz. Eski emek şarkıları, efsanevi mitler, kahramanlık destanları, masallar, cesur insanlar hakkındaki efsaneler öncelikle sözlü olarak yayıldı. Daha sonra taş, tahta, kiremit, bronz, kemik, papirüs, parşömen ve kağıt üzerinde bulunan kitaplar da bize geldi.

Yazının, alfabenin ve dilin gelişmesi kitabın gelişmesi ve oluşumunun temelini attı. El yazmalarının tarihi ise çok eskiye dayanır.

Azerbaycanlı tarihçiler, seyyahlar, sanatçılar, bilim adamları ve şairlerin eserleriyle zenginleşen Azerbaycan'ın elyazma kitap zenginliği, hattatların, ressamların, mücellitler ve müzehhiplerin sıkı ve ciddi çalışmaları sonucunda istikrar kazanmış, şekillenmiş ve gelişmiştir.

Kitap tasarımında resim sanatı önemli bir rol oynuyor. Ülkemizde lâkeli cilt sanatı hakkında çeşitli makaleler ve bazı cilt ustaları hakkında araştırmalar bulunmasına rağmen, konumuzu kapsayan Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (AMİA) Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enistitüsün'de bulunan 16-19. Yüzyıla aid Lakeli Ciltlerle ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu bakımdan tezimizin konuya açıklık getiren bir araştırma olacağına inanıyorum.

Tezin hazırlanmasında, çalışmama her daim destek veren danışman hocam Prof. Dr, Abdullah KARAÇAĞ'a, tez için yönlendirmelerde bulunan değerli fikirlerini ve sabrını benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr.Yıldıray ÖZBEK'e, tezin değerlendirme sürecinde bilgi birikimlerini benimle paylaştığı için hocam Doç. Dr. Lokman TAY'a, konu üzerinde çalışma fikrini verip araştırmalarımda kolaylık gösteren ve yardımcı olan AMİA Elyazmalar Enstitüsü El Yazmalar Hijyeni ve Restorasyon Laboratuvarı Bölüm Başkanı Zaur ORUCOV'a, Felsefe Doktoru Tünzale SEYFULLAYEVA'ya, AMİA Elyazmalar Enstitüsü Multidisipliner Bölüm Araştırma Görevlisi Hoşkadem MİRZAYEVA'ya, çizimler konusunda destek olan arkadaşım Ali İMANOV ve fotoğrafların düzenlenmesinde emeği geçen arkadaşım Etrabe BABAYEVA'ya ayrıca her türlü desteğiyle yanımda olan Valide'me sonsuz teşekkür ederim.

Kamala AHMADOVA

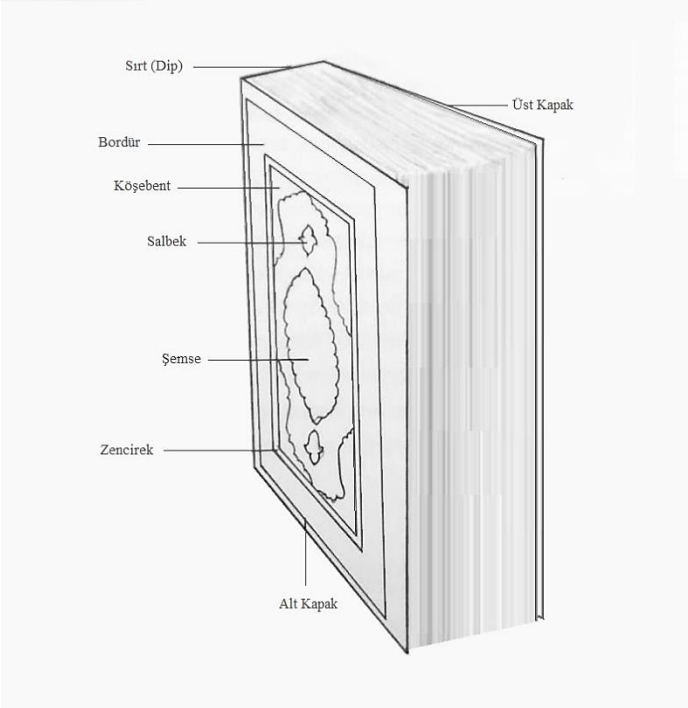
Antalya, 2021

GİRİŞ

Toplumun evrim sürecinde bir fikri belli bir mesafeye veya ileri bir zamana iletmek için ilk yazma ihtiyacı ortaya çıktıysa, zaman içinde yazılı materyale ve sonunda yazılı hale gelen fikirlerin toplanmasına ve korunmasına ihtiyaç vardı. Uzun ve karmaşık tarihsel süreçte, yazım geliştikçe ve daha kullanışlı yazı malzemeleri arayışı genişledikçe, yazılı metinleri yansıtan taş yazıtlar, kil tabletler, milattan üç bin yıl önceye dayanan papirus tomarları, ruloları halinde bir araya getirildi. Nil Vadisinde papirus kullanılırken, uzak doğuda M.Ö. 300 yılına kadar ağaçların kabuklarından istifade eden Çinliler, daha sonra ipek üzerine yazmaya başladılar. Ciltçilik, ruloların yerini caudex'in (ağac gövdesi) almasıyla gelişmeye başladı. İlk cilt kapaklarına verilen kodeks (caudex) adı da buradan geliyordu. Azerbaycanda ise en eski kitap çeşidi parşömen üzerine yazılan "Avesta" dünyanın basık (cönk) kitap türünün sayılı örneklerinden biridir.

Cilt kelimesi Arapça kökenli olup deri anlamına gelmektedir. Kitap sanatlarında cilt, bir mecmua ya da kitabın yapraklarını dağılmaktan korumak ve toplu hale getirmek için üzerine deri, kağıt, kumaş veya üzeri kıymetli taşlar gibi malzemelerle kaplı mukavvadan yapılan kaplara verilen isimdir (Allahverdiyev, 1972: 53).

Genellikle mukavva üzerine meşin (koyun derisi), sahtiyan (keçi derisi), rak (ceylan derisi) gibi farklı türlerden derilerle kaplanan ciltler mevcuttur. Klasik bir ciltte üst kapak,alt kapak, miklep, sırt, ve sertap gibi bölümler bulunur.

Türk-İslam cilt sanatının tarihteki gelişiminde Herat, Hatayî, Arap, Rûmî (Selçuklu), Memlûk, Mağribi, Türk (Osmanlı) Buhara-yı Cedid gibi üsluplar görülmektedir. Bundan başka Türk tezyinatında bitkisel, figürlü, geometrik, rumi, barok, rokoko tarzı motifler kullanılmıştır.

15. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar Türk-İslam cilt sanatında, Azerbaycan'da "kalemdani", Osmanlı'da "rugani", "Edirnekarı"[1] gibi adlandırılan lake tekniğinin uygulandığı bilinmektedir. Mukavva, deri veya tahtaya uygulanan çeşitli boyamaların üzerine vernik sürülmek suretiyle yapılan "lake" eserlerin en kadim örneklerine beş bin sene önce Kahire al-Muthaf al-Mısrı'de Eski Mısıra ait tahta lahitlerinde rastlanmaktadır. Sonralar Çin ve Japonya'da görülen lake sanatı 15. yüzyılda İran'da Timurlular hakimimiyeti devrinde kalemdan ve kitap kapları üzerinde güzel örnekleri vardır.

Lake suda erimeyen ve bozulabilecek altınlı ya da suluboyalı nakışların üzerine, korumak amacıyla sürülen bir çeşit verniktir

Asıl ismi "Rhus vernicifera" olan lak, Hindistan ve Çin'de yetiştirilen bir ağaçtan çıkan zamkla yapıldığı söylenmektedir. Ağaç dallarından toplanan zamk, belli işlemlerden geçirilip, alkol içerisinde eritilir. İstenilen yüzeye sürüldükten sonra alkol uçar, geriye parlak bir yüzey kalır.

16. yy'ın önemli Azerbaycanlı ressam ve şairi Sadık Bey Afşar[2] (1533-1613) "Kanun-üs-Süver" (Tasvirler Kanunu) eserinde lakenin hazırlanmasını sandalos (səndərüs) isimli bitkisel zamkla (nəbati qətran), bezir (keten) yağının pişirilmesinden elde edilir.

Lake bir cilt yapılırken önce zemin (mukavva) hazırlanır, üzerine lak çekilir. Daha sonra altın, gümüş veya boya ile bezeme yapılır.

Türk ve İslam lake ciltlerinin bilinen en eski örneği H.873/M.1468 tarihli Fevaidü'l-Giyasiyye adlı eseridir. Eser Topkapı Sarayı Müzesi'nde korunmaktatır.

Azerbaycan'da lakeli ciltler 15. yüzyılda görülmektedir. Safevi, Kaçar, Avşar dönemleri Tebriz, Herat, Şiraz, Erdebil, Bakü, Şuşa gibi şehirlerde atölyeler vardır. XVI-XIX. yüzyıllara ait lakeli ciltlerin bir kısmıda Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsünde bulunmaktadır.

AMİA Elyazmalar Enstitüsü Sovyetler dönemini en genç yazma eserler hazinelerinden biridir. 1950 yılda SSCB Bakanlar Kurulunun özel kararı ile Enistütünün elyazmalar şübesi yaradıldı.

---

[1] Türkiye'de lake cilt Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne şehirlerinde yapılmıştır. En güzel örnekleri Edirne'de yapıldığı için Edirnekarı cilt de denilmiştir (Özen, 1990: 79).

[2] Sadık bey Afşar- "Sadiki" mahlasıyla ünlü olan Azerbaycanlı şair ve ressam Afşar boyundan olup, II Şah İsmayıl (1537-1577) devrinde saray kütüphanesinin sıradan çalışanı, I Şah Abbas (1571-1629) devrinde kütüphanenin yöneticisi makamında çalışmıştır.

Enistitüde Azerbaycan, Arap, Fars, Özbek dillerinde 40.000 fazla yazma eserler bulunmaktadır. Bunlardan 11.463 eski Azerbaycan Türkçesi, Arapça, Farsça, Özbek ve Türkmen Türkçesi ve başka dillerde, 12.100 9.-20. yy. Azerbaycan ilim ve edebiyat tanınmış şahslarına ait belgelerdir. 12.479 eski matbu kitaplar, devrim öncesi gazete, dergilerde oluşmaktadır. 1.902 adet mikrofilm ve foto suretlerde mevcuttur.

Konunun Tanımı

Azerbaycan cilt sanatı İslâm cilt sanatından çok ayrı üslup oluşturmasa da her zaman öne çıkmış ve öncü olmuştur. Timurî (1370-1405) ve Safevî dönemi (1501-1736) ciltleri kendi adıyla anılacak üsluplardır. İlerleme ve gelişme 14-17. yy'a kadar eş yürümüştür. 17. yy'da duraklama yaşanmış 18. yy'da ise batı etkisi ile değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Bu yüzyıldan sonra ise teknik olarak geçmiş dönemleri aşan eserler üretilmediği gibi gerileme görülmüştür. 16. yüzyıldan başlayarak artık ciltlerinde batı usulünde natüralist tarzda çiçek ve hayvan tasviri görünmektedir. İslâm ciltlerinde görmeye alıştığımız tekniklerin üretimi azalmış daha çok lâke tekniği uygulanmıştır.

Konunun Amaç, Sınır ve Kapsamı

Lakeli Cilt Sanatı ile ilgili çok az araştırmalar bulunmaktadır, bu konuda kaynak yetersizliyi vardır. AMİA Elyazmalar Enstitüsünde farklı konularda inceleme işlemleri görülsede, lakeli ciltlerle ilgili hiç bir çalışma yapılmamıştır. Enstitüde farklı devirleri kapsayan lakeli cilt örnekleri bulunduğundan bu konunun çalışılması cilt sanatı açısından zaruri ve yararlı olucağı düşünülerek çalışıldı.

AMİA Elyazmalar Enstitünün kütüphanesinde bulunan lakeli ciltlerin 16-19. yüzyıllara ait örnekleri toplam 39 adeti araştırılmıştır. Bunlarda beş adedi 16. yüzyıl, yedi adeti 17. yüzyıl, yedi adeti 18. yüzyıl ve yirmi adeti 19. yüzyıllar örnekleridir.

Yararlanılan Kaynaklar

Kaynak araştırmaları, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü'nün Hazinesi (AMİA), Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü'nün Kütüphanesi (AMİA), Mirze Feteli Ahundov adına Azerbaycan Milli Kütüphanesi, Azerbaycan Devlet Kültür ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Kütüphanesi YÖK Tez Tarama Merkezi'nde yapıldı. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü'nün Hazinesi (AMİA) 16-19. yüzyıl lâke ciltlerin doküman kaydı ve fotoğrafları alınmıştır.

Kullanılan kaynaklar çoğunlukla Rusça, Azerbaycan ve Anadolu Türkçesi, İngilizce ve çok azı Fransızcadır. Bunlardan en önemlileri: Avşar, S. (1971). *Kanun-üs-Süver*. Elm

neşriyyatı, Bakı. Allahverdiyev, B. (2008). *Ümumi kitab tarixi*. Bakı. Akimuşkin, O. (1987). *Rukapisnaya Kniga v Kulture Narodov Vostoka*. Oçerki. Kniga 1. Moskva. Bartold, V. (1999). *Müsəlman Dünyası Tarixində Xəzəryanı Bölgələrin yeri.* Bakı. Çığ, K. (1971). Türk Kitap Kapları, İstanbul. Demiriz, Y. (2005). *Osmanlı Kitap Sanatında Doğal Çiçekler*. İstanbul. Dain, A. (1949). *Les manuscrits*. Paris. Kaziyev, A. (1966). *Xudojestvenno-Texniçeskie Materialı Srednevekovoy Rukopisi*. Baku. Kaziyev, A. (1977). *Xudejestvennoe Oformlenie Azerbaydjanskoy Rukopisnoy Knigi XIII-XVII vekov.* Moskva. Kazımi, P. F. (2008). *Səfəvilər Dövründə Azərbaycanda Kitabxana İşi*. Bakı. Gezgin, D. (2007). *Bitki mitosları.* Sel Yayıncılık. İstanbul. Özkeçeci İ, Özkeçeci S. (2014). *Türk Sanatında Tezhip*. Yazıgen Yayıncılık. İstanbul.

Azerbaycan'da Cilt ve Lakeli Cilt Sanatı

Azerbaycan el yazmalarının ilk örnekleri günümüze ulaşmamıştır, bu nedenle oluşum zamanını kronolojik olarak doğru bir şekilde belirlemek imkansızdır. Bazı kanıtlar, elyazma kitap sanatının 11-12. yüzyıldan var olduğunu gösteriyor. Bu dönem, Behmenyar Hatib Tebrizi, Abdullah Gencevi, Katran Tebrizi, Nizami Gencevi, Hakani Şirvani, Nizameddin Ahmed Nahçivani gibi Azerbaycan alimleri, şairler ve düşünürlerin isimleri ile bağlantılıdır.

Elyazma kitabların en eski nüshaları, Azerbaycan'ın Hülagü Moğol (İlhanlılar) devletinin bir parçası olduğu 13. yüzyılın sonu, 14. yüzyılın başlarına kadar uzanıyor. Minyatürlü el yazmaların oluşturulması daha sonra özellikle Reşidüddin Feyzullah tarafından yaratılmış Reşidiye kasabasında yapılırdı. Bu küçük kasabada, çeşitli içeriklerden birkaç bin kitabı olan bir üniversite ve bir kütüphane kurulmuştur. Hindistan, Çin, Suriye ve Mısır'ın farklı ülkelerinden bilim adamları buraya geliyorlardı. Her birinin kendi alanında on uzman yetiştirmesi gerekiyordu. Kütüphanenin düzenlediği sanat atölyelerinde çeşitli ülke ve şehirlerden davet edilen hattatlar ve sanatçılar da çalışıyordu. Onlar temel olarak Reşidüddin Feyzullahın da naşiri olduğu "Cami ut Tevarih" eserinin el yazmalarını ve minyatürlerini yapıyorlardı. Eserin içeriği Moğolllar dahil, Asya, Avrupa'nın çeşitli halklarının mitolojisi ve tarihinden bahsedilmektedir. "Cami ut Tevarih" elyazmaları İran'ın çeşitli şehirleri ve diğer Müslüman ülkelerinde yayılmaya başlamıştır. 1318'de Reşidüddin Feyzullah idam edildi, 1330'da yarattığı Reşidiyye şehri yıkıldı ve kütüphane yağmalandı. Kitap sanatına ve minyatürlere olan ilgisiyle, sadece Tebriz okulunun gelenekleri ayakta kalabilmiştir (Kazıyev, 1977: 151).

Bilinen en eski Azerbaycan el yazmaları hem yazı üslubu hem de minyatür niteliğinde Arap-Mezopotamya ve Çin-Uygur sanatından etkilenmiştir. 13-14. yüzyıl sonlarında minyatür sanatçılarının isimleri çok az biliniyor, çoğu Uzak Doğu'dan, Uygurlardan, Arap-

Mezopotamya tarzı ve yerel geleneklerle karıştırdığımız Uzak Doğu sanatsal geleneklerini de beraberinde getirdiler. Azerbaycan'da sanatsal tasarlanmış olan el yazma kitapların bilinen en eskisi ilk olarak 1210-1225 yıllarına ait Taberî'nin "Kuran Tefsirleri" adlı eseridir. Bir sonraki orijinal örnek, Dublin'deki "Chester Beatty" kütüphanesi koleksiyonunda saklanan Abdullah Tabrizi tarafından "reyhani" yazı türüyle yazılmış Kuran-ı Kerimdir. Unvan sayfasında süre başlıkları süslemelerinin güzelliği sanatçının yüksek becerisini karakterize eder. İlhanlı döneminin sanatsal ciltlerinden sadece bir örneğimiz var, bu 14. yüzyılın ilk yarısında Azerbaycan ciltlerinin en iyi örneği, 1334 yılında ait olan el yazısının orijinal el boyamasıyla yapılmış olan cilt İstanbul'da Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Tebriz'de usta Muhammed Ali tarafından kırmızı-kahve rengi sahtiyan deriden yapılmıştır, ciltçinin ismi sol kapağın iç tarafına altınla yazılmıştır. (Kazıyev, 1977: 163). Cildin tonları, orta madalyonun dördüncü bölümünü temsil eden, kıvrımlı kenarları olan uzun bir orta madalyon, iki küçük kıvrım ve dört köşe vinyetten oluşur. Tüm bunlar, yanlarda kesintili çizgiler bulunan basit örgülü kartonla çerçevelenmiştir. Ortadaki madalyon ve köşe başlık motifleri renkli noktalarla doldurulmuştur.

Söylenenleri özetlemek gerekirse, Azerbaycan'da bir el yazması kitabın sayfalarının ve ciltlerinin tezyinatının mütevazı süslemesi olmasıyla ayırt edildiğine dikkat edilmelidir. Kuran ve diğer ilahiyat eserlerinin özgün nüshaları, bu elyazmaların bölüm ve bölümlerin son sayfaları, kısa başlıkları ve ilk sayfaları, geometrik desenlidir.

15. yüzyıla kadar Azerbaycan'ın feodal parçalanma dönemi öncesinde kuzey toprakları Şirvanşahlar devleti tarafından yönetiliyordu. Bu devletin merkezleri Şemahı ve Bakü şehirleriydi. Azerbaycan'ın güney toprakları (Kura nehrinin güneyi), yerel halkın baskılarına karşı savaşan Timurluların elindeydi. Timurlular ile savaşı, hem Şirvanşahlar hem de Azerbaycan'ın güney topraklarında kurulan feodal devletler tarafından sistematik olarak yürütülüyordu. Bunlar Kara Koyunlu Ak Koyunlu devletleriydi. Erdebil'den Azerbaycan Safevileri de Timurlularla savaşıyordu. Timurlular ile Azerbaycan halkının sık sık kanlı çatışmalarına rağmen bilim adamları, şairler, mimarlar, sanatçılar ve usta hattatlar Şirvan, Tebriz, Bakü, Ordubad ve Azerbaycan'ın diğer şehirlerinde çalışmalarını devam ediyorlardır (Nuriyeva, 2015: 104-113).

Bu dönemde, orijinal yapısal ve kompozisyon özellikleri, dış yüzeylerin zarif dekorasyonu, çini ve oymalı taş süs süslemeleri ve dekoratif yazıtlarla bir dizi seçkin mimari anıt yaratıldı. Görünüşe göre, sanatsal el yazması sanatının o dönemde Azerbaycan'da zengin ve çok sayıda müşterisi yoktu ve bu nedenle popüler bir sanatsal yaratım türü değildi. 15. yüzyılda Tebriz'de yapılmış küçük bir miktar minyatürlü el yazmaları günümüze ulaşmıştır.

Bu dönemde el yazma tasarımlarında değişimler görülmektedir. Elyazmalarının metninin yeni yazım tarzına ek olarak, hem dekoratif tasarımında hem de minyatürlerle illüstrasyonda birçok yeni ve orijinallık ortaya çıktı. Özellikle hat ustası Mir-Ali Tebrizi yeni bir yazı tarzı geliştirdi ve ciltleme uzmanları ve süslemeciler ciltleme için yeni teknikler icat ettiler.

Kara-Koyunlu ve Ak-Koyunlu aşiretlerinin hükümdarlarında yaratılan yazma eserlerin tasarımında ustaların isimleri bizler için bilinmemektedir.

Azerbaycan'da 14. yüzyılın ikinci yarısında el yazması sayfalarının tasarımının niteliği de, Gazali'nin Şirvan'da yazılmış olan "Kitab-e Kimiya As-Saadat" (Kimya Kitabı) el yazmasının unvan sayfası (başlık sayfası) ilişkin bir fikir vermektedir. Eser İstanbul'daki Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Renkli unvan sayfası, el yazmanın başlık sayfalarının ilk sayfalarının tasarımında belirli bir evrimi görünmektedir. Karmaşık minyatürlerden ve tasvir edilen nesnelerin ayrıntılarının daha ince detaylandırılmasından yoksundur. Elyazmanın sağ ve sol kapaklardaki orta madalyonlar dikkat çekicidir, birbirinden biraz farklıdırlar, sağ kapaktaki madalyon neredeyse yuvarlatılmıştır, solda uzamış ve daha zariftir. 14. yüzyıldan kalma özel bir çapraz sanat örneğine sahiptir. Genel olarak, 14. yüzyılın ikinci yarısının ciltlerinin dekorasyonunun niteliği, çizimin ciddiyeti, kompozisyonun basitliği ve bütünlüğü ile ayırt edilir. Küçük bir altın kullanımıyla koyu ve monokrom kabartma deri, 14. yüzyıl Azerbaycan sanat ciltlerinin türünü ve ana malzemesini karakterize eder; dekoratif motifleri, merkeze köşeli vinyetler ve çift cetvel şeklinde kenarlarla yerleştirilmiş uzatılmış madalyonlarla karakterize edilir, basit bir desenle biraz canlandırılmıştır. Bazen kapağı çerçeveleyen çerçeve, değişen uzun ve yuvarlak kartuşlardan oluşur.

Ondördüncü yüzyılın ciltlerinde bu dekor özelliklerinin olduğuna dikkat edersek, hem sanatsal ciltleme hem de diğer dekoratif sanat türlerinde aşağıdaki ustaların çalışmaları üzerinde büyük bir etki yaratarak önemli ölçüde daha da gelişti. Özellikle, dikkate alınan sanat ciltlerinin dekoru, bazı havlı halı türlerinin çizimlerinin kompozisyon ilkelerine ve daha sonra "leçek-turunç" veya "köşe göbek" adlandırılan, Tebriz halılarında rastlanan bir geometrik madalyona dayanmaktadır.

Lakenin Hazırlanma Tekniği

Uzakdoğu sanat ürünlerinde lake kullanımı çok eskilere dayanmaktadır. Yüzyılın ortalarında, Orta Doğu halklarının sanatında, kartonpiyerden yapılmış lake kaplamalarda ve tutkal ve yumurta sarısı boyalarla yapılan resimleri kaplamak için lake yaygın olarak kullanılıyor, yağlı lake sadece örtü olarak değil, aynı zamanda ayrıca lake boyamada boyalar için kapatıcı olarak kullanılıyordu. Kaplama lake, ezilmiş ve eritilmiş sandarak (kehribar, reçine, mastik ve diğer reçinelerin yanı sıra) sıcak keten tohumu yağında çözülerek

hazırlanmış ve çeşitli boyamalarda kullanılmıştır. Sandarak lake ayrıca altın ve gümüşle de işlenirdi, astarlanmış tabanın cilalanmış ve tamamen kurumamış yüzeyinde altın ve gümüş hem sıvı halde hem de levhalar halinde sürülüyordu. Kaplama verniği, ezilmiş ve eritilmiş sandarak (kehribar, reçine, mastik ve diğer reçinelerin yanı sıra) sıcak keten tohumu yağında çözülerek hazırlanmış ve çeşitli boyamalarda kullanılmıştır.

Lake boyama işlemi için, üzerine mineral boya ve altın veya gümüş tozları ilave edilerek yağlı vernik boyanmıştır. Tamamen kuruduktan ve cilalandıktan sonra astarlanmış vernikli yüzeye renkli ve altın ve gümüş verniklerle boyama veya süs pembesi uygulanmıştır. Lake boyama için böyle bir alt tabakanın hazırlanması, bir dizi işlem, astarlama ve çok yönlü lake katmanından sonra kurutma ve cilalamadan oluşuyordu.

Vernik, boyalı yüzeye avuç içi kullanılarak ince bir tabaka halinde uygulanırdı. Vernik tabakasının tüm yüzey üzerindeki pürüzlülüğü, düzensiz kuruması lazımdır. Lake yüzey her zaman yatay olarak serilmiş ve tozdan korunmalıdır.

Vernik yapımında kullanılan Sandarak, Kuzey Afrika'da yetişen iğne yapraklı ağaçların doğal reçinesidir. Bir sarı sakız cinsi olan sandarak, kırılmada çeşitli şekil ve büyüklükte taneler şeklinde bulunur, kırılganlıkla ayırt edilir.

Vernik pişirilirken sandarak, kabuğu ve kumu çıkarmak için önce alkollu suyla yıkanır, ardından sıcak hava ile kurutulur, çünkü sandarak taneleri üzerindeki nem varlığı üretilen verniğin bulanıklaşmasına katkıda bulunur. Yüksek sıcaklıklarda ısıtıldığında, havaya karışmadan sandarak erir ve sıcak bitkisel yağda çözünür hale gelir. Pişirirken yağ kaynatılmamalıdır, aksi takdirde vernik koyulaşır. Genellikle yağ belirli bir sertliğe kadar kaynatılır.

Kullanıldığında, bu şekilde elde edilen alaşım terebentin veya başka bir çözücü ile istenen kıvamda seyreltilir.

“Kanun us-Suver” in yazarı Sadikbey Avşar, genellikle el yazmaların lake ciltlerini, alçıyla kaplanmış taşlaşmış çeşitli karton objeleri ve üzerlerine yapıştırıcı boyamayı örtmek için kullanılan sandrak verniği yapmak için bu tarifi veriyor. Böyle bir verniği pişirmek için Sadıkbek’in tarifine göre, kaliteli bir sandarak alıyorlar ve tohumlarını ise çekiçle eziyorlar. Sonra uygun kazan alırlar, onu ocak üzerine koyarlar ve her tarafını kil ile kaplarlar. Kazanı tamamen kapatmak için tuğla ve taşlar kullanılır.

Sonra altında kuvvetli bir ateşte kazan ısıtılır. Kazan ısınınca içine ezilmiş sandarak konur ve oluklu kaşıkla karıştırılarak eritilir. Aynı zamanda, deneycinin okuyucusunu bu fiziko-kimyasal işlemi gerçekleştirme tehlikesi konusunda uyaran yazar, kazana yakın değil, belli bir mesafede kalmanın gerekli olduğunu belirtir.

Yağ verniği işleminin ve hazır olma belirtisinin daha ayrıntılı açıklamasına devam eden yazar, sandarak eridiğinde ve tamamen bir sıvıya dönüştüğünde, keten tohumu yağının içine sandarakın iki katı kadar bir hacimde döküldüğünü, ancak dikkatlice, çünkü yağ tutuşabilir. Vernik ateşin kenarına dökülürse ocağın ısısı hemen azaltılır.

Karışım birkaç kez kaynatıldıktan sonra suya bir damla damlatılır ve yuvarlak hale gelirse vernik hazırdır, değilse, karışımı belirtilen işarete kadar aynı şekilde pişirmeye devam edilir.

Ünlü risalenin yazarı, bu işlemin ev ortamında yapılmasının uygun olmadığını, şehir dışında bir yerde yapılması gerektiği konusunda bir kez daha uyarıyor.

BİRİNCİ BÖLÜM
AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ (AMİA) MUHAMMED FUZULİ ADINA ELYAZMALAR ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLERİN KATALOĞU

1.1. 16. Yüzyıl Örnekleri

KATALOG NO: 1

ENVANTER NO: M-159

ESERİN ADI: Divan

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Ak Malik b. Cemal ad-din Firuzkuhi Emir Şah Sabzevari (Emir Şah)

HATTATI: Mir İmad Hasani Kazvini[3]

YAZILDIĞI TARİH: 16. Yüzyıl

VARAK SAYISI: 49

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 17 x 26,8 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı

ESERİN KONUSU: Divan: (gazel, kıt'a, rubai, muamma)

ESERİN DURUMU: Eserin sırt kısmındaki sahtiyan deri yıpranmış durumdadır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik minyatür tarzında lakeli cilt çalışmasıdır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Klasik şemse bezemeli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik minyatür tarzında lakeli cilt çalışmasıdır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Klasik şemse bezemeli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor

SIRTI: Sade kahve renkli sahtiyan deri, kalınlığı 2,5 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: AkMalik b. Cemal ad-din Firuzkuhi Emir Şah Sabzevari (H.787- 857/M.1385-1453) 15. yüzyılın önemli lirik şairlerindendir. Aslen Sabzevar[4]'dan olan şair önce Herat

[3] Mir İmad Kazvini – Azerbaycanlı, devrinin meşhur hattatlarındandır (H.961-M.1554) İranın Kazvin şehrinde doğmuş, Safevi hükümdarı I. Şah Abbas'ın sarayında katiblik ve müstensihlik yapmıştır. H.1023-M.1615 yılında İsfahan'da Şah'ın verdiği davete giderken yolda katledilmiştir.

hükümdarı Timur Mırza Baysungurun sarayında, hayatının son yıllarını ise Astrabad[5]'da Abul- Kasım Babür'ün hamiliğinde yaşamıştır.

Elyazmanın 2b-46b sayfası gazel, 46b kıt'a, 46a-47b rubai ve 47b-48a sayfaları ise muamma şiir şeklinden oluşmaktadır. (AMİA Farsça Elyazmalar Kataloğu, Cilt II, 2000: 233).

Üst ve alt kapağın dış kısmı kahve renkli zemin üzerinde klasik minyatür tarzında çizilmiş lakeli cilt çalışması tarzındadır. Üst kapağın dış kısmında bulut, Anka kuşu, sırtında taş taşıyan ayı, yaban domuzu, at, tavşan, leopar, ceylan, tilki, kaya, taş, nar çiçeği, papatya çiçeklerinden oluşan doğa kompozisyonu resmedilmiştir (Resim 1.1).

Alt kapağın dış kısmına kahve zemin üzerine üst kapağın dış kısmından farklı olarak kaplan, geyik, zıplayan tavşan, dağ keçisi, ağaçta maymun, çiçek açmış ağaç tasvir edilmiştir. Her iki kapakta desenlerin kontur çizgileri ve tüm resim kompozisyonu altın cetvelle çevrelenmiştir (Resim 1.2).

Üst ve alt kapağın iç kısmındaki düzenleme aynıdır (Resim 1.3). Bordo zemin üzerinde müşebbek şemse, rumiye benzer desen ise kahve renge boyanmıştır. Şemsenin zemini altın yaldız tarzında işlenmiştir, etrafında mavi, altın renkli noktalar ve küçük tığlar vardır. Tığların alt ve üst kısmında uzun düz çizgi devam eder, tepesinde ise salbek yerine çiçeğe benzer süs yapılmıştır. Köşebentlerin zemini mavi, deseni kahve renktedir, etrafında dalgalı çizgi çizilmiştir, nokta ve tığlar görülmektedir. Tüm çalışmanın etrafını üç altın cetvel çevreliyor. Cetvellerin iç kısmında dört tane kıvrımlı süs bulunuyor.

Kapak sayfalarının her iki tarafında kumlu ve zemin ebrusu çalışılmıştır (Resim 1.4, 1.5). İlk sayfada altınla yapılmış süsleme, çerçeve içerisinde farklı desen ve daire formunda tezhip işlenirmiştir (Resim 1.6). Kitabın tüm sayfalarında mavi renk zemin üzerine altın sulandırma halkari çalışması vardır. Sayfalar üzerinde hayvan, çiçek ve ağaç, doğa, yarı insan yarı hayvan olan fantastik yaratıklardan oluşan kompozisyonlar görülmektedir.

---

[4] Sabzevar- İran'ın Razavi Horasan Eyaleti'inde bir şehirdir.

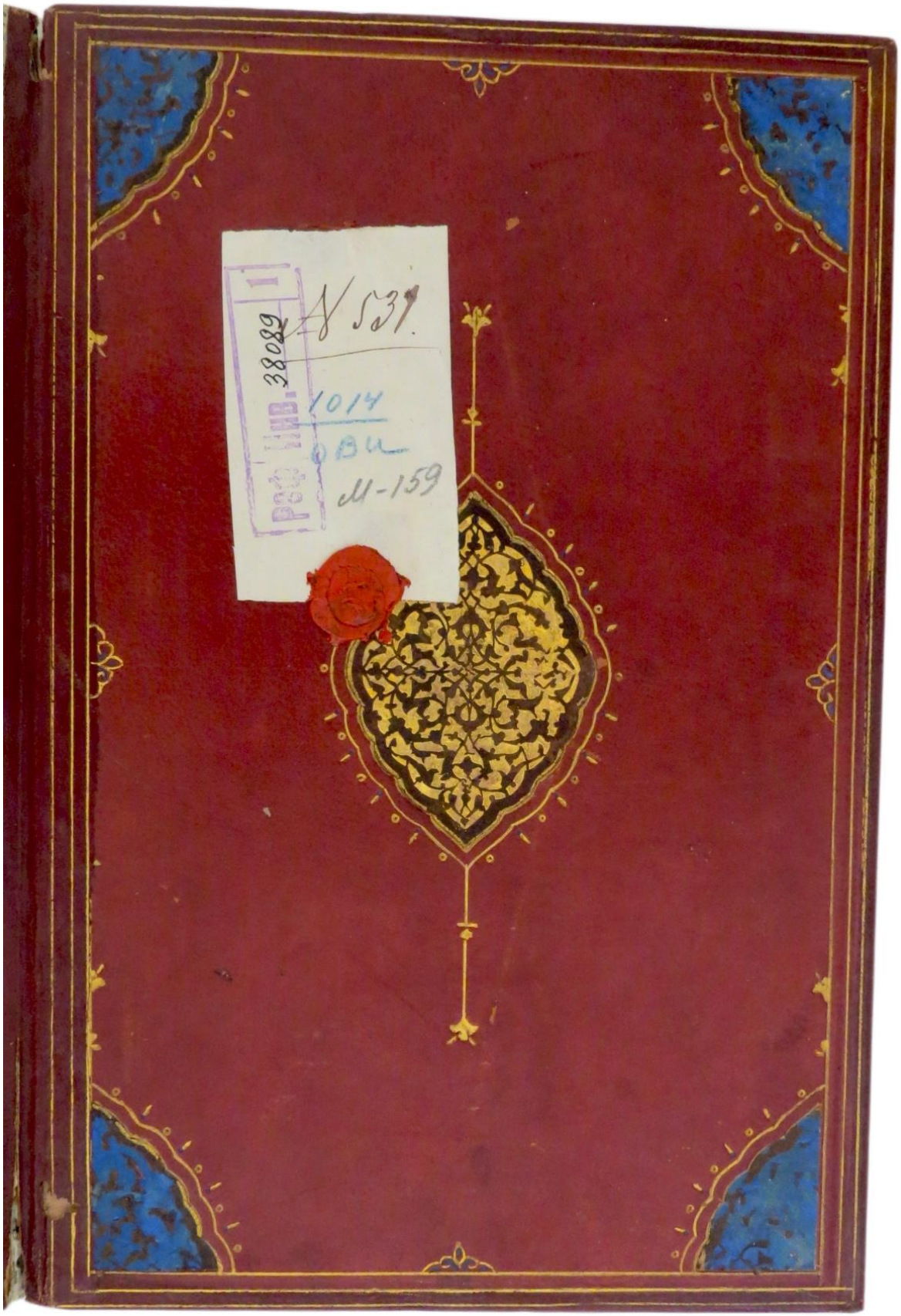
[5] Astrabad- şimdiki Gürgan, İran'ın kuzeydoğusunda Gülistan Eyaleti'nin yönetiminde bulunan bir şehirdir.

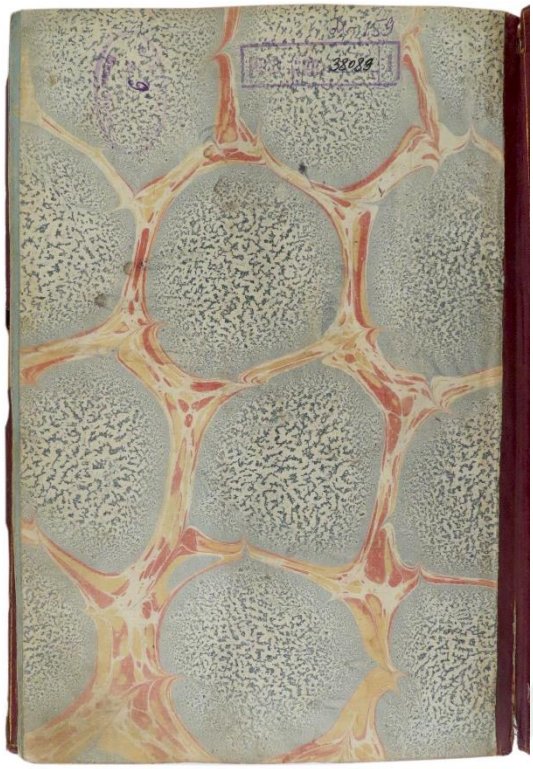
Resim 1.1. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

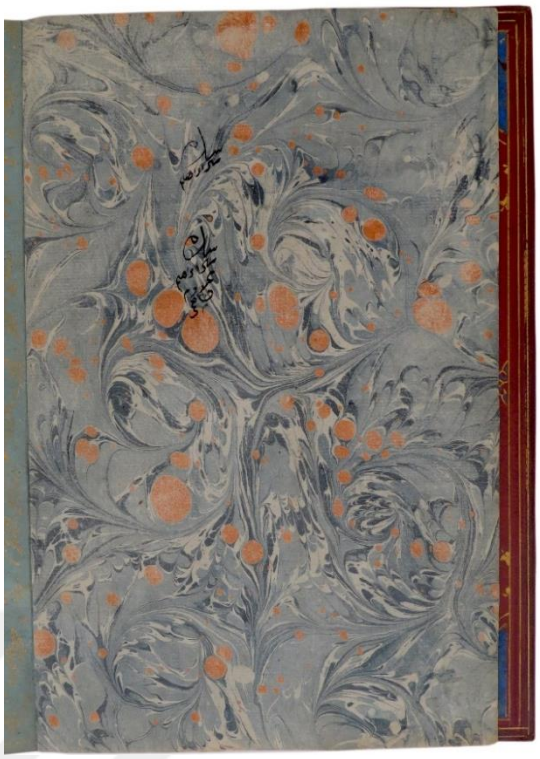
Resim 1.2. Katalog No. 1. M-159. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

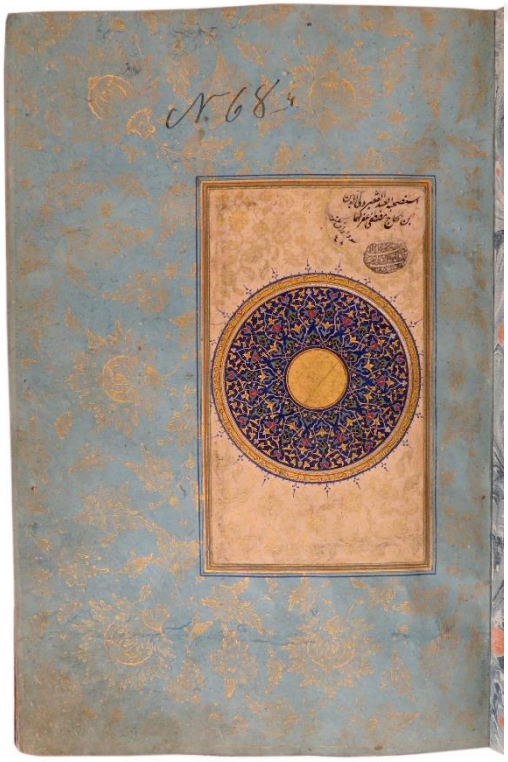
Resim 1.3. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.4. Katalog No. 1. M-159. Üst kapak sayfasının ebru görüntüsü.

Resim 1.5. Katalog No. 1. M-159. Alt kapak sayfasının ebru görüntüsü.

Resim 1.6. Katalog No. 1. M-159. İlk sayfada tezhip görüntüsü.

KATALOG NO: 2
ENVANTER NO: M-278
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) El Yazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
HATTATI: Abdurraci Hüseyin El- Faharu Eş -Şirazi
YAZILDIĞI TARİH: H.973/M.1565-66
VARAK SAYISI: 368
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 18,5 x 20,3 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞITCİNSİ: Şark kâğıt
ESERİN DURUMU: Cildin sırt ve kapak köşelerine yanlış onarım işlemi yapılmıştır. Alt ve üst kapakta çizikler var.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Şemse ve salbeklere halkari tarzında bezeme yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Şemse ve salbeklerle halkari tarzında bezeme yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Onarım zamanı bordo renkli sahtiyan deriyle kaplanmıştır, kalınlığı 4,7 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısmına klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır. Lacivert zemin üzerine gelincik (lat. papaver rhoeas), anemon, cam güzeli (lat. impatiens), ortanca (lat. hydrangea macrophylla), şamdan çiçeği (lat. calendula), lotus, gül goncaları ve yaprakları resmedilmiştir. Kapakların uç tarafları boyunca altından çift çizgili cetvel çizilmiştir. Çiçek çalışmasının etrafına sülüs hatla Bakara süresinin 255. ayeti Ayet-el Kursi altınla yazılmıştır (Resim 1.7, 1.8).

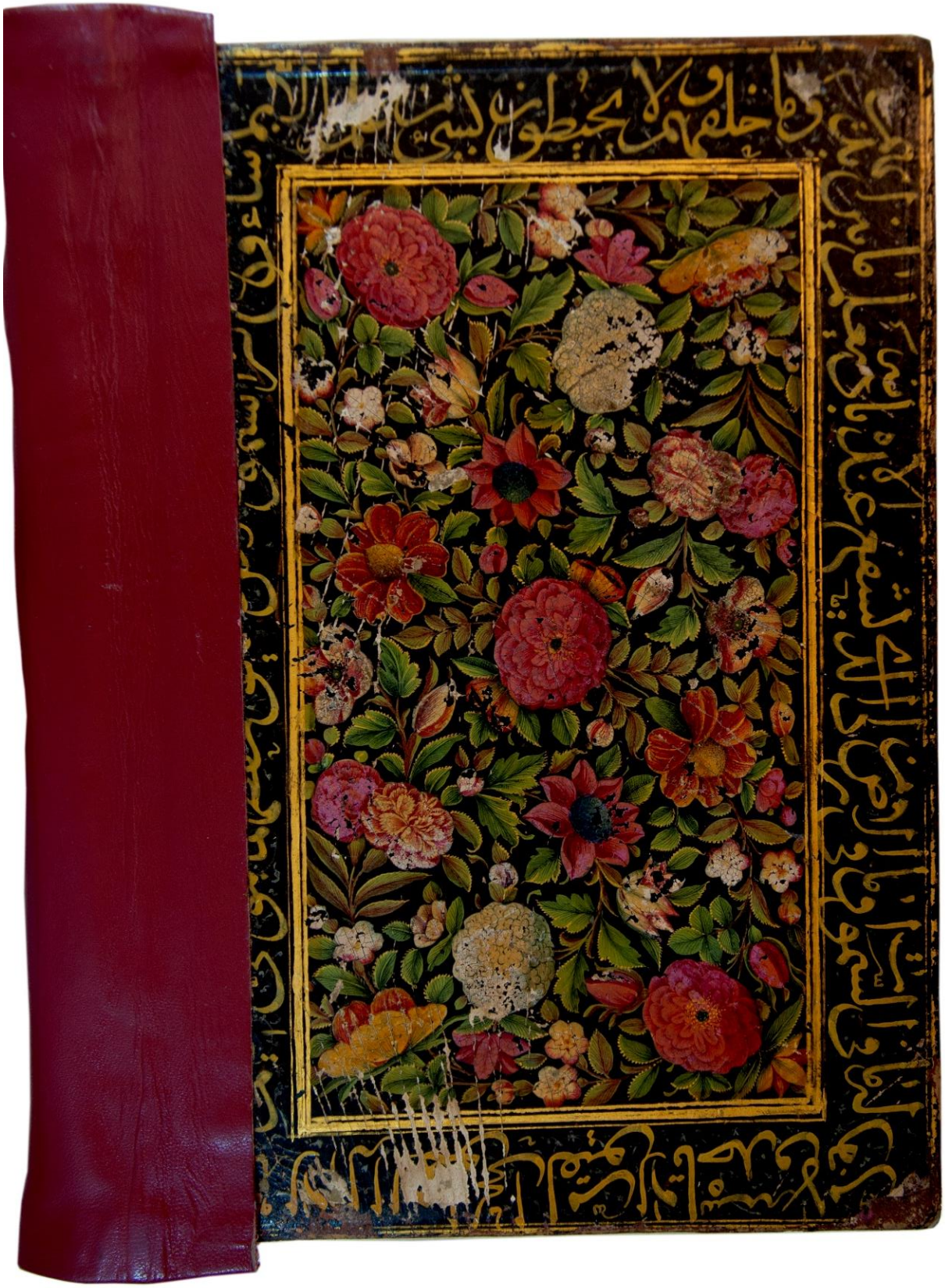
Üst ve alt kapağın iç kısmında bordo sahtiyan deri üzerine halkari şemse ve salbek desenleri görülmektedir (Resim 1.9).

Elyazmanın metni siyah renkli mürekkeple nesih hattıyla, Fatiha süresi serlevha tarzında tezhip şeklinde beyaz mürekkeple yazılmıştır. Bakara süresi ise unvan sayfası tarzında başlamıştır. İki sayfada satır arasına "beynessütur" altınla süslenmiştir, altının üzeri

çiçek motifi ile bezedilmiştir (Resim 1.10, 1.11, 1.12). Yazıların kenarında turuncu yeşili, lacivert ve altınlı cetvel çizilmiştir. Yine süre başları tezhiple süslenmiştir. Kâğıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır. Nas süresinin altında hattatın kendi imzası bulunmaktadır. Elyazmanın süslemeleri Celâlettin Muhammed Şirazi tarafından yapılmıştır. Celalettin Muhammed Şirazi ve hattatla ilgili hiçbir bilgi yoktur.

Resim 1.7. Katalog No. 2. M- 278. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.8. Katalog No. 2. M-278. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.9. Katalog No. 2. M-278. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.10. Katalog No. 2. M-278. Başlangıç sayfaların görüntüsü.

Resim 1.11. Katalog No. 2. M-278. Tezhip çalışması görüntüsü.

Resim 1.12. Katalog No. 2. M-278. Tezhip çalışması görüntüsü.

KATALOG NO: 3
ENVANTER NO: M-88/13624
ESERİN ADI: Külliyat
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
YAZARI: Sa'di Şirazi - Ebu Muhammed Sa'di Müşerrefindin (Şerefindin) Muslih b. Abdullah b. Müşerrif Şirazi
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 16. Yüzyıl
VARAK SAYISI: 449
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 15,6 x 21,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı
ESERİN KONUSU: Sad-i Şirazi'nin manzum ve nesir eserlerinin manzumudur.
ESERİN DURUMU: Kapaklar fazla zarar görmüştür, lakesi kopmuş durumdadır. Sırt kısmına onarım işlemi yanlış yapılmıştır, bazı sayfalarda yırtılmalar var.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışmasıdır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Nergis çiçeği resimli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışmasıdır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Nergis çiçeği resimli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Onarım zamanı kahve renkli sahtiyan deriyle kaplanmıştır, kalınlığı 5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Şeyh Sad-i Şirazi (H.606/691- M.1210/1292) ünlü fars şairi ve İslam alimidir. Salgur Atabeyliği"nin hüküm sürdüğü günümüz İranın Şiraz şehrinde doğmuştur. En meşhur eserleri "Gülistan" ve "Bostan"dır. Ölümünden sonra şairin manzum ve nesir eserleri külliyat halinde bir araya toplanmıştır. Külliyat, 16 kitap ve 6 risale olmak üzere 22 eseri ihtiva etmektedir. (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 170.)

Elyazmanın üst ve alt kapak kısmına klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır. Turuncu zemin üzerine ortanca, katmerli şakayık (lat. paeoniya), sarı lale (lat. tulips), anemon, gül goncasından buket kompozisyonu resmedilmiştir. Etrafı siyah zemini

olan bordürle çevrelenmiştir, çiçeğe benzer noktalarla süs yapılmıştır, Zencerek bezemesinde bordo zemin üzerinde altın renkli anemon çiçekleri ve yapraklar görülmektedir. Etrafına kalın altın çizgili siyah zemin üzerine noktacıklar yapılmış bordür çizilmiştir (Resim 1.13, 1.14).

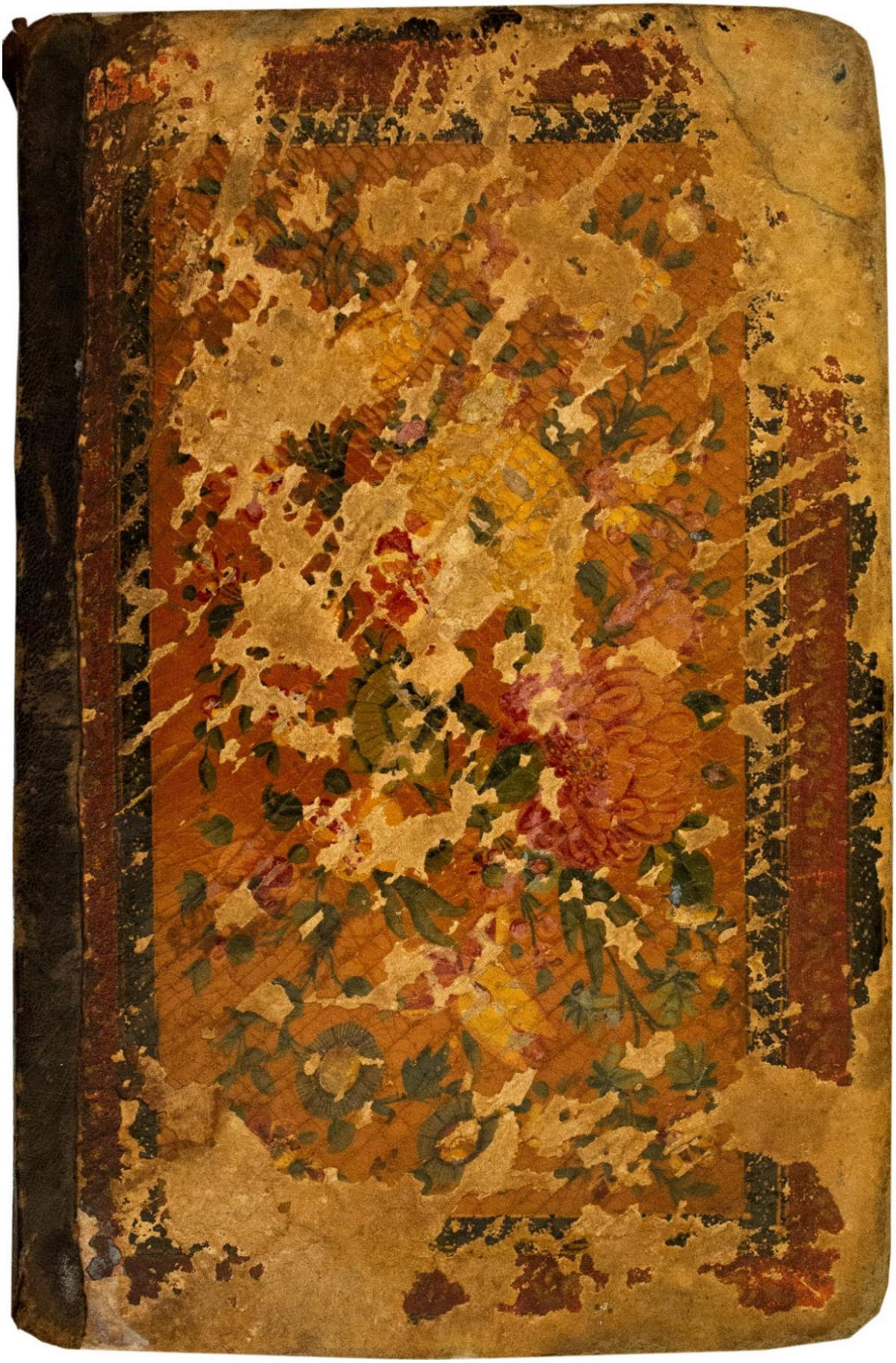
Üst ve alt kapağın iç kısmı siyah cetvelle çevrelenmiştir, üzerine altın renkli çizgi çizilmiştir. Kapağın merkezine bordo renkli zemin üzerine nergis çiçeği (*lat*. narcissus) yapraklarıyla beraber resmedilmiş (Resim 1.15).

Elyazmanın ilk sayfasında altının, mavi rengin yoğunluk teşkil ettiği tezhip çalışması yapılmıştır (Resim 1.16.) Metnin tamamı siyah mürekkeple yazılmıştır, pafta ve kolonlara bölünmüştür. Etrafı mavi ve altın renkli cetvelle çevrelenmiştir. Sayfa köşelerinde altın, mavi, kırmızı renkli küçük çiçeklerle süslü üçgen formlu desen görülür (Resim 1.17).

Elyazmanın sırt kısmı yanlış onarım görmüştür. Kapakların iç ve dış bölümlerinde lakelerin kopduğu görülür. Kağıtı şark kağıtıdır. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.13. Katalog No. 3. M-88. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

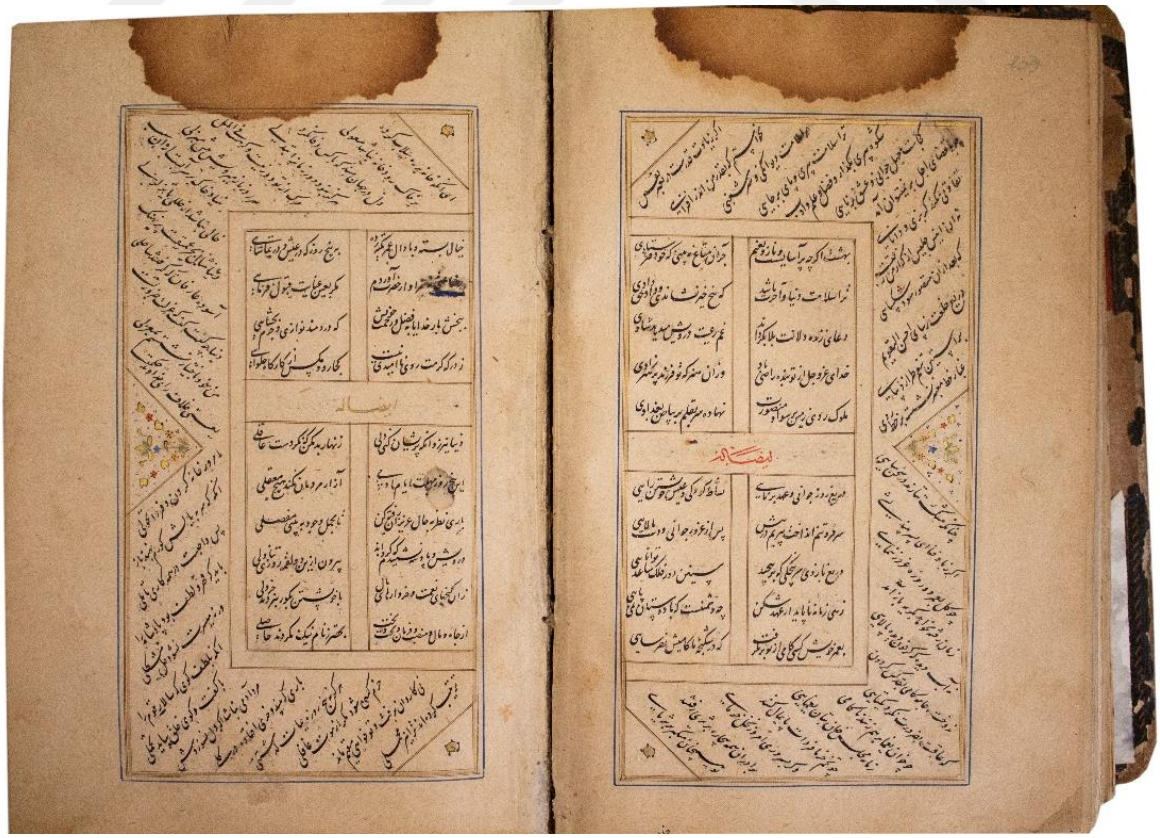
Resim 1.14. Katalog No. 3. M-88. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.15. Katalog No. 3. M-88. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.16. Katalog No. 3. M-88. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.17. Katalog No. 3. M-88. İç sayfaların görüntü.

KATALOG NO: 4
ENVANTER NO: M-22/3217
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
YAZARI: Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 16. Yüzyıl
VARAK SAYISI: 225
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 14,5 x 19,8 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı
ESERİN KONUSU: Divan (kaside, gazel, kıta, terkib-i bend, terci-i bend)
ESERİN DURUMU: Cildin bazı hisselerinde çizikler görülmektedir. Sırt bölümü düzgün olmayan onarım görmüştür. Sayfalarda yırtılma, yıpranma yoktur.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Sade, bezemesiz kırmızı zeminle kaplıdır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Sade, bezemesiz kırmızı zeminle kaplıdır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Lacivert renkli onarım zamanı yapılmış sahtiyan deri, kalınlığı 3'cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi (? /H.791/M.1389) 14. yüzyılın ünlü İran şairi, gazel ustasıdır.

Elyazmanın 1b- 7a sayfaları Muhammed Kulam isimli şahsın önsözüyle başlar. 7b-16a kaside, 16b-197a gazel, 197a-206b kıt'a, 206a-217a terkib-i bend ve terci-i bend, 217a-225a kadar olan sayfalar rübai şiir şeklinden oluşuyor (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 210).

Elyazmanın üst ve alt kapak kısmına klasik şükufe tarzına lakeli cilt çalışması yapılmıştır. Bordo zemin üzerinde süsen (*lat*. iris), ortanca, gül, gelincik, gül goncalarından büket tarzı kompozisyon resmedilmişdir. Zemine ezilmiş altın zerreleri serpilmiştir. Çalışmanın etrafını kalın ve ince altın renkli çizgi çevreliyor. İnce çizgili zencerek, siyah

zeminli küçük karanfil ve menekşe çiçekleri görülmektedir (Resim 1.18, 1.19). Üst ve alt kapağın iç kismı sade, hiçbir bezemesi olmayan kırmızı zeminden ibarettir (Resim 1.20).

Başlangıç unvan sayfasında tezhip çalışması ve satır araları altınla süslüdür. Şiir başlıklarında çiçekli süsler vardır. Cetvelin dışında haşiyede, halkari tarzı altınla çiçekler, bitkiler, kuş ve maymun tasvirleri yapılmıştır. Bazı maymunların ellerinde tabak taşıdığı görülmektedir. Metinlerde yazı şablonu kolonlara, paftalara bölünmüştür. Aralarına altın süslemeyle yapraklar çizilmiştir. Kenarları altın ve mavi cetvelle çizilmiştir (Resim 1.21, 1.22).

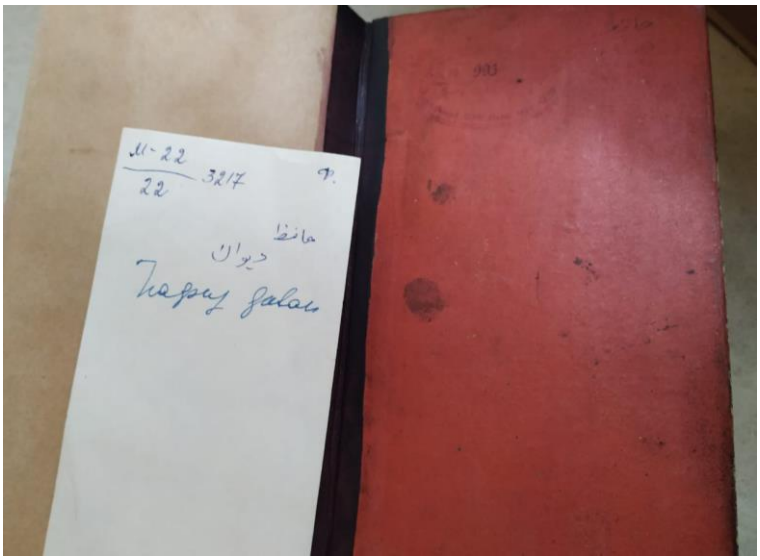
Sırt kısmına lacivert renkli sahtiyan deri onarım zamanı yapıştırılmıştır. Kağıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.18. Katalog No. 4. M-22. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.19. Katalog No. 4. M-22. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.20. Katalog No. 4. M-22. Üst kapak iç kısmının görüntüsü

Resim 1.21. Katalog No. 4. M-22. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü

Resim 1.22. Katalog No. 4. M-22. İç sayfaların görüntü.

KATALOG NO: 5

ENVANTER NO: A-25/10323

ESERİN ADI: Cönk[6]

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: 1. Şeyh Sad-ı Şirazi – "Gülistan"

2. Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi – "Divan",

3. Ümmeti İbrahim – "Divan"

HATTATI: Bilinmiyor

YAZILDIĞI TARİH: 16.-17. Yüzyıl.

VARAK SAYISI: 123

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 17x 10,4 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı

ESERİN KONUSU: 1. "Gülistan"- nesir ve nazımdan oluşan, didaktik-ahlaki hikâyeler içeren eserdir. 2. Divan – (kaside, gazel, kıta, rubai). 3. Divan – (kaside, gazel, kıta, terkib-i bend).

ESERİN DURUMU: Kapakların lakeleri kopmuştur, sayfalar sırtdan ayrılmıştır, sırtın derisi yıpranmıştır. Sayfalarda sararma, küf ve nem izleri görünmektedir.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında şemse ve salbekli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Nergis çiçeği ve yaprakları resimli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında şemse ve salbekli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Nergis çiçeği ve yaprakları resimli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Restorasyon zamanı sonradan yapılmış koyu lacivert renkli sahtiyan deri, kalınlığı 2,2 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

[6] Cönk is. (fars.) – Ünlü fars şairlerinin seçilmiş eserleri veya beyitlerin el yazma toplusudur.

TANIMI: Elyazmada üç ünlü Fars şairinin seçilmiş eser ve beyitleri toplanmıştır. Şeyh Sad-i Şirazi (katalog M-88/13624 de bilgi verilmiş), Hafız Şemseddin Muhammed Şirazi (katalog M-22/3217 de bilgi verilmiş), Ümmeti İbrahimle ilgili bir bilgi yoktur.

Üst ve alt kapağın dış bölümü koyu kahve renkle boyanmıştır. Üzerine siyah renkli çift cetvel çizilmiştir. Şemsede gül, kadife çiçeği (*lat*.tagetes erecta), düğün çiçeği (*lat*. ranunculus arventis) çiçeklerinden büket resmedilmiştir. Salbek ve köşebentlerde düğün çiçeği ve yapraklar betimlenmiştir (Resim 1.23, 1.24).

Üst ve alt kapağın iç kısmı koyu kahve renkli zemin üzerine nergis çiçeği ve yaprakları çizilmiştir. Etrafın çift kalın ve ince altın renkli çizgi görülmektedir (Resim 1.25).

Sayfa başlığında tezhip çalışması bulunuyor. Elyazmanın metini siyah mürrekeple nesta'lik hatla yazılmıştır. Etrafı mavi, siyah, altın, turunc renkli çizgiyle çevrelenmiştir (Resim 1.26). Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.23. Katalog No. 5. A- 25. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.24. Katalog No. 5. A-25. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.25. Katalog No. 5. A-25. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.26. Katalog No. 5. A-25. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

1.2. 17. Yüzyıl Örnekleri

KATALOG NO: 6

ENVANTER NO: M-6/17037

ESERİN ADI: Leyla ve Mecnun

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.

YAZARI: Mektebi Şirazi

HATTATI: Bilinmiyor

YAZILDIĞI TARİH: 17.Yüzyıl.

VARAK SAYISI: 78

YAZI TÜRÜ: Şikeste nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 11,8 x 18 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı

ESERİN KONUSU: Nizami Gencevi'nin aynı isimli mesnevisinin etkisi ile kaleme alınmış lirik poemadır. Arap efsanesinden uyarlama klasik aşk hikayesidir.

ESERİN DURUMU: Kapakların köşelerinde lakelerin koptuğu görülmektedir. Çizilmeler ve bazı sayfalarda nem lekeleri vardır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzı altın çiçekli bezeme işlenilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır**.**

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzı altın çiçekli bezeme işlenilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor

SIRTI: Orijinal koyu kahve renkli, sade bezemesiz sahtiyan deri, kalınlığı 2,5 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Mektebi Şirazi XV. yüzyılda yaşamış İran şairidir. Eser 1490 yılında yazılmıştır, elyazma ise kağıt, hat ve tertibat şekline göre XVII. yüzyıla ait olduğu tahmin ediliyor. (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 230.)

Üst ve alt kapağın dış kısmına klasik şükufe tarzı lakeli cilt çalışması yapılmıştır. Koyu kahve zemin üzerine ortanca, gül, gelincik, kasımpatı, yıldızpatı (*lat*. aster) çiçekleri ve

gül goncaları betimlenmiştir (Resim 1.27, 1.28). Etrafında iç ve dış pervazlardan oluşan etrafı altın çizgili anemon ve karanfil çiçekleriyle süslü zencirek görülmektedir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında kırmızı zemin üzerine halkari altın bezemeli, merkezde papatya etrafında anemon çiçeklerinden oluşan desen çalışılmıştır. Etrafına altın çizgili noktalarla süslü bordür çizilmiştir. Her iki tarafta ilk sayfalarda battal ebrusu görülmektedir (Resim 1.29).

Serlevhasında güzel tezhip örneği vardır, altınla işlenilmiştir (Resim 1.30, 1.31). 12a, 14a, 26a, 32a, 73a, 79a sayfalarında altı adet son dönem tarzı minyatür bulunmaktadır. Metin ikiye ayrılmış kolonlara yazılmıştır, kalın altın çizgiyle çevrelenmiştir. Kâğıtı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

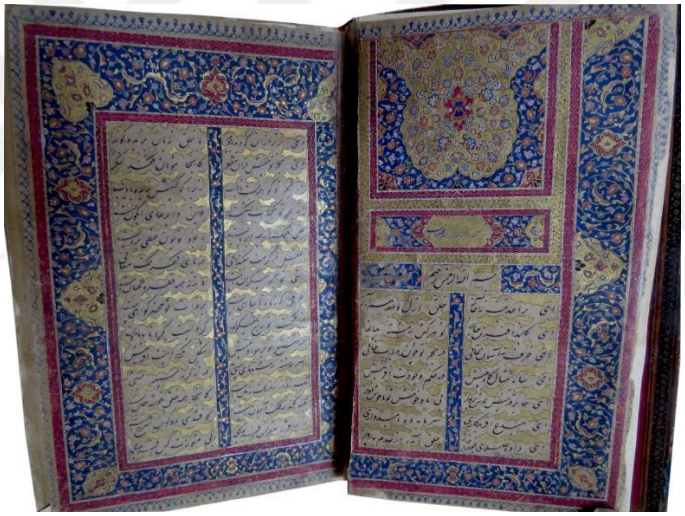
Resim 1.27. Katalog No. 6. M-6. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.28. Katalog No. 6. M-6. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.29. Katalog No. 6. M-6. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.30. Katalog No. 6. M-6. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.31. Katalog No. 6. M-6. İç sayfaların görüntü.

KATALOG NO: 7

ENVANTER NO: M-244/2550

ESERİN ADI: Hadikatü’s Süeda (Saadete Ermişlerin Bahçesi)

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: İsfahan

YAZARI: Muhammed bin Süleyman Fuzuli

HATTATI: Derviş Firuzi

YAZILDIĞI TARİH: 17. Yüzyıl

VARAK SAYISI: 206

YAZI TÜRÜ: Nesta’lik

DİLİ: Azerbaycan Türkçesi

ÖLÇÜLERİ: 17,5x 28 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı

ESERİN KONUSU: Mensur ve manzum olan eserde Kerbala Olayı ve İmam Hüseyinin hayatı anlatılıyor.

ESERİN DURUMU: Kapak köşelerinde deri ve lakede çizikler, sırt ve kapakların iç kısımlarında çatlaklar bulunmaktadır. Sayfalarda onarım izleri görülmektedir.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmışdır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzı altın bezeme, çiçeklerle süslenmiş şemse ve salbek motifleri çizilmiştir**.**

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmışdır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzı altın bezeme, çiçeklerle süslenmiş şemse ve salbek motifleri çizilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Orijinal siyah renkli, sade, bezemesiz sahtiyan deri, kalınlığı 3 cm’dir. Küçük çatlaklar ve köşelerde deri yırtılmalar görülür.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Muhammed Fuzuli (? – H.963/M.1556) Türk divan edebiyatının en büyük şairlerindendir. Ailesi İrak bölgesine yerleşmiş Oğuzların Bayat boyundandır. Bağdat’da ya da Kerbela’da doğduğu tahmin ediliyor. “Sıhhat u Maraz”, ”Beng ü Bade”, “Leyla ile Mecnun”, “Rind ü Zahid”, “Hadikatü’s süeda”, türkçe, arapça ve farsça divanları en ünlü

eserleri sırasında yer almaktadır. Hattat Derviş Firuzi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 303).

Üst ve alt kapağın dış kısmı siyah zemin üzerine yapılmış şüküfe tarzında ortanca, gül, gül goncaları, lale, gelincik, kasımpatı, anemon, şebboy çiçeği (*lat*. matthida sinuata), yıldız çiçeği (*lat*. dahlia), menekşe (*lat*.viola odorata), düğün çiçeği (*lat*. ranunculus arvensis), kadife çiçeklerinden oluşan kompozisyon resmedilmiştir. (Resim 1.32, 1.33). Zerefşan süsleme tarzı uygulanmıştır. Bu kompozisyonun etrafını siyah bordür, daha sonra kırmızı zemin üzerine yapılmış kır çiçekleri ile süslenmiş zencirek çevreliyor.

Üst ve alt kapağın iç bölümünde altın çizgili noktacıklarla bezeli bordür görülmektedir (Resim 1.34, 1.35). Zemini kırmızı renkli olup, üzerine halkari çiçek desenli altın bezeme yapılmıştır, merkezde şems ve salbekler çizilmiştir. Siyah zemin üzerine, gül, gül goncaları, gelincik, anemon, düğün çiçekleri betimlenmiştir. Başlangıç sayfalarda üst ve alt kapağın dış bölümünde de bulunan zerefşan tarzı işleme vardır. Ünvan sayfasında altın süslü tezhip örneği görülmektedir. Metin etrafına ince mavi, kalın altın çizgi çekilmiş, sazyolu üslubu çiçeklerle süslü zencirek yapılmıştır (Resim 1.36). Metin kırmızı ve siyah mürekkeple yazılmıştır, filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.32. Katalog No.7. M-244. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

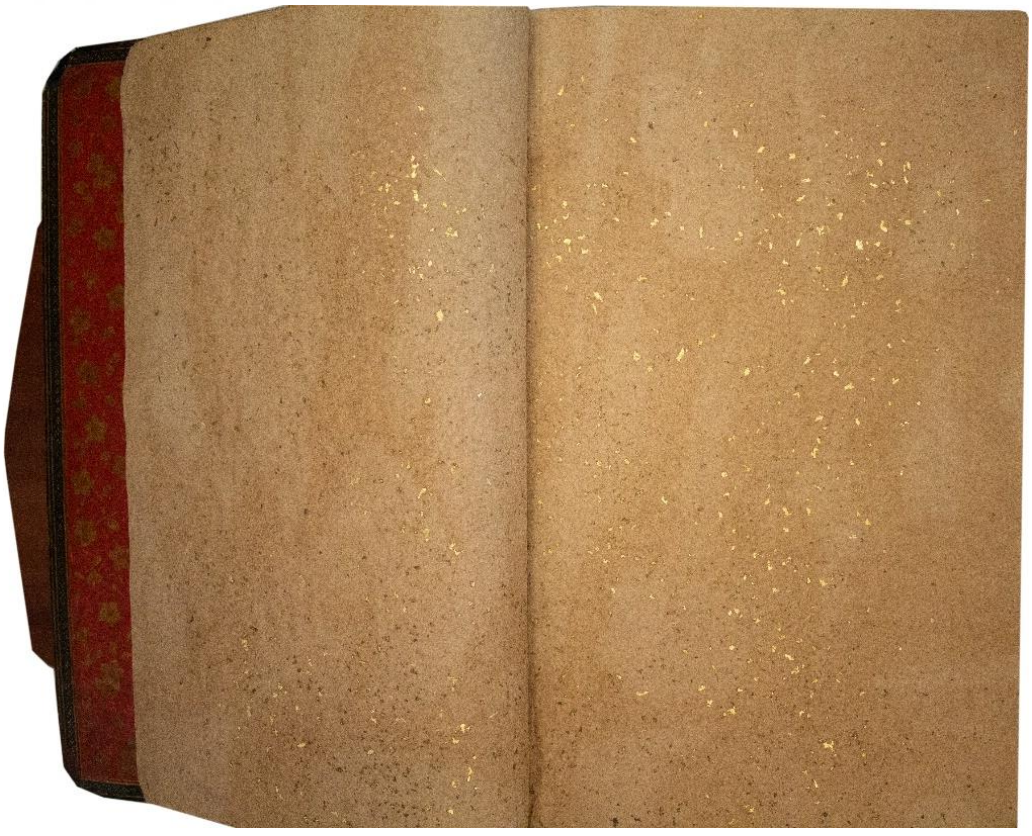
Resim 1.33. Katalog No. 7. M-244. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.34. Katalog No. 7. M-244. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.35. Katalog No. 7. M-244. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.36. Katalog No. 7. M-244. Üst ve alt kapak sayfalarında zerefşan görüntüsü.

KATALOG NO: 8
ENVANTER NO: M- 242/13392
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
YAZARI: Efdalledin Bedil İbrahim b. Ali Hakani Şirvani (Hakani Şirvani)
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 17. Yüzyıl
VARAK SAYISI: 541
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 12 x 21,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı
ESERİN KONUSU: Divan (mersiye, kaside, terkib-i bend, terci-i bend, mukataat, gazel, rubai)
ESERİN DURUMU: Üst ve alt kapakların dış ve iç kısımlarında lakeler kopmuştur, çatlaklar ve çizikler vardır. Sayfalarda yanlış yapılan onarım işlemleri ve nem lekelerine rastlanmaktadır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Siyah zemin üzerin nergis, lale, kasımpatı çiçekleri resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Siyah zemin üzerin nergis, lale, kasımpatı çiçekleri resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Orijinal kahve renkli, sade, bezemesiz sahtiyan deri, 7 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Efdalledin Bedil İbrahim b. Ali Hakani Şirvani (Hakani Şirvani) (H.514/595-M.1120/1199) Azerbaycan klasik edebiyatının en ünlü şairlerindendir. Şamahı şehrinde doğmuş, hayatının son yıllarını Tebrizde yaşamıştır. 60 mektupdan oluşan "Tuhfetü'l - İrakeyn" manzum eseri yazarın en meşhur eserlerindendir (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 147).

Elyazma 278a sayfasına kadar kaside, terkib-i bend, terci-i bend, 278a-286b mersiye, 297a-390b mukataat, 370a-457a gazel, 457b-478a rübai şiir şeklinden oluşuyor.

Üst ve alt kapağın dış kısmı siyah zemin üzerinde klasik şuküfe tarzında gül, gül goncaları, anemon, kasımpatı, lale, düğün çiçeği, çuha çiçeği (lat.primula x polyantha) çiçeklerinden oluşan kompozisyon resmedilmiştir (Resim 1.37, 1.38). Kompozisyonun etrafında altın renkli bördür çizilmiştir, bordürün içi halkalar şeklinde iç içe geçmiş desenle süslenmiştir. Üst ve alt kapağın iç kısmında siyah zemin üzerine nergis çiçeği etrafında lale ve kasımpatı çiçekleri betimlenmiştir (Resim 1.39, 1.40). Etrafına dış kısımda olduğu gibi altın renkli ince çizgilerden oluşan bordür görülmektedir. Bordürde yaprağa benzer desenle süsleme işlenmiştir.

Elyazmada şiir başlıkları kırmızı, metin siyah mürekkeple ikiye ayrılmış sütünlara yazılmıştır (Resim 1.41). Metin altın, kırmızı, siyah renkli çizgilerle çevrelenmiş, ilk sayfalara halkari tarzı altın bezemeli süs yapılmıştır. Sayfaların kenar boşluklarında hattatın kendisi tarafından yazılmış notlar veya düzeltmeler görülmektedir. Kağıtı aharlı olup, filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.37. Katalog No. 8. M-242. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

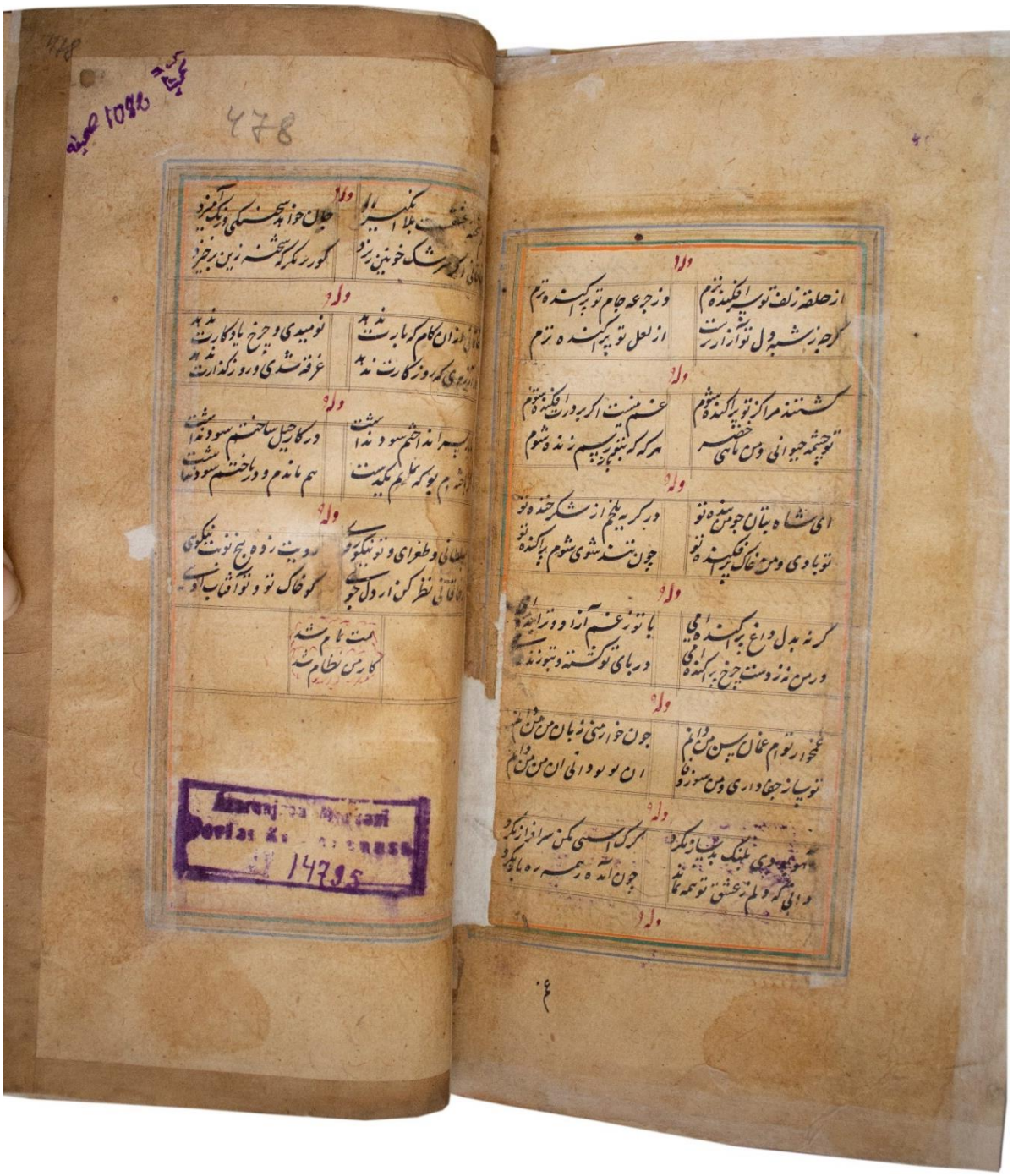
Resim 1.38. Katalog No. 8. M-242. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.39. Katalog No. 8. M-242. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.40. Katalog No. 8. M-242. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.41. Katalog No. 8. M-242. İç sayfaların görüntü.

KATALOG NO: 9
ENVANTER NO: A-607/21643
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
YAZARI: Hafız Şemseddin Muhammed Şirazi
HATTATI: Bilinmiyor.
YAZILDIĞI TARİH: 17. Yüzyıl
VARAK SAYISI: 238
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 8,3 x 14 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı
ESERİN KONUSU: Divan (kaside, gazel, kıt'a, mesnevi, rubai)
ESERİN DURUMU: Kapakların bazı kısımlarında lakenin koptuğu görülmektedir, sayfalar ciltten ayrılmıştır, 134b-138a sayfası eksik, bazı sayfaların kenarları kitap kurtlarından zarar görmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Koyu kahve renkli orijinal, kalınlığı 3,5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Şair Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi ile ilgili bilgi katalog M-22/3217 verilmiştir.

Elyazmanın 2b – 6b sayfaları önsöz, 6b-25b kaside, 25b-228a gazel, 228a-233a kıt'a, 234a-237b mesnevi, 237b-242a numaralı sayfalar rübai şiir şeklinden oluşuyor.

Üst ve alt kapağın dış kısmında şükufe tarzı , kahve rengi zemin üzeinde pembe gül ve gül goncalarından oluşan bir kompozisyon görülmektedir (Resim 1.42, 1.43). Etrafı iki ince bir kalın altın renkli çizgiyle çevrilidir. Altın çerçevenin etrafı siyah zeminli çiçeklerle bezeli zencerekle süslenmiştir. Üst ve alt kapağın iç kısımda kırmızı renkli zemin üzerine

yapraklarıyla beraber nergis çiçeği resmedilmiş, etrafı iki ince çizgiyle çevrelenmiştir (Resim 1.44, 1.45).

2a-3a ünvan sayfalarında tezhip görülmektedir. Sayfa zemini halkari üslublu altın bezemelidir. Metin ikiye ayrılmış kolonlara yazılmıştır. Sayfa kenarlarına mavi, siyah, altın renkli çizgiler çizilmiştir (Resim 1.46, 1.47). Kağıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır.

Kapak ve sayfalar nemden, kitap kurdundan zarar görmüş durumdadır. Kapağın lakeleri ve köşelerdeki deri kopmuş, alt kapağın iç bölümünde iki çatlak bulunmaktadır. Sayfalar ciltden ayrılmış durumdadır, 134b-138a sayfaları ise eksikdir.

Resim 1.42. Katalog No. 9. A-607. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

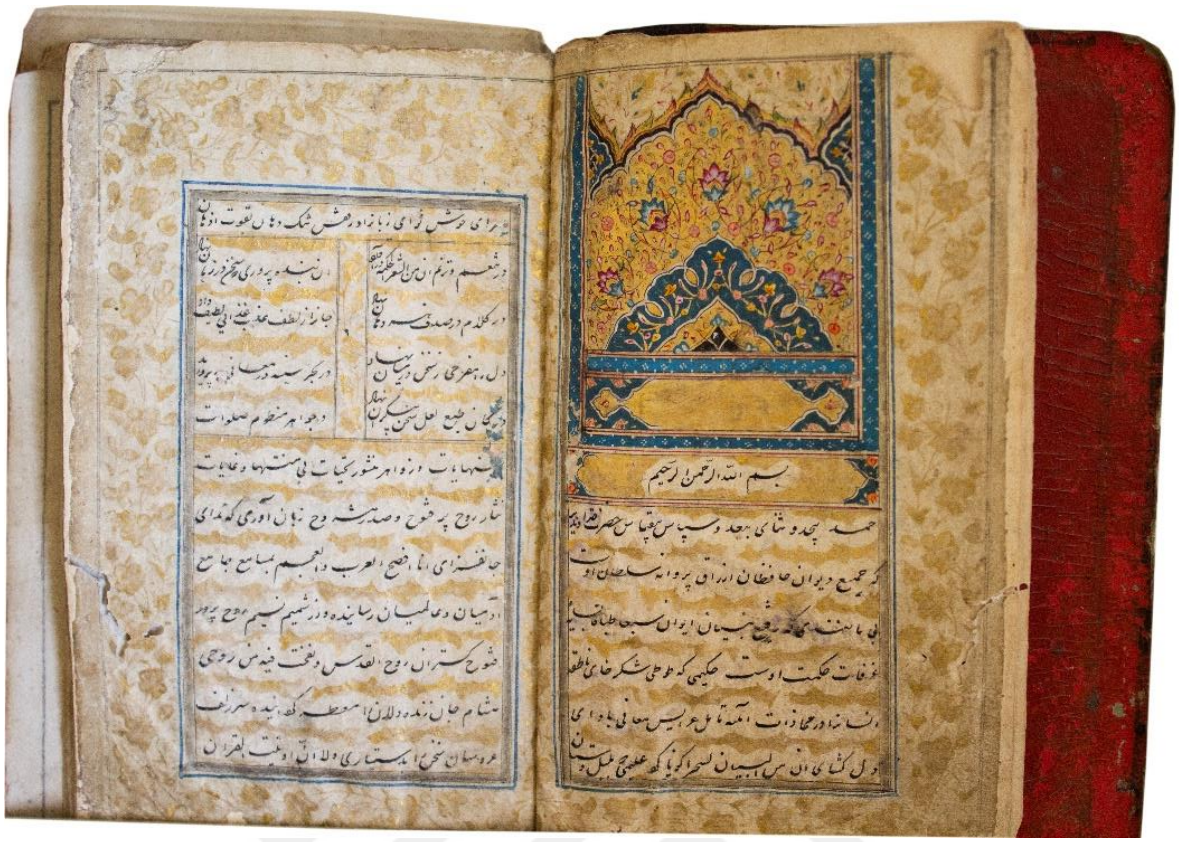
Resim 1.43. Katalog No. 9. A-607. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

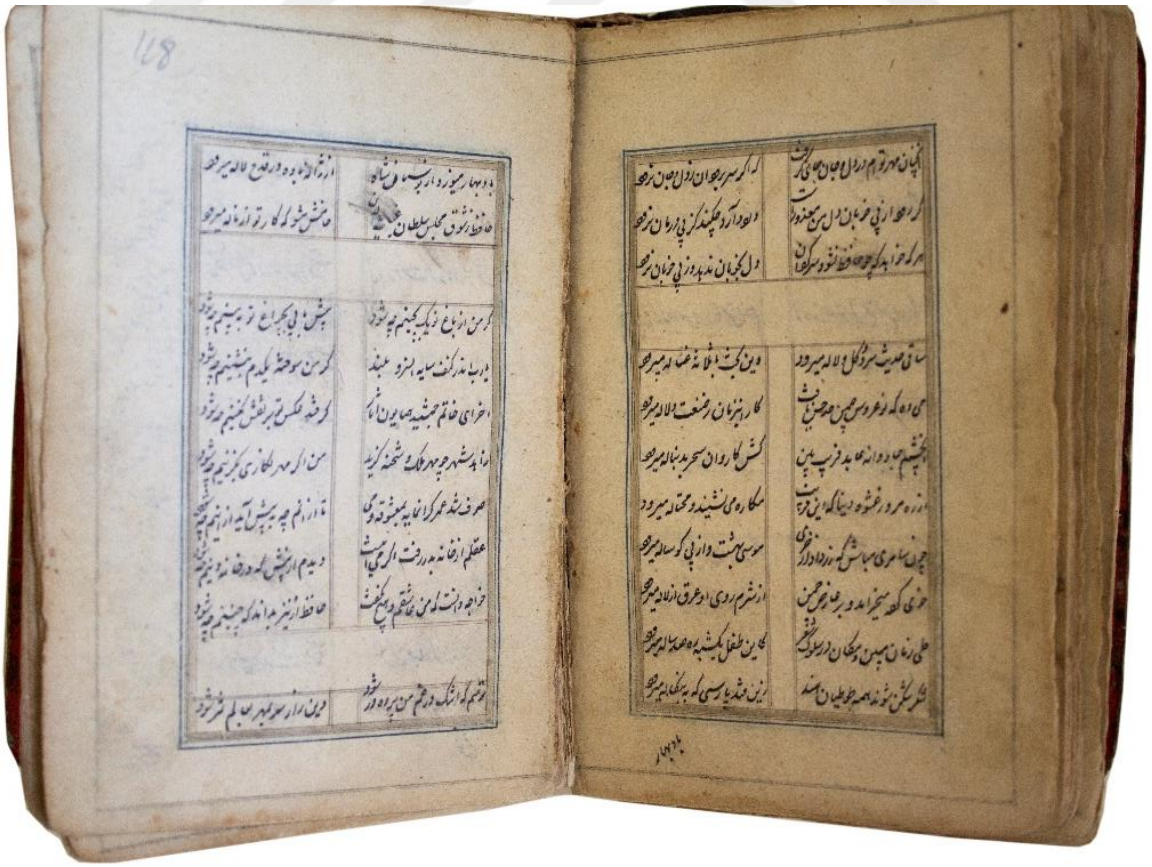
Resim 1.44. Katalog No. 9. A-607. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.45. Katalog No. 9. A-607. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.46. Katalog No. 9. A-607. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.47. Katalog No. 9. A-607. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 10
ENVANTER NO: M-97/2668
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
YAZARI: Anvari Avhadaddin Ali b. Muhammed İsak Abiverdi
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: H.1011/M.1602-03
VARAK SAYISI: 231
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 15,5 x 24,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı
ESERİN KONUSU: Divan (kaside, gazel, kıt'a, mesnevi, rubai)
ESERİN DURUMU: El yazma nemden ve yanlış onarımdan zarar görmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında şemse ve salbekler görülmektedir.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Bezemesiz sade kahve renkli kağıt yapıştırılmıştır**.**
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında şemse ve salbekler görülmektedir.
ALT KAPAK (İç kısmı): Bezemesiz sade kahve renkli kağıt yapıştırılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Orijinal kahve renkli, bezemesiz sahtiyan deri yıpranmış durumdadır. Kalınlığı 3,3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Anvari Avhadaddin Ali b. Muhammed İsak Abiverdi (?- H.583/M.1187) Selçuklular döneminin en büyük saray şairlerindendir. Sultan Sencerin (H.511-552/M.1119-1157) sarayında yaşamış, eserlerinin büyük kısmını sultan ve yakınlarına ithaf etmiştir. Divan kaside, kıt'a, mesnevi, gazel, rubai şiir şekillerinden oluşuyor (AMİA Elyazmaları Kataloğu, 1963: 144).

Üst ve alt kapağın dış kısmında siyah zemin üzerine gül, anemon çiçekleri ve yapraklarla bezeli şemse ve salbek resmedilmiştir (Resim 1.48, 1.49). İç kısıma boş, bezemesiz açık kahve renkli kağıt yapıştırılmış (Resim 1.50). Aynı kompozisyon alt kapağın

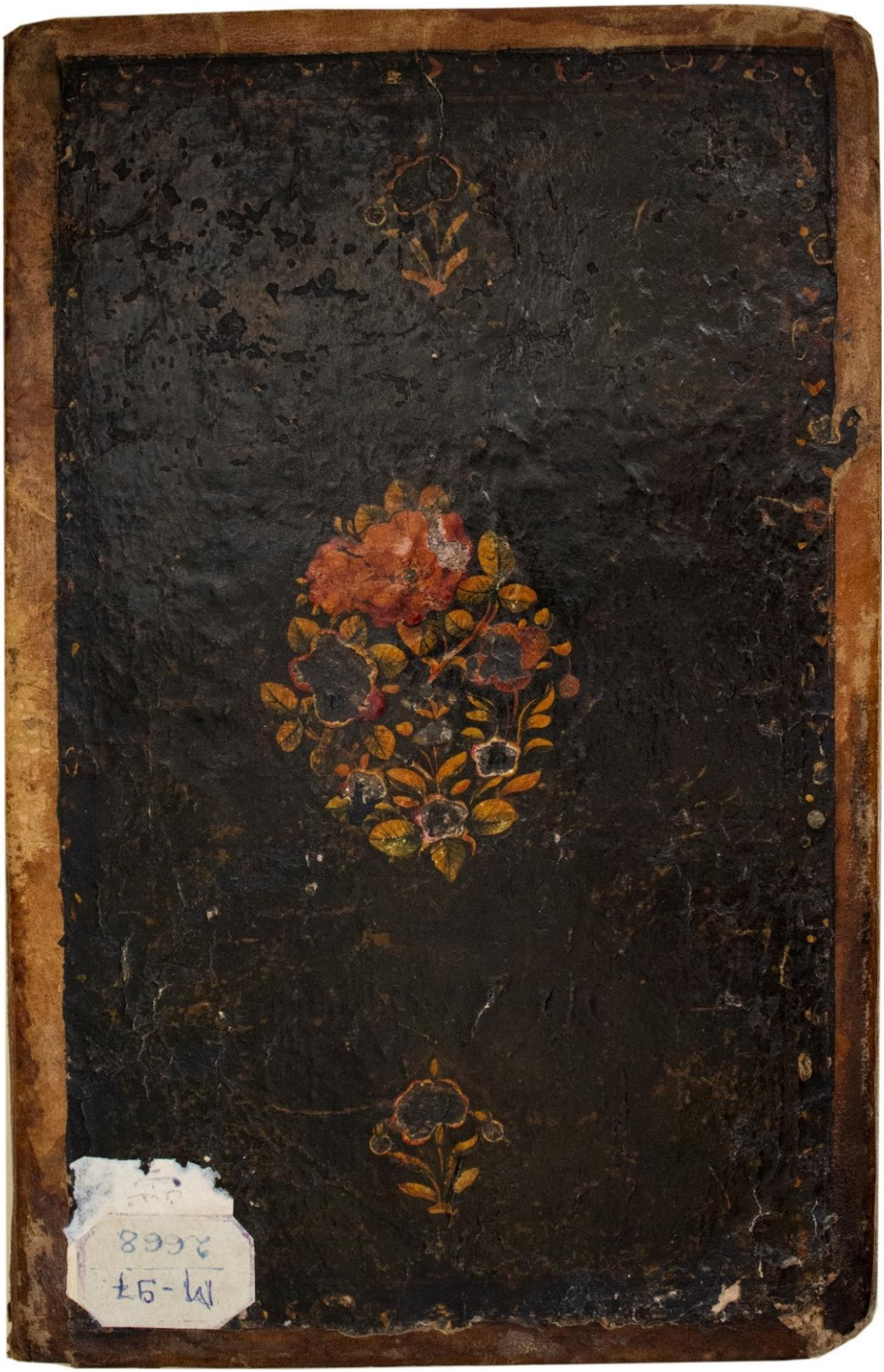
dış bölümündede devam etmektedir. İç bölümde yine aynı üst kapağın iç kısmında olduğu gibi kahve renkli kağıtın yapıştırıldığı görülmektedir.

Metin altın mavi çizgilerle çevrili siyah mürekkeple ikiye ayrılmış kolonlara yazılmıştır (Resim 1.51). Bazı sayfa kenarlarında hatta başka hatla yazılmış notlar bulunmaktadır. Kağıtı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

Elyazma nem ve yanlış onarımdan aşırı zarar görmüştür. Sayfalar sırttan ayrılmış, nem lekeleri görülmektedir. Kapaklarda lakeler kavlamıştır, çatlaklar bulunmaktadır. Bu yüzden üst ve alt kapak salbeklerde çiçeklerin tanımını vermek zordur.

Resim 1.48. Katalog No. 10. M-97. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.49. Katalog No. 10. M-97. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.50. Katalog No. 10. M-97. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.51. Katalog No. 10. M-97. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 11
ENVANTER NO: B-264/2959
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
YAZARI: Hafız Şemseddin Muhammed Şirazi
HATTATI: Zehir
YAZILDIĞI TARİH: H.1081/M.1670-71
VARAK SAYISI: 196
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 11 x 21,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı
ESERİN KONUSU: Divan (gazel, kıt'a, terkib-i bend, muhammes, mesnevi, sakiname, rubai)
ESERİN DURUMU: Lakeleri kavlamıştır, sayfalar sırttan ayrılmıştır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzı gül ve çiçekler, dallarında ise iki tane kuş resmedilmiştir.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Halkari tarzında gül ve kuş resmi çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzı gül ve çiçekler, dallarında ise iki tane kuş resmedilmiştir.
ALT KAPAK (İç kısmı): Halkari tarzında gül ve kuş resmi çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Koyu kahve renkli, orijinal, sade, bezemesiz sahtiyan deri, kalınlığı 2,5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Şair Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi ile ilgili bilgi katalog M-22/3217 verilmiştir. Elyazmanın 9a – 14b sayfaları önsöz, 15b-169a gazel, 169b-177a kıt'a, 177a-180b terkib-i bend, 180b-182a muhammes, 182a-183b mesnevi, 183b-190a sakiname, 190a- 197b numaralı sayfalar rübai şiir şeklinden oluşuyor. 169b sayfasında hattat tarafından elyazmanın yazıldığı tarih yazılmıştır. Hattat Zehirle ilgili hiçbir bilgi bulunmuyor.

Üst ve alt kapağın dış kısmı ince altın çizgi ile çevrilidir, zincirleme halkalar şeklinde süslemeli zencirek görülmektedir (Resim 1.52, 1.53). İkinci bordür ince altın çizgili, küçük

noktacıklarla süslüdür. Merkezde sarı zemin üzerinde şükufe tarzı gül ve gül goncaları, çiçekler, dallarında iki tane kuş resmedilmiştir. Güllerin ve çiçeklerin lakeleri kopduğu için çiçeklerin tanımını vermek mümkün değil. Üst ve alt kapağın iç bölümüne siyah zemin üzerine halkari tarzı altın bezeme yapılmışdır (Resim 1.54). Gül ve gül gonçaları tasvir edilmiş, dallarında yine iki tane kuş betimlenmiştir. Kompozisyonun etrafında iki, ince, altın çizgili bordür bulunmaktadır. Bordür küçük noktalarla süslüdür.

Metin siyah mürekkeple ikiye bölünmüş kolonlara yazılmıştır. Sayfa başlığında tezhip çalışması vardır (Resim 1.55).

Elyazma onarım görmemiş, alt ve üst kapakta lakelerin kopduğu görülmekte, küçük çatlaklar ve çizilmeler bulunmaktadır. Sayfalar sırttan ayrılmış durumdadır. Kağıtı aharlı olup krem renklidir. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.52. Katalog No. 11. B-264. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.53. Katalog No 11. B-264. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.54. Katalog No 11. B-264. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.55. Katalog No. 11. B-264. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

KATALOG NO: 12

ENVANTER NO: M-139/11691

ESERİN ADI: Nizam üt-Tevarih

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Beyzavi (Nasırüddin Ebu Said (Ebu Muhammed) Abdullah b. Ömer b. Muhammed –el Beyzavi)

HATTATI: Ali Asgar Hizarcerebi

YAZILDIĞI TARİH: H.1093/M.1682

VARAK SAYISI: 55

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 18 x 29,5 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı

ESERİN KONUSU: Eser, yaratılıştan H.674/1275 yılına kadar dünya ve İran tarihinin özetidir.

ESERİN DURUMU: Eser yıpranmıştır, lake ve boyaması kavlamıştır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Kahve renkli fon üzerinde daha önce var olan kompozisyondan birkaç natüralist tarzda kırmızı, sarı küçük çiçekler ve yapraklar görülmektedir.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Bitkisel motiflerden oluşan renkli kağıtla kaplanmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Kahve renkli fon üzerinde daha önce var olan kompozisyondan birkaç natüralist tarzda kırmızı, sarı küçük çiçekler ve yapraklar görülmektedir.

ALT KAPAK (İç kısmı): Bitkisel motiflerden oluşan renkli kağıtla kaplanmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor

SIRTI: Orijinal, sade koyu renkli yıpranmış sahtiyan deri, 5 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Beyzavi veya Kadı Beyzavi (?-H.685/M.1286) Şiraz yakınlarında bulunan Beyza şehrinde doğmuş, İranlı bilim adamı, müfessir, Eş'ari kelamcısı ve Şafii fakihidir. Yazmış olduğu tarihi eser "Nizam üt-Tevarih" ilk insan ve peygamber Adem'den başlayarak 1275 yılına kadar olan dünya ve İran tarihinden bahsediyor. Eser dörd kısımdan ibarettir (AMİA Farsça Elyazmalar Kataloğu, Cilt II, 2000: 311).

Hattatı Ali Asgar Hizarcerebi ile ilgili bilgi yoktur. Elyazmanın ciddi restorasyona ihtiyacı var. Her iki kapağın dış kısmında çeharkuşe üslupunda yapılmış koyu renkli sahtiyan deri mukkavadan ayrılmıştır. Kahve renkli fon üzerinde daha önceden natüralist kırmızı, turuncu renkli çiçek ve yaprakların resmedildiği görülmektedir (Resim 1.56, 1.57). Üst ve alt kapağın iç kısmı pembe renkli penç üslupunda çiçekler, kıvrımlı yapraklar ve diğer bitkisel motiflerle bezeli renkli kağıtla kaplıdır (Resim 1.58). Metin siyah ve bazı satır aralarında kırmızı mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.59). Etrafı mavi, altın, kırmızı çizgiyle çevrilidir. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.56. Katalog No. 12. M-139. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.57. Katalog No. 12. M-139. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.58. Katalog No. 12. M-139. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.59. Katalog No. 12. M-139. İç sayfaların görüntüsü.

1.3. 18. Yüzyıl Örnekleri

KATALOG NO: 13

ENVANTER NO: M-240 /11710

ESERİN ADI: Ateşgede

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Azer Lütfali bey (Lütfali bey b. Agahan Bigdili Şamlu İsfahani)

HATTATI: Bilinmiyor

YAZILDIĞI TARİH: 18.Yüzyıl.

VARAK SAYISI: 21

YAZI TÜRÜ: Şikeste-nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 18 x 28,6 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı

ESERİN KONUSU: 10.-13. yüzyılda yaşamış olan İran, Orta Asya, Hint şairlerin eserlerinin antolojisidir.

ESERİN DURUMU: Sırt ve kapak köşelerinde lake dökülmeleri, yırtılmalar görülmektedir. Varaklar sırttan ayrılmış durumdadır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Şemse, salbek ve köşebentlerden oluşan şükufe tarzında süsleme görülmektedir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Şemse, salbek ve köşebentlerden oluşan şükufe tarzında süsleme görülmektedir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Orijinal sade koyu kahve renkli sahtiyan deri, kalınlığı 3,4 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: 18. yüzyılın ünlü bilim adamı ve şairi Azer Lütfalibey (H.1134/M.1722-H.1194/M.1780) İran'ın İsfahan şehrinde doğmuş, hayatının çoğunu Kum şehrinde yaşamıştır. "Ateşgede" antolojisini H.1193/M. 1779 yılında yazmıştır. Eserde 10.-13. yüzyılda yaşamış 842 İran, Orta Asya, Hint şairlerin eserleri ve onlarla ilgili bilgiler

toplanmıştır. El yazma iki bölümden oluşuyor ve coğrafi sıralamaya göre düzenlenmiştir (AMİA Elyazmalar Kataloğu, 1963: 74).

Elyazmanın üst ve alt kapaklarının dış kısmına gül kurusu renkli zemin üzerine gül, gül goncaları, lale, anemon, menekşe, çiğdem (*lat*.crocus) çiçek ve bir adet ağaç dalına konmuş kuş motiflerinden oluşan klasik şüküfe tarzında cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.60, 1.61). Çalışmanın etrafına iki adet çift çizgili altın cetvel ve koyu zemin üzerinde halkaya benzer, ortası altın noktalı süsleme çizilmiştir. İki cetvelin arasında şükufe tarzında üç çeşit anemon, krizantem, orkide çiçekleri ve goncalarından oluşan paftalar resmedilmiştir.

Üst ve alt kapakların iç kısmında şemse, salbek, köşebent, şemseyle salbek arasında sekizgen yıldız formundan oluşan kompozisyon görülmektedir (Resim 1.62). Şemse, salbek ve köşebentlerde yine şüküfe tarzında gül, krizantem, orkide, menekşe, ortanca, süsen (*lat*. iris), aster çiçeklerinden kompozisyon yapılmıştır. Etrafları kalın ve ince çizgili altın dendanla çevrelidir. Şemse ile köşebentler arasında olan boşluğa altınla zilbahar tarzında üzüm ve üzüm yapraklı desen çizilmiştir. Tüm bunların etrafında kalın çift çizgili altın bordür vardır. Başlangıçta unvan sahifesinde tezhip çalışılmıştır (Resim 1.63). Metin siyah mürekkeple yazılmıştır, bazı sayfalarda kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Metin araları altınla süslenmiştir, etrafı altın çizgiyle çevrilidir (Resim 1.64). Kâğıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır.

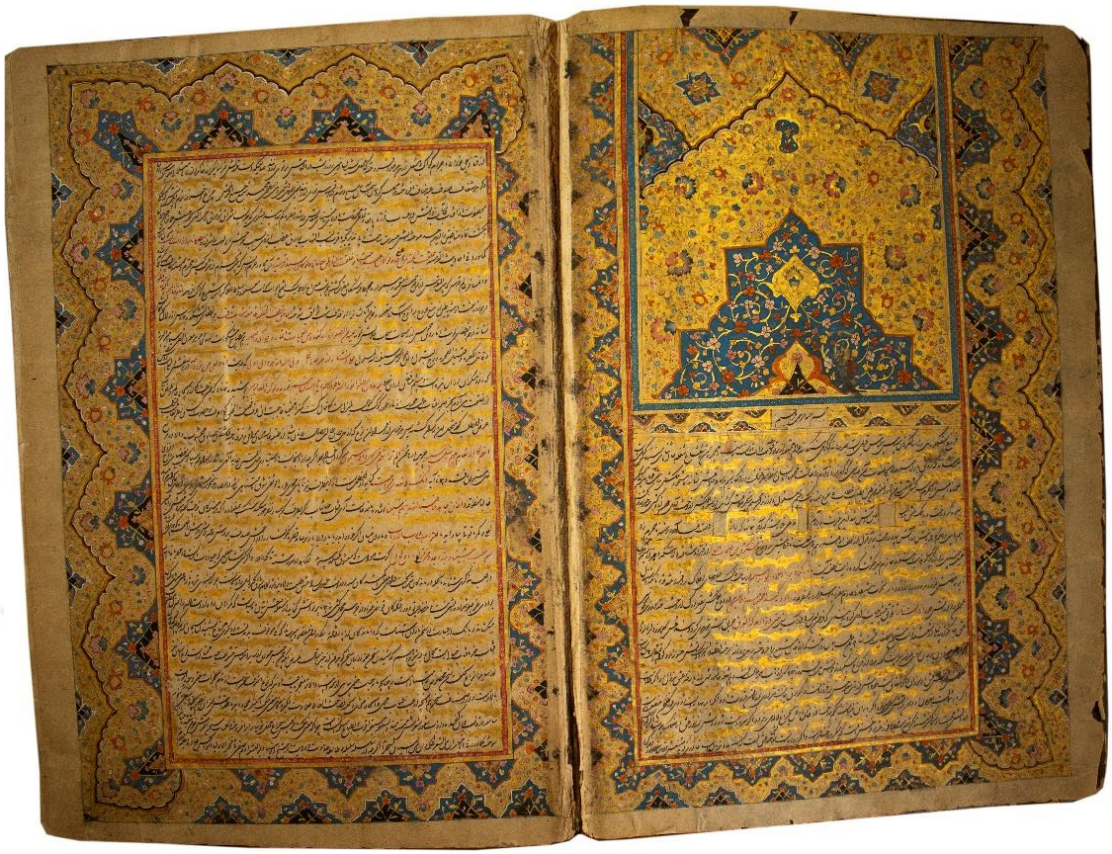
Resim 1.60. Katalog No. 13. M-240. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

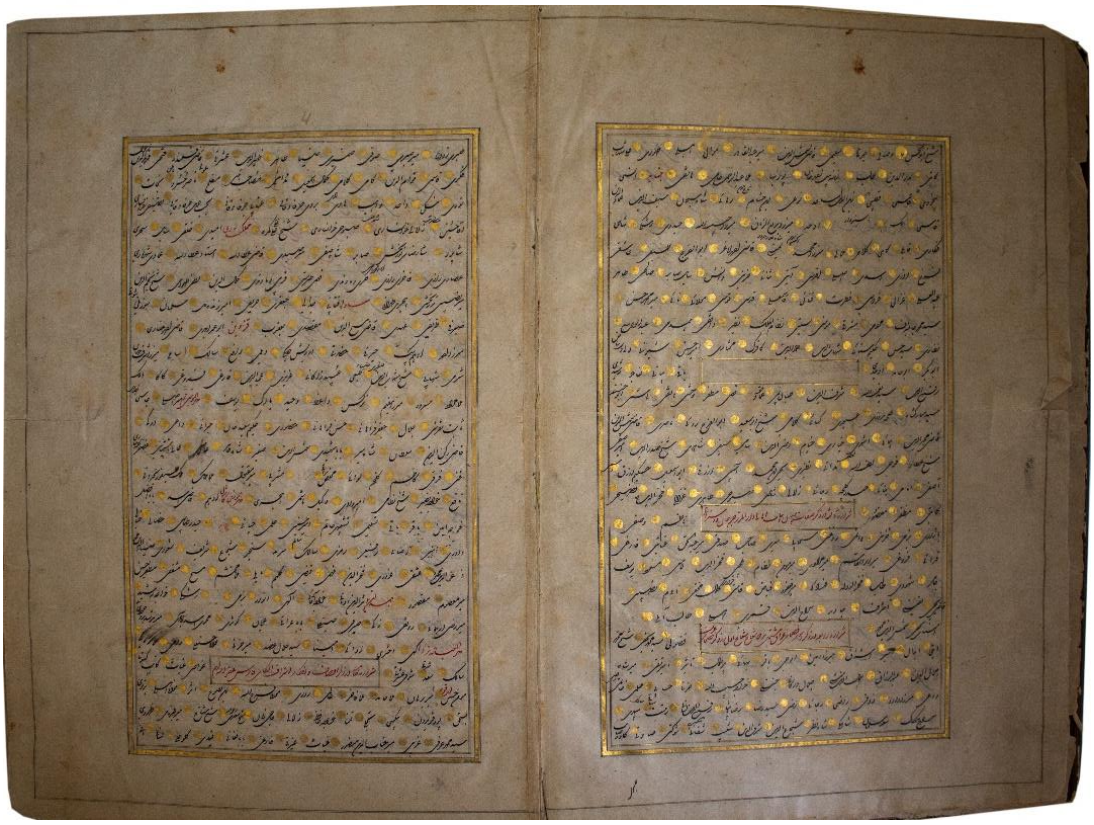
Resim 1.61. Katalog No. 13. M-240. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.62. Katalog No. 13. M-240. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.63. Katalog No. 13. M-240. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.64. Katalog No. 13. M-240. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 14
ENVANTER NO: M-96/4905
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Herat
YAZARI: Hafız Şemseddin Muhammed Şirazi
HATTATI: Ali Muhammed
YAZILDIĞI TARİH: 18. Yüzyıl.
VARAK SAYISI: 192
YAZI TÜRÜ: İnce nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 14,5 x 22,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı
ESERİN KONUSU: Divan (kaside, gazel, kıt'a, terkib-i bend, terc-i bend, rübai)
ESERİN DURUMU: Profesyonel onarım görmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine altın renkli nergis çiçeği resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Kahve renkli orijinal, sade sahtiyan deri, kalınlığı 2 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Şair Hafız-ı Şirazi ile ilgili bilgi M-22/3217 nolu kataloğunda verilmiştir. Elyazmanın 1b - 4a sayfaları önsözle başlar, 5b - 8b kaside, 9b - 10a gazel, 168b -182b terkib-i bend ve terci-i bend, 182b - 184b kıt'a, 185b - 192b rubai şiir şekliyle devam ediyor. Hattat Ali Muhammed'le ilgili bilgi bulunmuyor.

Üst ve alt kapağın dış kısmına kahve zemin üzerine klasik şükufe tarzında gül, gül goncası, anemon, krizantem, karanfil, süsen, lale, menekşe, yıldız, zerrin (narcissus "datch master"), orkide çiçekleri ve yaprakları ile lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.65, 1.66). Çiçek kompozisyonun etrafına gül kurusu renkli zemin üzerine kalın altın çizgili bordür çizilmiştir. Onun yanında ikinci ince çizgili lacivert zemin üzerine çiçekli, halkaya benzer motif görülmektedir.

Üst ve alt kapağın dış kısmı kırmızı zemin üzerine altınla nergis çiçeği ve yaprakları resmedilmiştir. Çiçek resminin etrafı altın çift çizgiyle çevrelenmiştir (Resim 1.67).

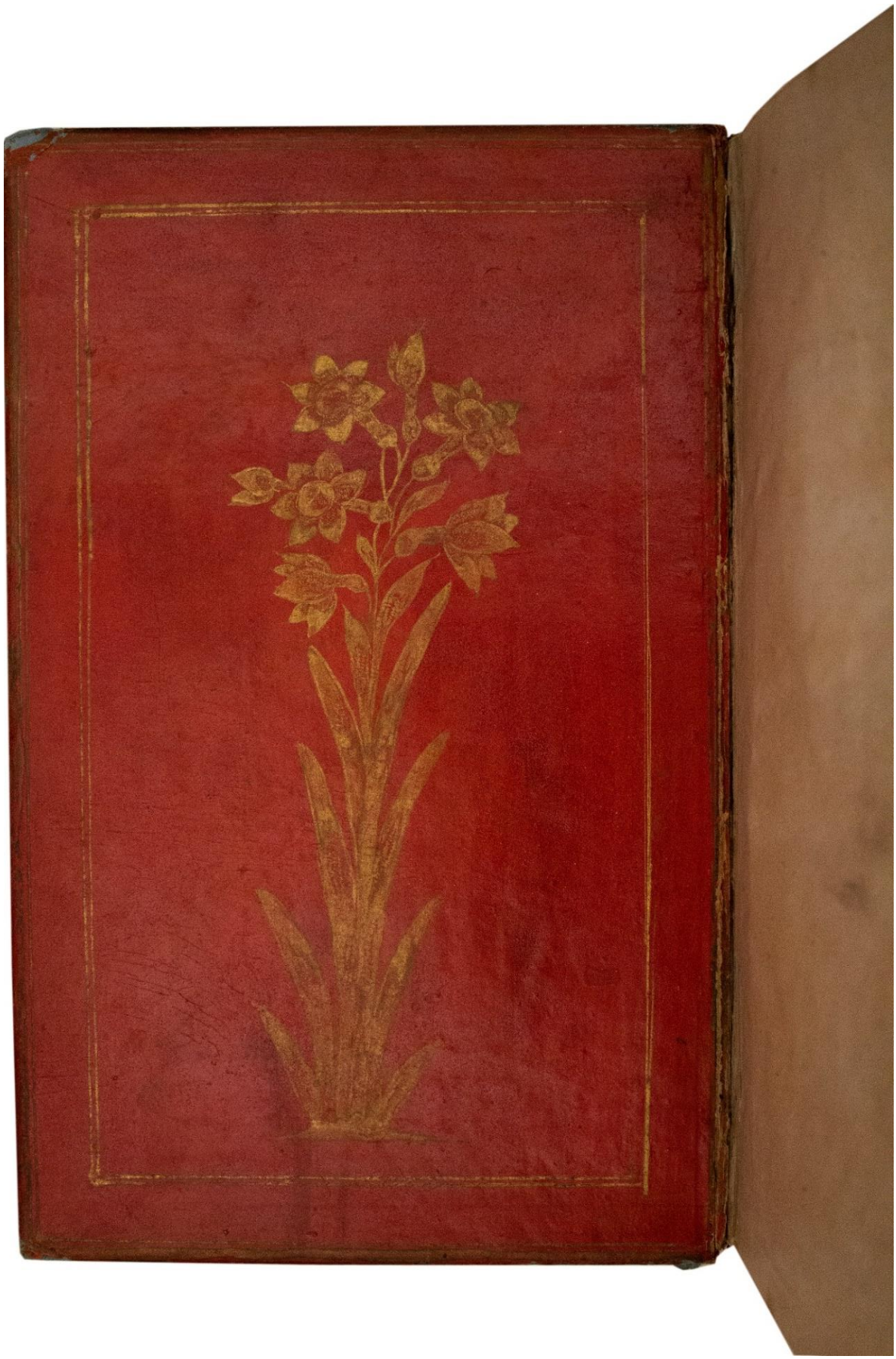
Elyazmanın unvan sayfasına tezhip çalışması yapılmıştır (Resim 1.68). Satırların arası altınla işlenmiştir, metnin etrafına saz yolu tarzında bitkisel motifli zencerek çizilmiştir. 9, 10 sayfalarda “serlevha tezhibi” işlemi görülmektedir. Metin ikiye ayrılmış kolonlara, siyah mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.69). Bazı satırlarda kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Metin aralarında bitkisel, altın renkli süslemeler işlenmiştir. Metinlerin etrafına mavi, kırmızı, yeşil, altın çizgiler çizilmiştir. Kâğıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır.

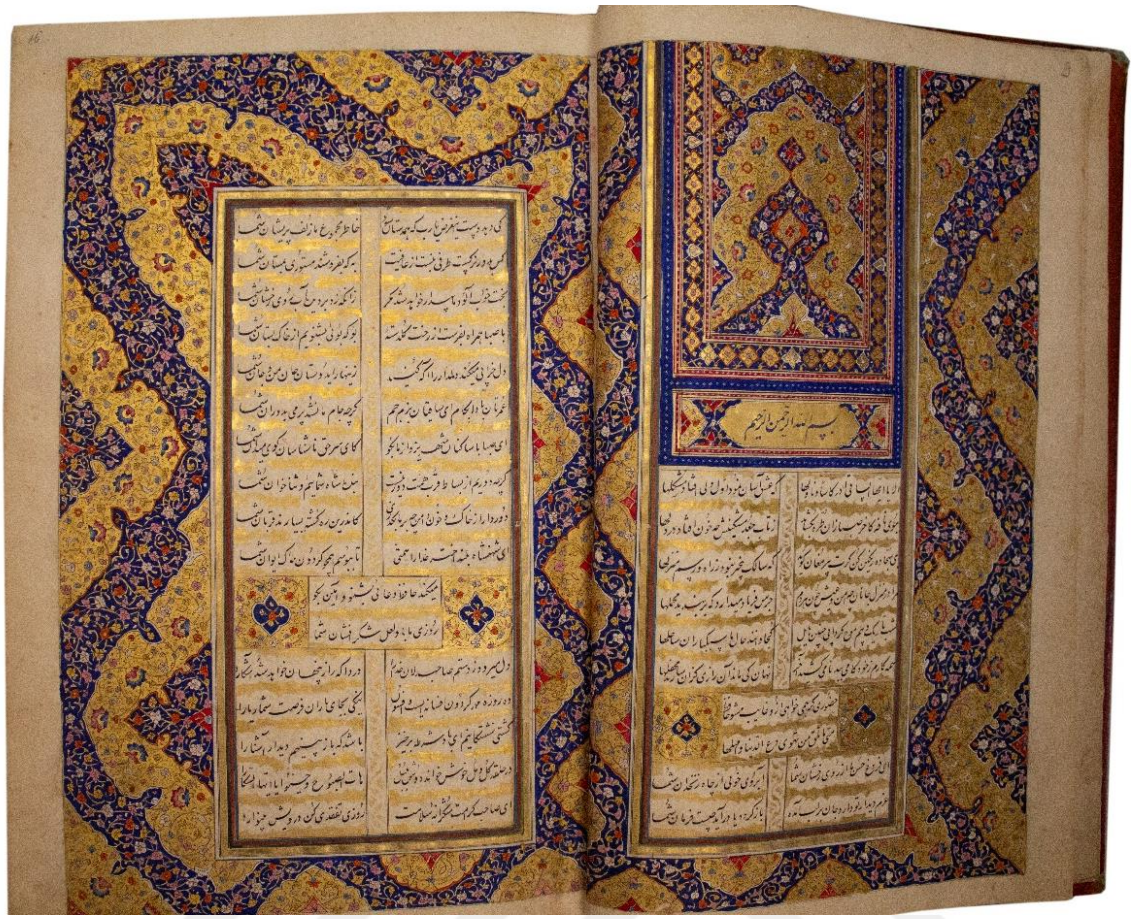
Resim 1.65. Katalog No. 14. M-96. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

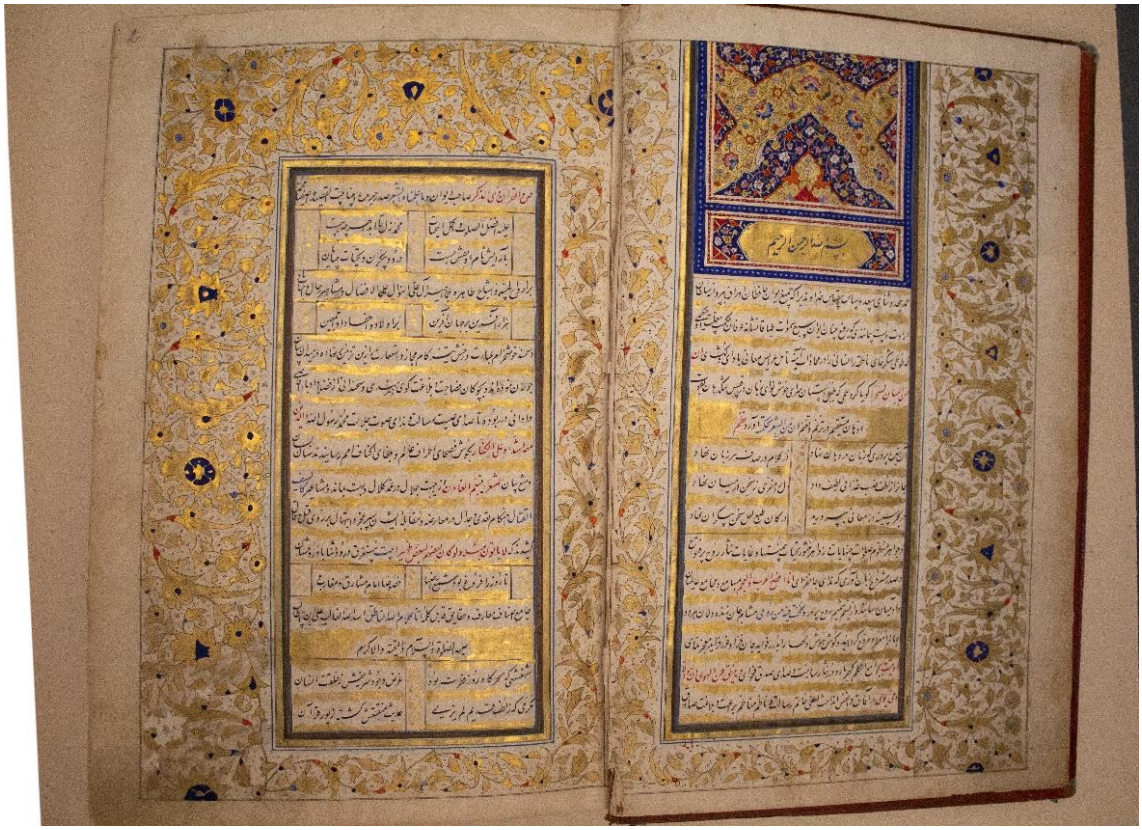
Resim 1.66. Katalog No. 14. M-96. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.67. Katalog No. 14. M-96. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.68. Katalog No. 14. M-96. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.69. Katalog No. 14. M-96. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 15
ENVANTER NO: D-26/3214
ESERİN ADI: Kitabu el-Kafi Hadis
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
YAZARI: Abu Cafer Muhammed Bin Yakub
HATTATI: İmam el Said al Fadlani
YAZILDIĞI TARİH: 18. Yüzyıl
VARAK SAYISI: 147
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 19 x 29 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN KONUSU: İmaniye Şia'nın hadis kaynak kitaplarındandır. Dört temel kitabın birincisidir.
ESERİN DURUMU: Elyazmanın onarıma ihtiyacı var. Alt ve üst kapağın dış kısımlarında lakeler dökülmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kahve zemin üzerinde nergis ve anemon çiçekleri resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kahve zemin üzerinde nergis ve anemon çiçekleri resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Onarım zamanı kahve renkli sahtiyan deri ile kaplanmıştır. Kalınlığı 3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst kapak ve alt kapağın dış kısmı klasik lake cilt olup, şükufe tarzında açık sarı zemin üzerine gül, gül goncaları, anemon, ortanca, krizantem, unutma beni (*lat.* myosotis) çiçeklerinden oluşan kompozisyon resmedilmiştir (Resim 1.70, 1.71). Çizim tarama usulü ile yapılmıştır. Kompozisyonun dışında koyu zemin üzerinde tek çizgili cetvelle dış ve iç pervazlar, ortasında noktacıklardan oluşan bordur çizilmiştir. İç ve dış pervazın ortasında ise bordo renkli fon üzerine çiçeklerden menekşe (*lat*. latviola odorada) çiçeğinden oluşan başka bir bordür çalışması görülmektedir. Kapağın kalitesi son dönemlerin fabrika atıklarından olan kartonlardan yapılmış olabileceği görülmektedir. Alt ve üst kapağın iç kısmı kahve renkli

zemin üzerinde nergis, gelincik çiçekleri ve iki tane arı resmi vardır (Resim 1.72). Resim dışında tek çizgi cetvel çizilmiştir, çizgili cetvelle pervaz, ortasında noktacıklarla bordur yapılmıştır.

Elyazmanın metni siyah mürekkeple, bazı satırlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.73). Filigran bulunmamaktadır. Hattat ve yazarla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

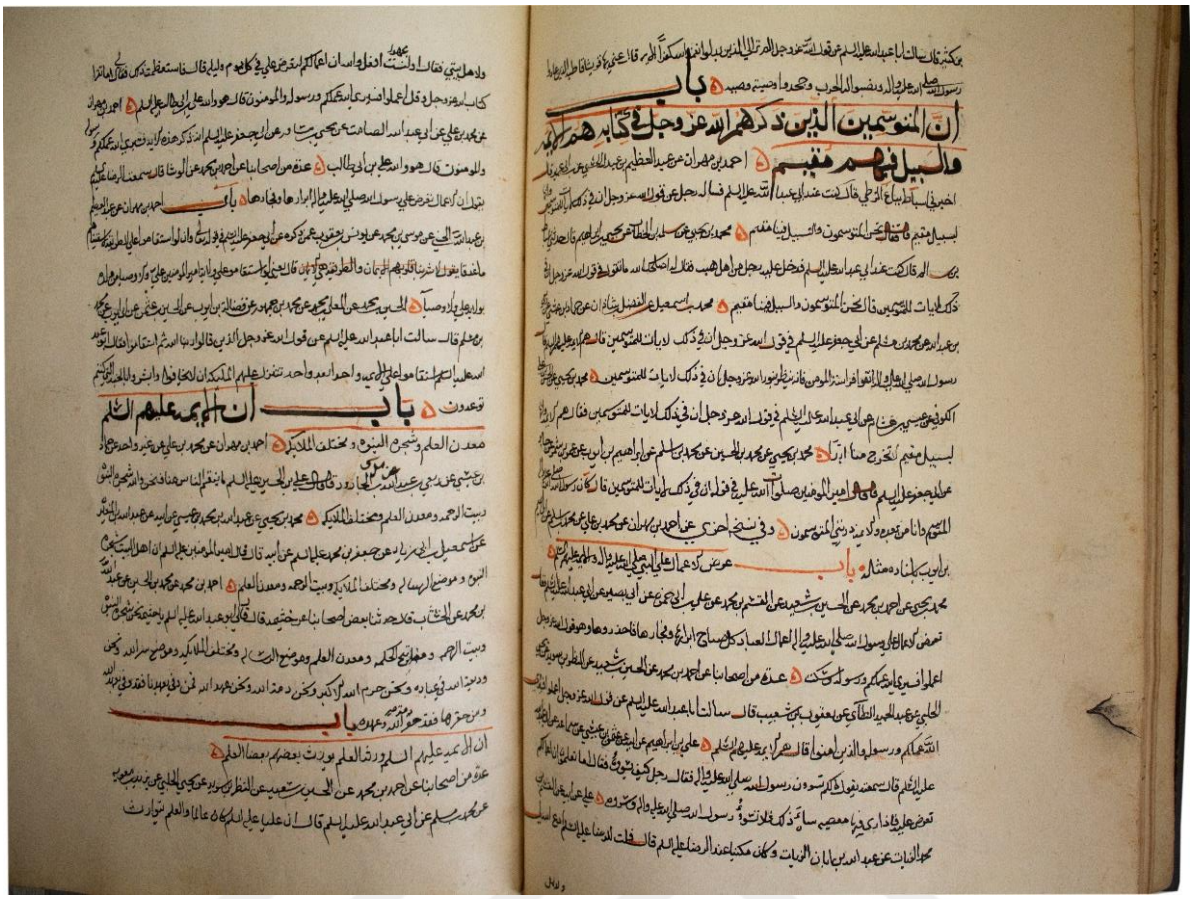
Resim 1.70. Katalog No. 15. D-26. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.71. Katalog No. 15. D-26. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.72. Katalog No. 15. D-26. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.73. Katalog No. 15. D-26. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 16
ENVANTER NO: A-445/16598
ESERİN ADI: Risale i-usul i-din
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
YAZARI: Abdul Hasan Hüseyni
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 18. Yüzyıl.
VARAK SAYISI: 455
YAZI TÜRÜ: Nesta'lik
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 9,2 x 14,3 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı.
ESERİN KONUSU: İslam dinin temel inançları, Şia mezhebi esasları olan tevhit, nübüvvet, mead, adalet, imamet dinin öğretileri yazılmıştır.
ESERİN DURUMU: Sayfalar ve sırt kısımda onarım izleri görülmektedir.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Natüralist çiçeklerle şemse ve iki tane salbek çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı renkli kağıtla kaplıdır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Natüralist çiçeklerle şemse ve iki tane salbek çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı renkli kağıtla kaplıdır**.**
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Siyah renkli sahtiyan deride birkaç küçük yırtılmalar var. Kalınlığı 0,5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

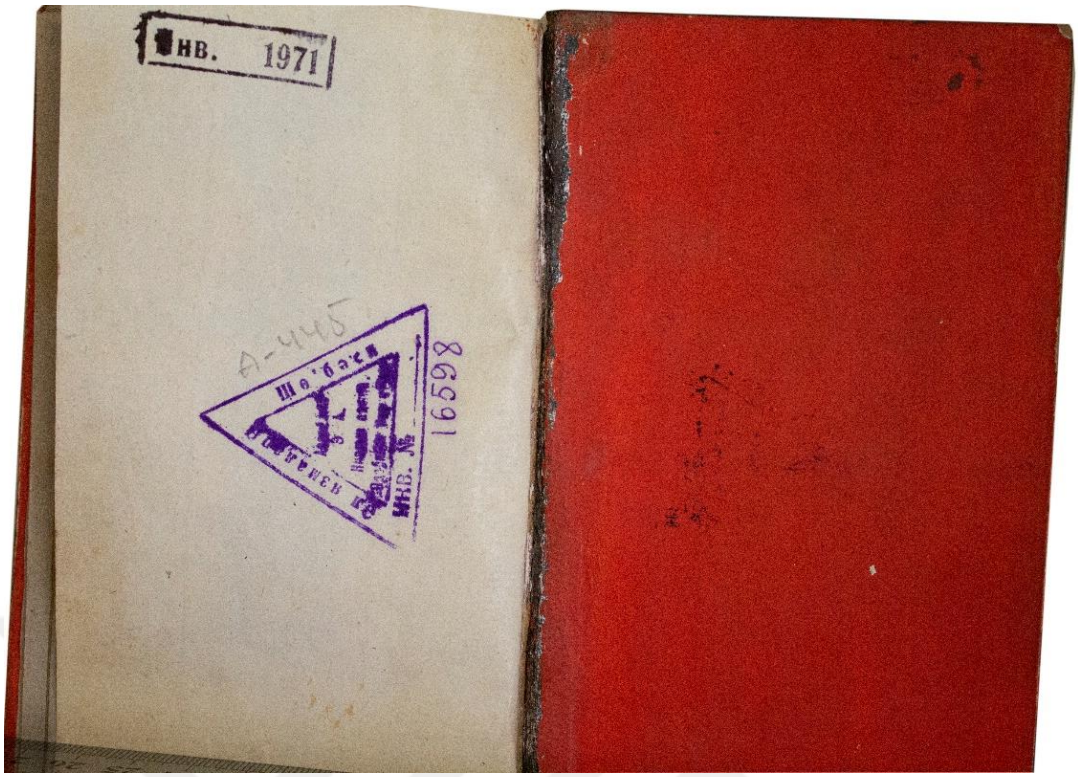
TANIMI: Elyazmada yazar, hattat ve tarihiyle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Yazı tarzı ve cilt tasarımına ta göre 18.yüzyıla ait olduğu düşünülüyor. Eserde İslam dinin temel inançları olan, Şia mezhebi esaslarına göre usul-i din tevhit, nübüvvet, mead, adalet, imamet öğretilerinden bahsediliyor.

Klasik lake cilt, üst ve alt kapağın dış kısmıda siyah zemin üzerine kalın altın renkli çizgi görülmektedir (Resim 1.74). Kapağın ortasında şemse ve iki adet salbek resmedilmiştir. Şemsenin içi natüralist tarzda gül, gül goncası, krizantem, anemon çiçekleri, tek dişli

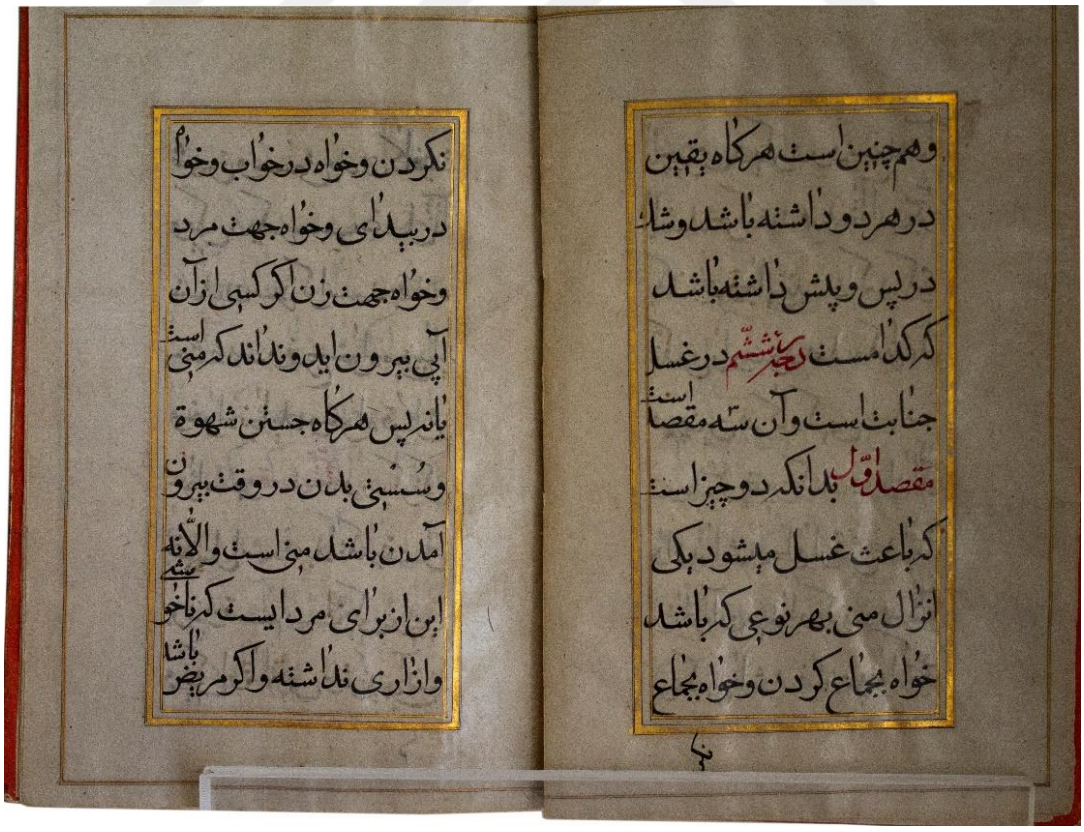
yapraklar çizilmiştir. Etrafı dalgalı altın renkli çizgiyle çevrilidir. Salbeklerinde etrafında üç kıvrımlı çiçeğe benzer altın renkli çizgi, içinde ise kasımpatı, anemon ve küçük yapraklar betimlenmiştir. Üst ve alt kapağın iç kısımı bezemesiz, kırmızı renkli kağıtla kaplıdır (Resim 1.75). Elyazmanın sırt bölümünde yırtılmalar, kapak köşelerinde lake kopmaları var. Metin siyah ve kırmız renkli mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.76). Etrafı ince, kalın altın çizgiziyle çevrilidir. Kağıtı aharlıdır, filigran bulunmaktadır.

Resim 1.74. Katalog No. 16. A-445. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

HB. 1971
A-445
16598

Resim 1.75. Katalog No. 16. A-445. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

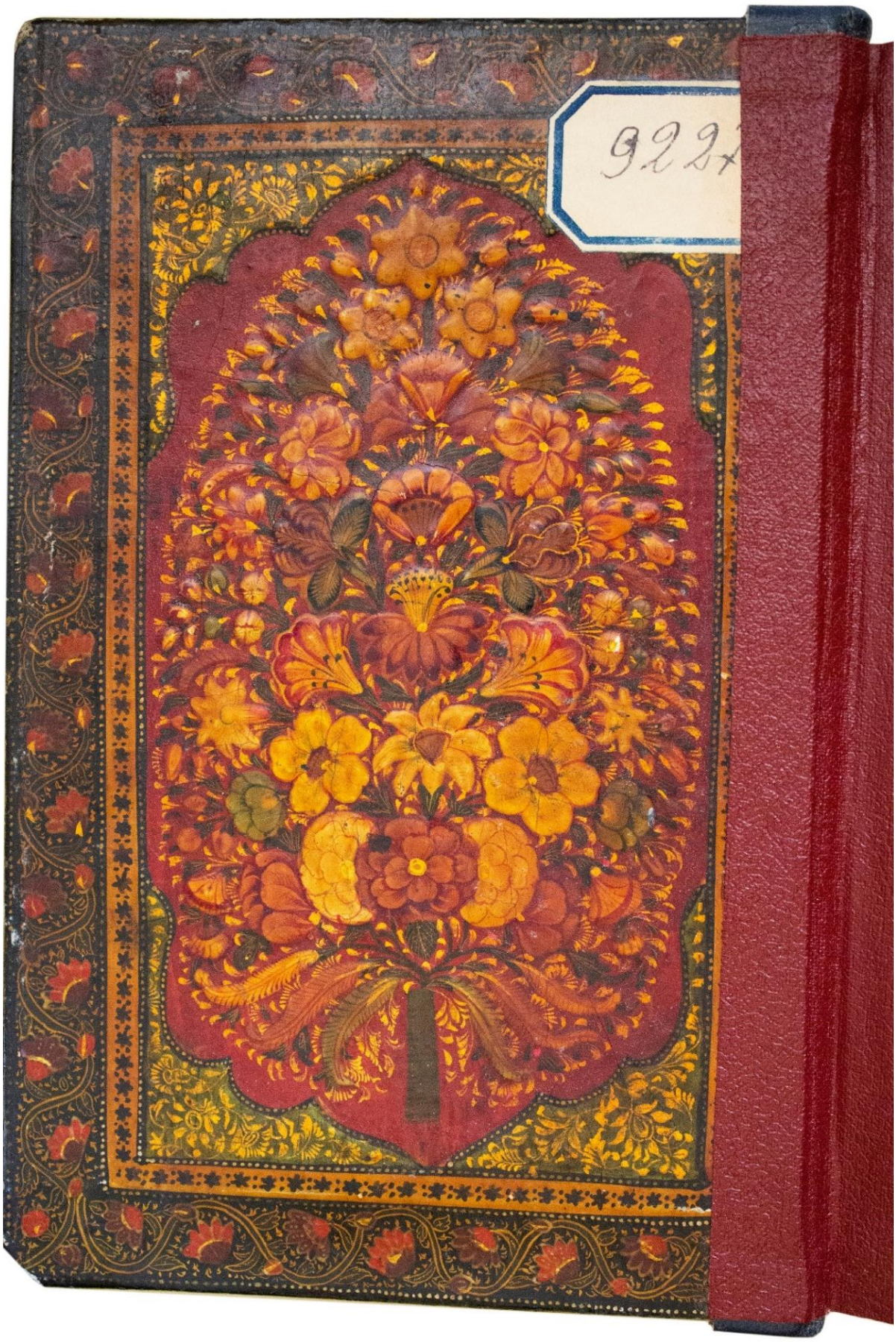
Resim 1.76. Katalog No. 16. A-445. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 17
ENVANTER NO: A-447/893
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 18. Yüzyıl.
VARAK SAYISI: 522
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 11,4 x 17,8 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Sırt kısmında yanlış yapılmış onarım işlemleri var. Kapak köşelerinde lake dökülmeleri görülmektedir. Sayfalarda nem lekeleri vardır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında çiçek buketi, lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Zemini halkari, üzerinde içi ve etrafı şükufe tarzında işlenmiş şemse çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında çiçek buketi, lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Zemini halkari, üzerinde içi ve etrafı şükufe tarzında işlenmiş şemse çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Restore zamanı bordo renkli sahtiyan deri yapıştırılmıştır, kalınlığı 5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

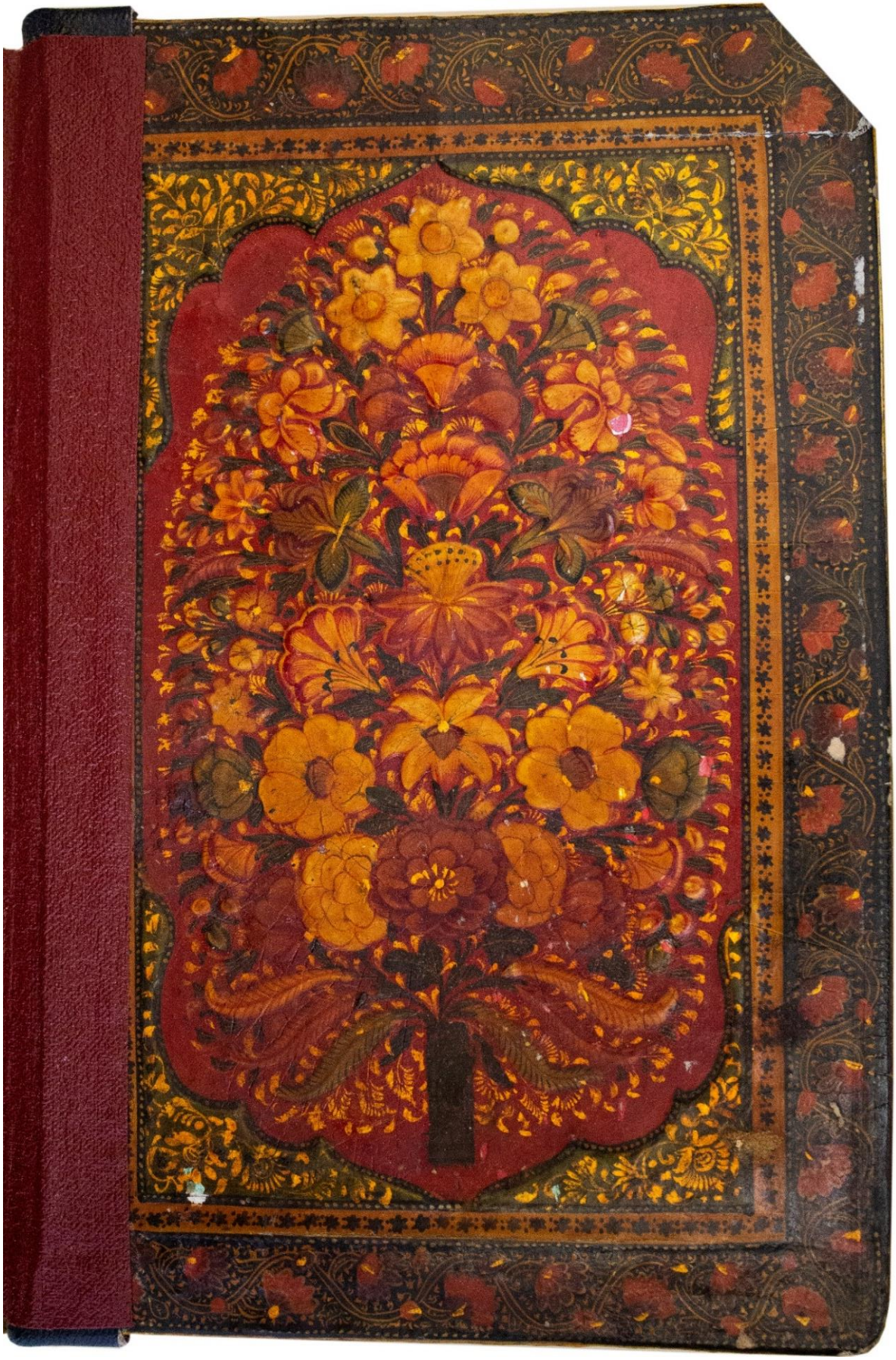
TANIMI: Yanlış restore yüzünden elyazmanın üst kapağı altına, alt kapağı üstüne monte edilmiştir. Üst ve alt kapağın dış kısmı bordo zemin üzerinde klasik şükufe tarzında çiçek buketi formunda gül, süsen, anemon, ortanca, lale, zambak, papatya (*lat*. gerbera) çiçeklerinden çalışma yapılmıştır (Resim 1.77, 1.78). Buketin etrafında, içi halkari tarzında işlenilmiş köşebentler görülmektedir. Tüm bu kompozisyon ince ve kalın bordürle çevrelenmiştir. İnce bordür noktacık ve çiçeksi motiflerle, kalın bordür ise karanfil, goncaları ve küçük yapraklarla süslü saz yolu deseni resmedilmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısım zeminine halkari tarzında süsleme yapılmıştır. (Resim 1.79, 1.80) Üzerinde içi hatayi ve penç motifli lale, gül, şakayık çiçeklerinde oluşan şemse çizilmiştir. Şemsenin etrafı siyah renkli çizgiyle çevrilidir. Kapağın köşebentlerinde yine hatayi ve penç motiflerinde çiçek ve küçük yaprak bezemesi görülmektedir. Kapak köşelerindeki bordürde, köşebentlerde yapılmış olan bezemenin aynısı işlenmiştir. Etrafı siyah renkli çizgiyle çevrilidir.

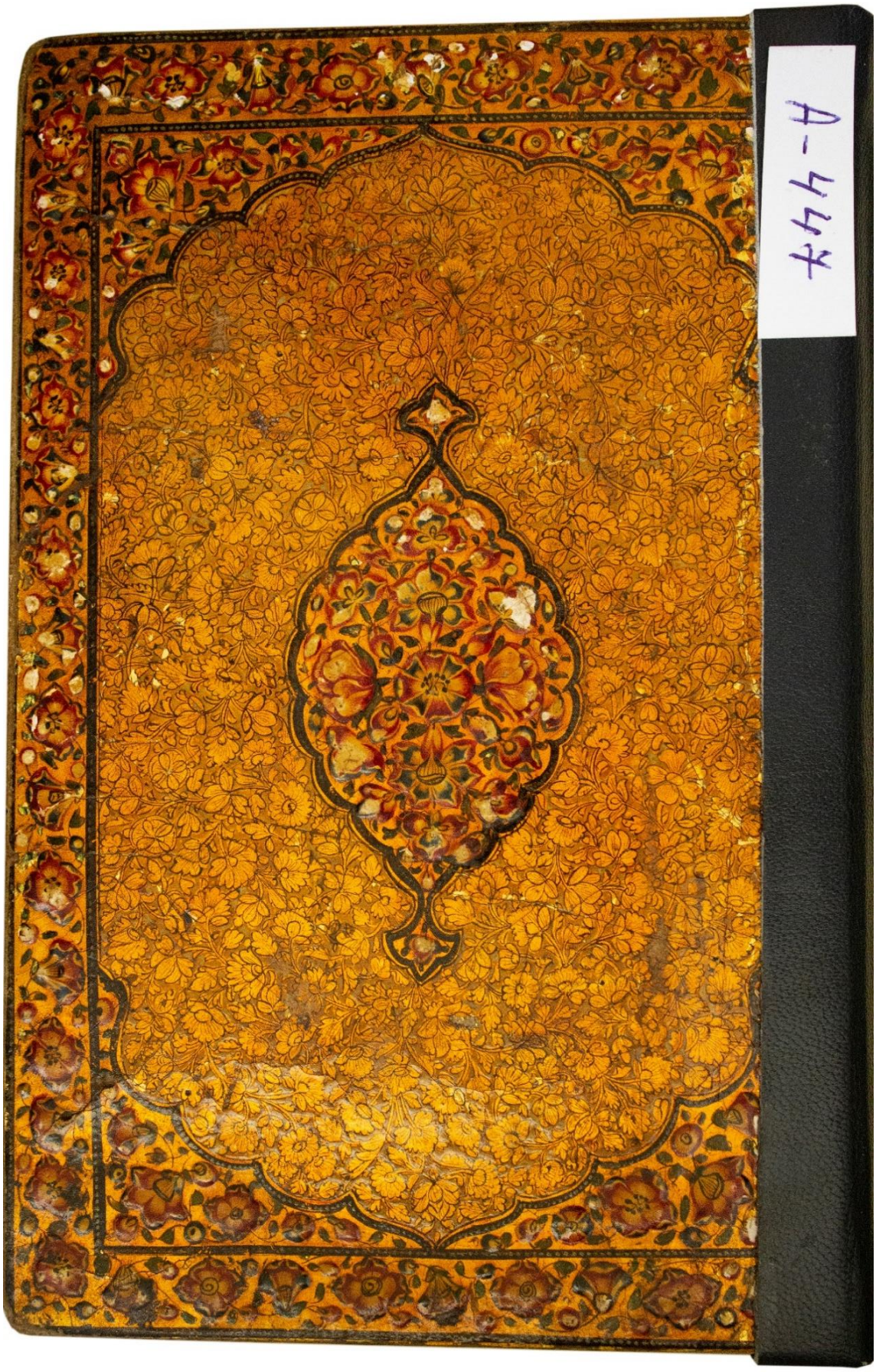
Unvan sayfasına serlevha şeklinde sekiz köşeli bir tezhip çalışması yapılmıştır (Resim 1.81, 1.82). Tezhipler halkari, tüm sure başlıklarında altın bezemeler vardır. Metin siyah ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Filigran bulunmamaktadır.

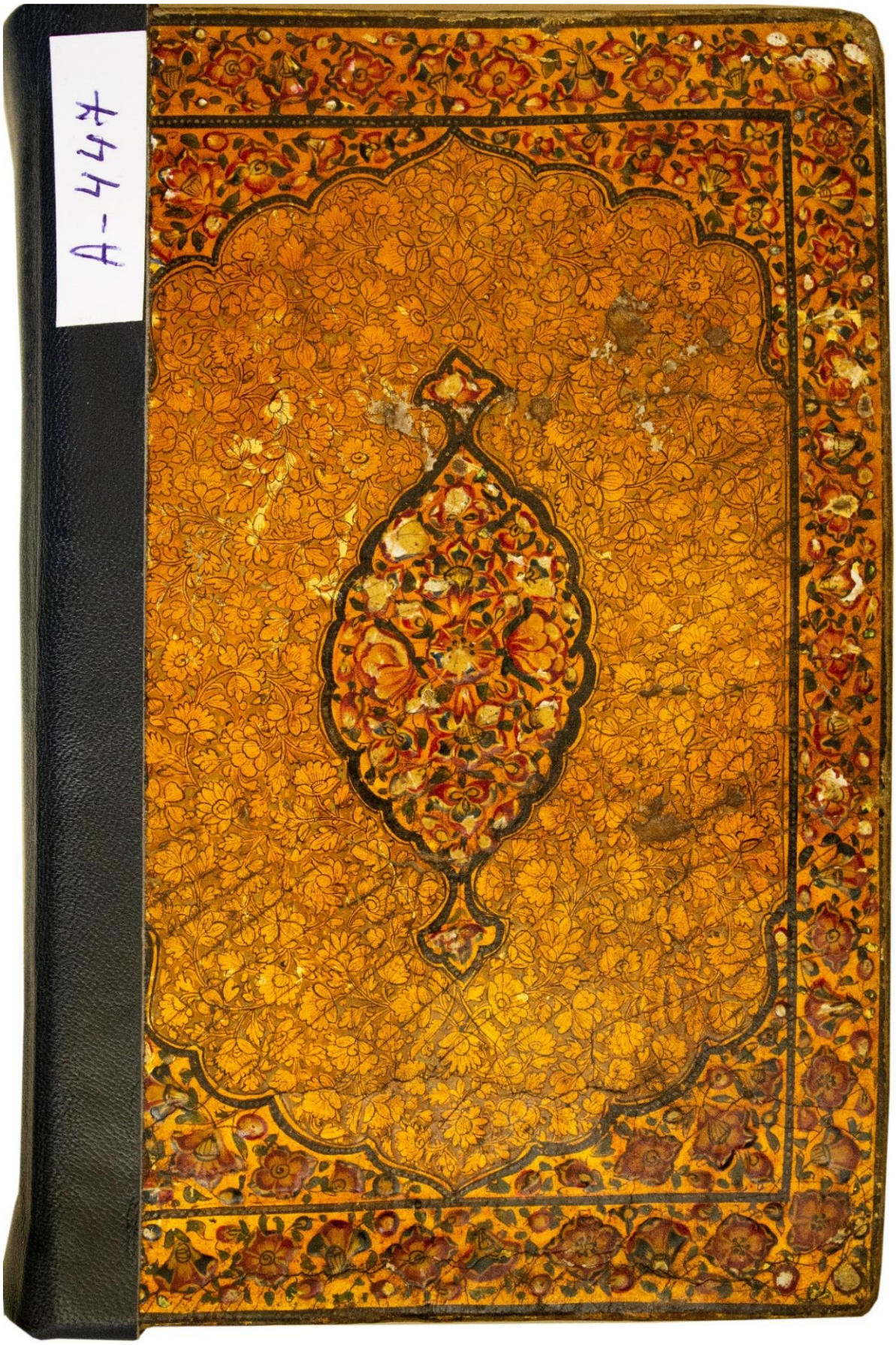
Resim 1.77. Katalog No. 17. A-447. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.78. Katalog No. 17. A-447. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.79. Katalog No. 17. A-447. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.80. Katalog No. 17. A-447. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.81. Katalog No. 17. A-447. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.82. Katalog No. 17. A-447. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 18

ENVANTER NO: M-422/32180

ESERİN ADI: Zadü'l Mead

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Muhammed Bâkır b. Muhammed Takī b. Maksûd Alî el-Meclisî

HATTATI: Abdul Esmer ibn Abdulla Ebul Kasim El Tabatabi

YAZILDIĞI TARİH: H.1123/M.1711-12

VARAK SAYISI: 366

YAZI TÜRÜ: Nesih

DİLİ: Arapça

ÖLÇÜLERİ: 16 x 26 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.

ESERİN KONUSU: Hz. Peygamber'in hayatına, yaşayış ve uygulamalarına dair bilgilerin derlendiği eserdir.

ESERİN DURUMU: Cildin sırt kısmı sayfalardan ayrılmış, üst ve alt kapakta lakelerin koptuğu, sayfalarda rutubet lekeleri görülmektedir.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında çiçek motifleri, şemse ve salbek resmedilmiştir.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında nergis, anemon, menekşe çiçekleri ve iki tane kelebek kompozisyonu çizilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında çiçek motifleri, şemse ve salbek resmedilmiştir.

ALT KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında nergis, anemon, menekşe çiçekleri ve iki tane kelebek kompozisyonu çizilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Orijinal kahve renkli sahtiyan deriden yapılmıştır, varaklardan ayrılmış durumdadır, kalınlığı 3,4 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Yazar Muhammed Bâkır b. Muhammed Takī b. Maksûd Alî el-Meclisî 18. yüzyıla İsfahan'da yaşamış din alimidir. Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Üst ve alt kapağın dış kısmı koyu zemin üzerine klasik şükufe tarzında şemse, iki tane salbek, gül, gül goncaları, ortanca, anemon, gelincik, lale, krizantem, menekşe çiçek ve kuş motivinden oluşan çalışma yapılmıştır (Resim 1.83, 1.84). Salbek ve şemsenin zemini bordo renkli olup, etrafı kalın ve ince altın çizgilerle çevrilidir. Diğer lake ciltlerin süslemelerinden farklı olarak çalışmanın resim kompozisyonu ¼ hisseye ayrılmış ve simetrik olarak tekrarlanmıştır. Desenlerdeki çiçeklerin çalışma üslubu ve çiçek benzerlikleri diğer lake ciltlerle aynıdır. Kapakların köşelerini çift çizgili altın cetvel, bordür çevreliyor. Bordürün içi çiçeğe veya rumiye benzer motivle süslenmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında nergis, gelincik, menekşe iki tane kelebek ve iki tane yusufçuk böceği betimlenmiştir (Resim 1.85). Zemini bordo renklidir. Haşiyede çift çizgi altın cetvel, koyu renkli zemin üzerinde altınla sarılma Rumi motifi görülmektedir.

Unvan sayfasında tezhip bulunmaktadır, metnin kenarların altın ve mavi renkli cetvel çizilmiştir (Resim 1.86, 1.87). Metin siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Bazı sayfalarda cetvel etrafında hattat tarafından not düşülmüştür. Kâğıtı aharlıdır. Filigran bulunmamaktadır.

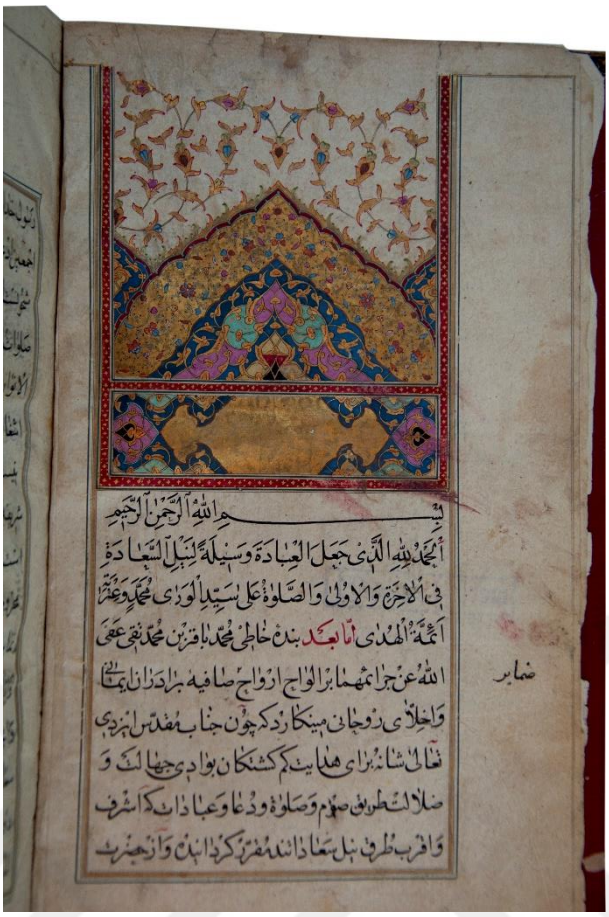
Resim 1.83. Katalog No. 18. M-422. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

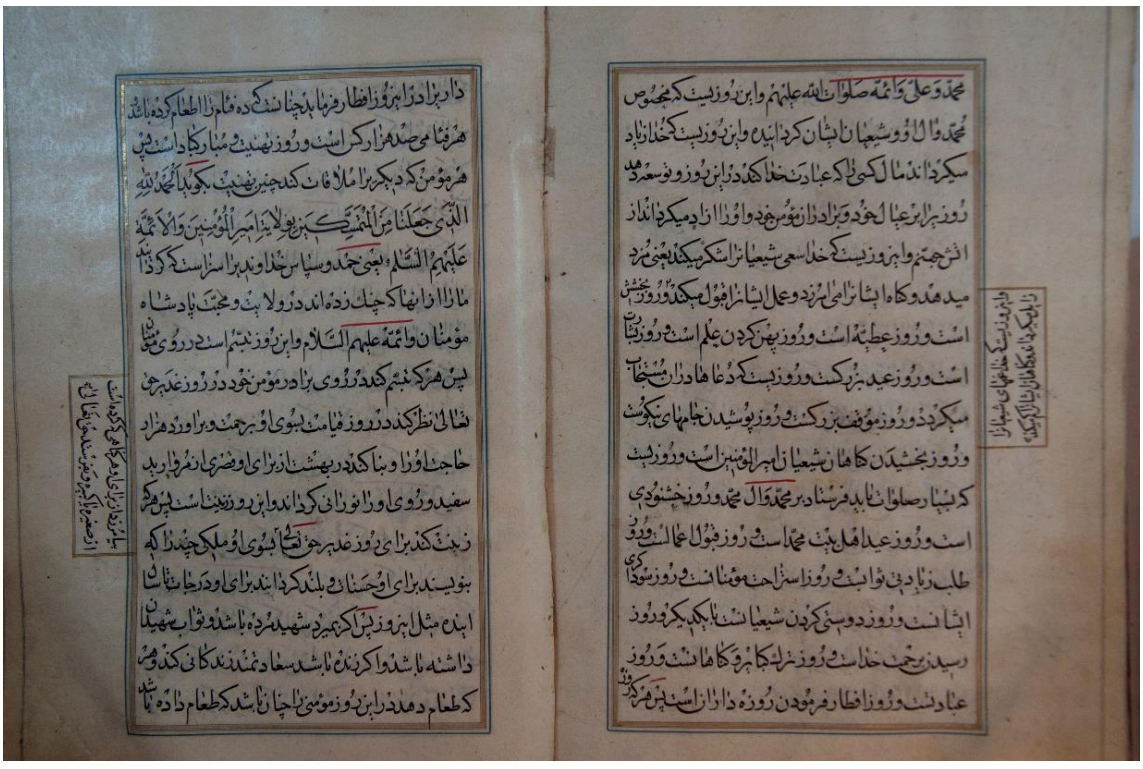
Resim 1.84. Katalog No. 18. M-422. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.85. Katalog No. 18. M-422. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.86. Katalog No. 18. M-422. Başlangıç sayfanın tezhip görüntüsü.

Resim 1.87. Katalog No. 18. M-422. İç sayfaların görüntüsü.

KATALOG NO: 19
ENVANTER NO: M-331
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Muhammed Rıza Tebrizi
YAZILDIĞI TARİH: H.1204/M.1789-90
VARAK SAYISI: 214
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 16 x 26 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Eserin onarıma ihtiyacı var. Üst kapağın dış kısmında lake kopmaları, alt kapakta enine büyük çatlak görülmektedir**.**
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır**.**
ÜST KAPAK (İç kısmı): Naturalist (şükufe) tarzında gül ağacı resmedilmiştir**.**
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Naturalist (şükufe) tarzında gül ağacı resmedilmiştir**.**
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal lacivert sahtiyan deriden yapılmıştır, kalınlığı 2,2 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

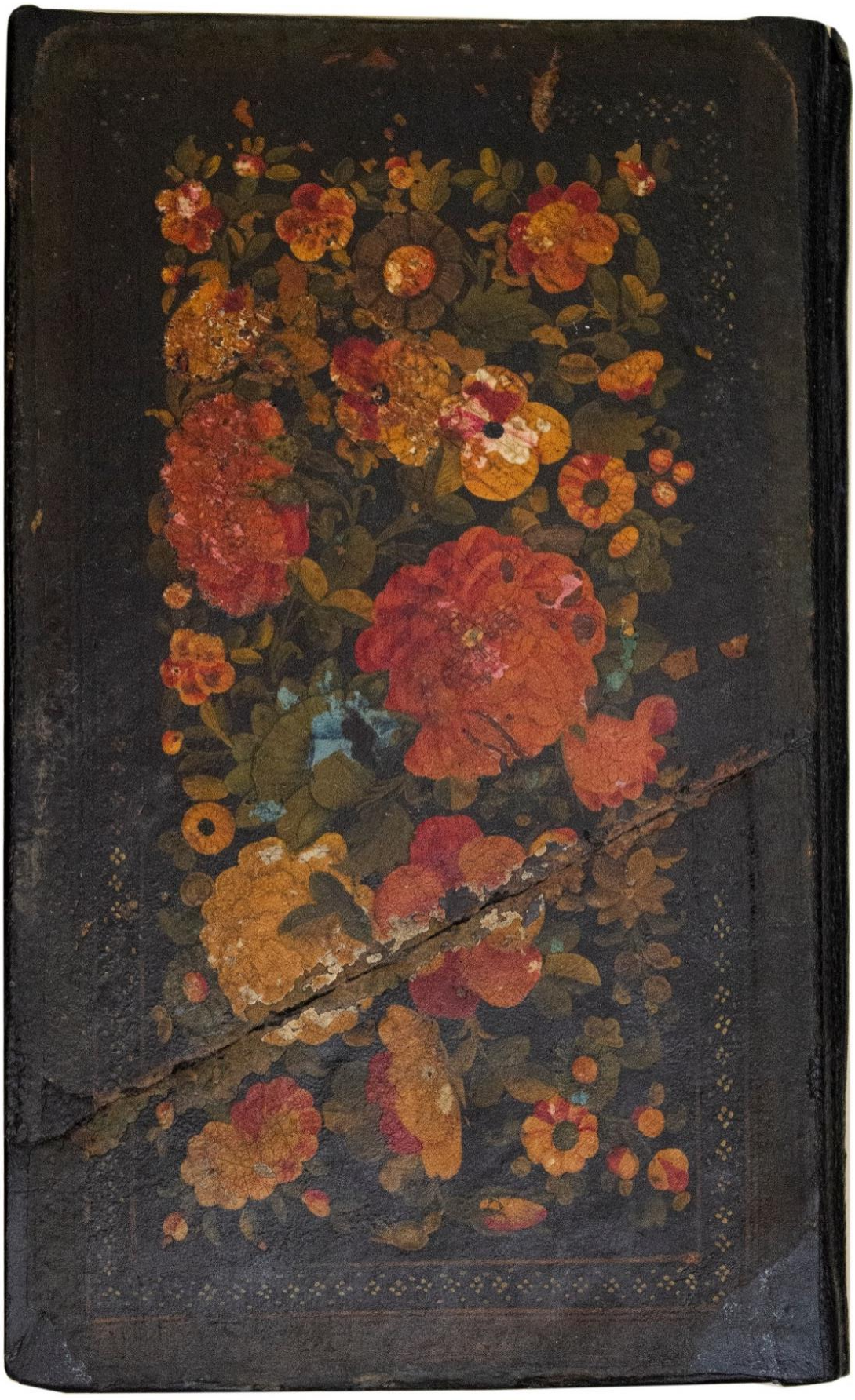
TANIMI: Klasik lake cilt örneğidir. Üst ve alt kapağın dış kısmında lacivert zemin üzerine şükufe tarzında gül, gül goncaları, ortanca, lale, krizantem çiçeklerinden oluşan kompozisyon görülmektedir (Resim 1.88, 1.89). Diğer lake ciltlerde olduğu gibi çizim tarama usulü ile yapılmıştır. Kompozisyonun dışında tek çizgili cetvelle pervaz, ortasında noktacıklarla bordür çizilmiştir. Cildin lakelerinin kopması sonucu pervazın dışındaki zilbahar tarzı süslemeni karakterize etmek zordur.

Üst ve alt kapağın iç kısmında kahve renkli zemin üzerine natüralist tarzda gül ağacı resmedilmiştir (Resim 1.90). Ağacın dışında tek çizgi cetvel, cetvelin dışında üçgene benzer zikzak formlu devam eden zilbahar tarzı süsleme çizilmiştir. Elyazmanın kapağı son dönem fabrika atıklarından yapılmış olabilir.

Serlevhaların tezhipleri son dönem işçiliğidir (Resim 1.91). Bakara ve Fatiha surelerinin etrafında anahtarlı zencerek çizimi görülmektedir. Elyazmanın cetvel ve satır araları altınla süslenmiştir (Resim 1.92, 1.93). Bazı surelerin haşiyesinde farsça nesta'lik hattı ile not düşülmüştür. Hattatla ilgili bilgi yoktur. Bu notların kenarlarında süslenmiştir. Sure başlarında küçük tezhip işlemeleri yapılmıştır. Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Filigran bulunmamaktadır. Kâğıdının Haşebi kâğıtı[7] olduğu muhtemeldir.

[7] Haşebi kağıtı – Doğu menşeli kağıtların en düşük kalitelisidir, ağaç liflerinden imal edilir.

Resim 1.88. Katalog No. 19. M-331. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

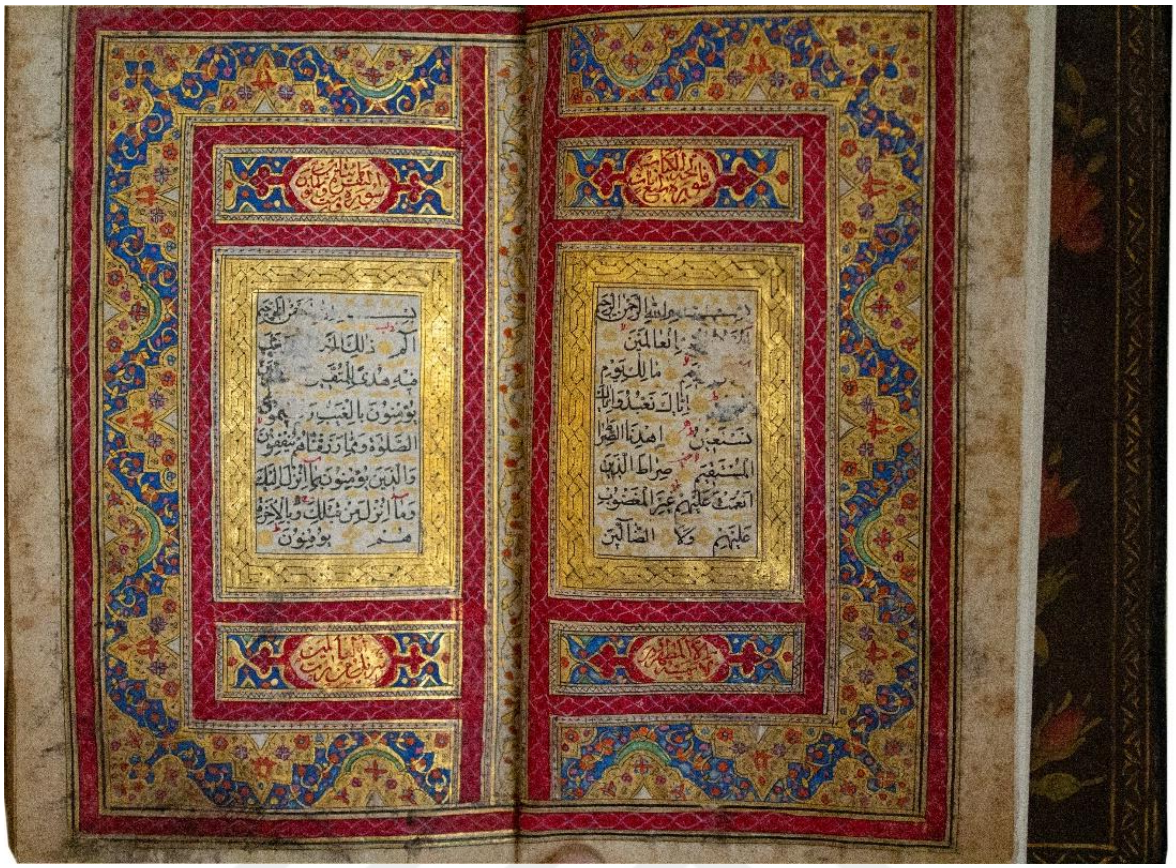
Resim 1.89. Katalog No. 19. M-331. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.90. Katalog No. 19. M-331. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.91. Katalog No. 19. M-331. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.92. Katalog No. 19. M-331. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.93. Katalog No. 19. M-331. İç sayfaların görüntüsü.

1.4. 19. Yüzyıl Örnekleri

KATALOG NO: 20

ENVANTER NO: M-235/3396

ESERİN ADI: Tezkiret-üs-Selatin (Şahların biyografisi)

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Mahmud Mırza Kaçar ibn Feteli Şah Kaçar

HATTATI: Bilinmiyor.

YAZILDIĞI TARİH: 19. Yüzyıl

VARAK SAYISI: 115

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 18 x 27 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.

ESERİN KONUSU: İran'ın Pişdadiyan sülalesinden Kaçar sülalesi Feteli Şah Kaçar devrine kadar olan İran şahlarının biyografisidir.

ESERİN DURUMU: Yanlış restorasyon görmüştür. Yeni, düzgün onarıma ihtiyaç vardır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği resmedilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği resmedilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Onarım zamanı koyu kahve renkli sahtiyan deri düzgün yapıştırılmıştır, 3 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Tezkiret- üs Selatin (Şahların biyografisi) İran'ın Kaçar hanedanın ikinci şahı Feteli şah Kaçar'ın (H.1212/M.1797-H.1257/M.1834) on beşinci oğlu şair ve yazar Mahmut Mirza Kaçar (H.1214/M1799-H.1250/1835) tarafından yazılmıştır. El yazma yirmi bölümden oluşuyor. İran'ın dörd en büyük hanedanlarından biri Pişdadiyan sülalesinden Kaçar hanedanı Feteli şah Kaçar devrine kadar olan şahların yaşamöyküsü anlatılıyor. Elyazmada ünlü şair, yazar ve bilim insanları ile ilgili bilgiler de vardır (AMİA Farsça Elyazmalar Kataloğu, Cilt II, 2000: 122).

Üst ve alt kapağın dış kısmına kahve zemin üzerine şükufe tarzında gül, gül goncaları, lale, anemon, süsen, çiğdem, yıldız, süvari yıldızı (*lat.* hippeastrum eguestre) çiçeklerden klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.94, 1.95). Çalışmanın etrafına altın çift çizgili iki adet bordür çizilmiştir. Birinci bordürde halkaya benzer motif, ikinci bordürde kır çiçeklerinden oluşan süsleme tarzı görülmektedir.

Üst ve alt kapağın iç kısmına kırmızı zemin üzerine nergis, yıldız, anemon çiçekleri resmedilmiştir (Resim 1.96). Resmin etrafına iki kalın, iki ince altın çizgili bordür çizilmiştir, bordürün içini küçük üçgen motifler süslüyor.

Şahların listesi satranç şekli cetvelde sıralanmıştır. 1b-2b sayfalarında tezhip çalışılmıştır, etrafında bitki motifli zencerek çizilmiştir (Resim 1.97, 1.98). Metin siyah, hükümdarların isimleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. El yazma yanlış onarım görmüştür. Özellikle sayfalarda amatör onarım işçiliği görülmektedir. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.94. Katalog No. 20. M-235. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.95. Katalog No. 20. M-235. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.96. Katalog No. 20. M-235. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.97. Katalog No. 20. M-235. Şahların listesi satranc şekli cetvelin görüntüsü.

Resim 1.98. Katalog No. 20. M-235. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

KATALOG NO: 21

ENVANTER NO: M-266

ESERİN ADI: Mahzenü'l Esrar (Sırlar Hazinesi)

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.

YAZARI: Nizami Gencevi (Ebu Muhammed Cemaleddin İlyas b. Yusuf b. Zeki Müeyyed)

HATTATI: Bilinmiyor.

YAZILDIĞI TARİH: 19.Yüzyıl.

VARAK SAYISI: 358

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 20 x 36 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.

ESERİN KONUSU: "Hamse"[8] nin ilk mesnevisi olup, ahlaki-felsefi konular içermektedir.

ESERİN DURUMU: Kapak köşelerinde ve sırt kısmında deri kopmaları görülmektedir.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında şemse, salbek bezemeli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında şemse, salbek bezemeli lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Orijinal, sade, koyu renkli sahtiyan deriden yapılmıştır: kalınlığı 3,3 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Eser Azerbaycanlı şair ve filozof, Nizami Gencevi (H.535/M.1141- H.606/M. 1029) "Hamse"sinin ilk büyük mesnevisidir. Gencevi fars edebiyatında Hamsenin ilk kurucusu sayılır. Eserin bazı kaynaklarda H.570/M.1175, bazılarında H.580/M.1185 yılında Erzincan hükümdarı Mengücekoğulları'ndan Fahreddin Behram şah (H.565/M.1168-H.622/M.1225) adına yazıldığı ileri sürülür (Azade, 1979: 24-25).

Üst ve alt kapakların dış kısmı şükufe tarzında koyu yeşil zemin üzerine gül, gül goncaları, süsen, nergis, çiçeklerinden oluşan kompozisyonla süslenmiştir (Resim 1.99,

[8] Hamse (*fars*.penc genc) (beş hazine) – bir şairin beş mesnevisinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan yapıttır.

1.100). Çalışmada çiçeklerle beraber dalın üzerinde iki tane kuş ve kelebek resmi çizilmiştir. Kompozisyon etrafı ince, kalın çift altın cetvelle çevrilidir. Birinci cetvelde bordo renkli zemin üzerine boya ile dörtgen geometrik desen, ikinci cetvelde ise koyu zemin üzerine zincire benzer çiçekvari desen resmedilmiştir. Kapaklar boyama usulüyle çalışılmıştır.

Alt ve üst kapağın iç kısmında şemse, salbek ve dış pervazdan oluşan yine şüküfe tarzı kompozisyon işlenilmiştir (Resim 1.101). Şemse ve salbeklerde koyu zemin üzerine gül, gül goncaları, nergis, anemon, saraypatı çiçekleri görülmektedir, etrafı ise ince ve kalın olmak üzere çift çizgili altın dendanla çevrilidir. Kapağın diğer kısmında kırmızı zemin üzerine altınla üzüm salkımları ve yapraklarından oluşan halkari üsluplu süsleme yapılmıştır. Etrafına koyu renk zemin üzerine küçük çiçeklerden pervaz çizilmiştir. Varak süslemelerinde bol bol altın kullanılmıştır.

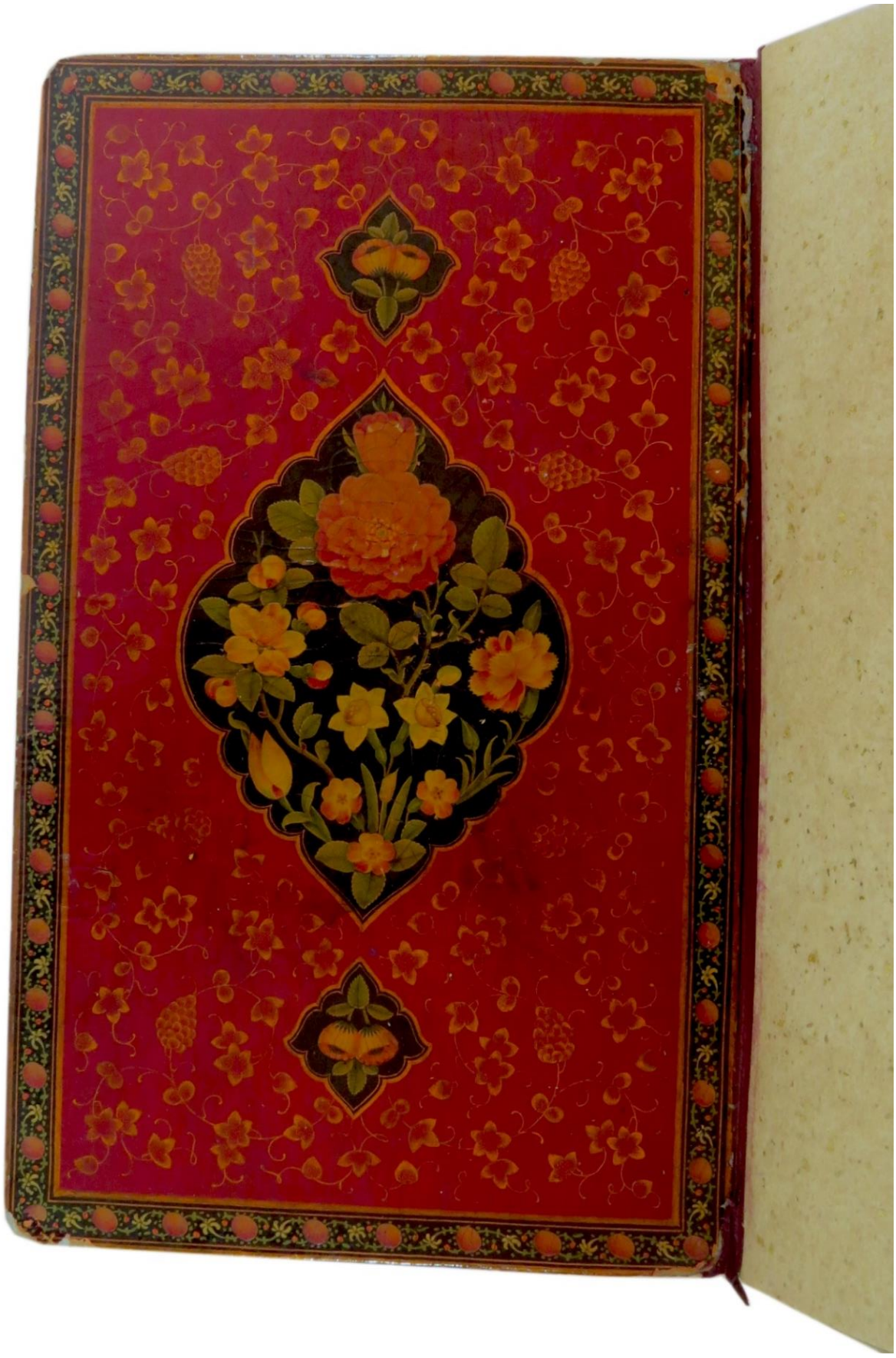
Metin siyah renkli mürekkeple bölünmüş dört kolona yazılmıştır (Resim 1.102, 1.103). Unvan sayfasında serlevha tarzı tezhip çalışılmıştır. Satır araları süslemelidir. Metinlerin etrafı lacivert ve altın renkli cetvelle çizilmiştir. Elyazmanın 163, 223. cu sayfalarının *a* ve *b* yüzeyleri yine tezhip çalışmasıyla kaplıdır. Kâğıtı aharlı olup, filigran bulunmamaktadır.

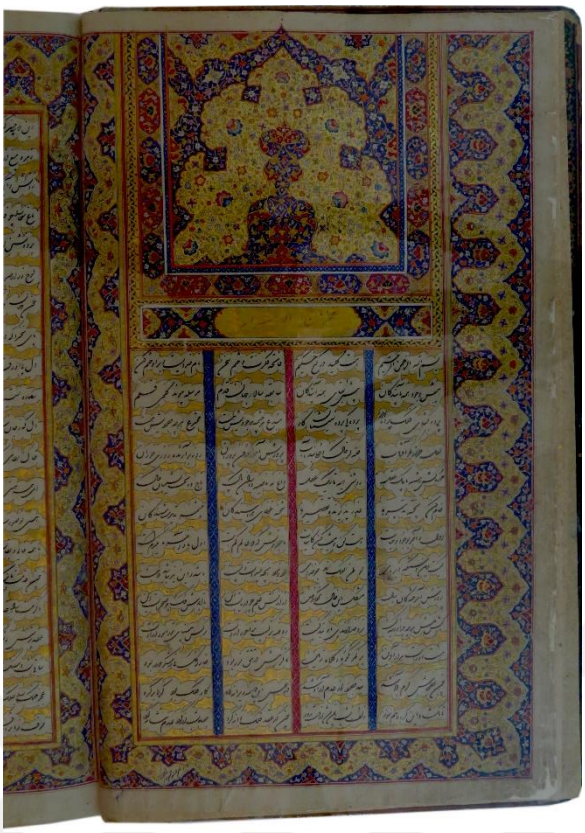
Resim 1.99. Katalog No. 21. M-266. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

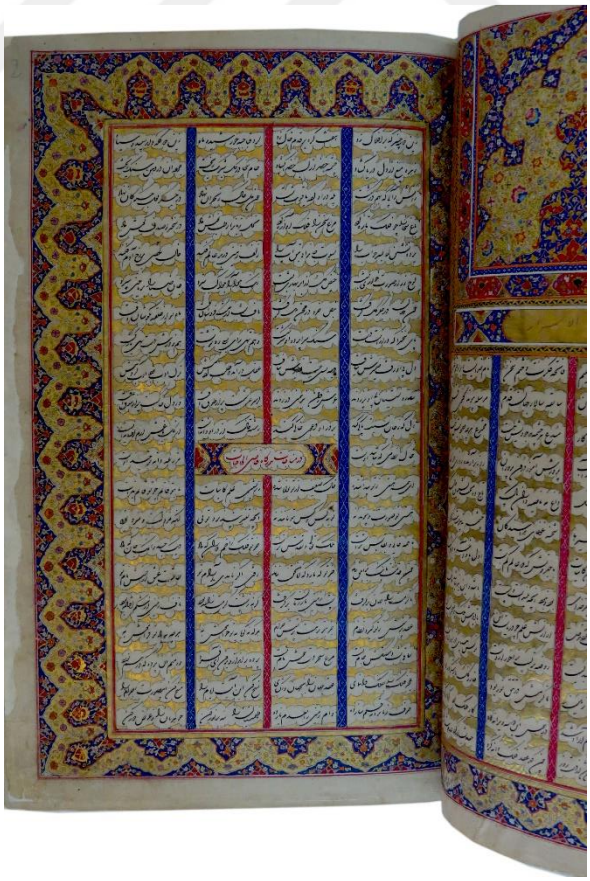
Resim 1.100. Katalog No. 21. M-266. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.101. Katalog No. 21. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.102. Katalog No. 21. Başlangıç sayfada tezhip görüntüsü.

Resim 1.103. Katalog No. 21. Başlangıç sayfada tezhip görüntüsü.

KATALOG NO: 22
ENVANTER NO: M-1/13691
ESERİN ADI: İstiğase Duası
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: 19.Yüzyıl
VARAK SAYISI: 97
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 8,5 x 14 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı.
ESERİN KONUSU: İmam Hz. Mehdi'yi imdada çağırmak amacıyla okunan duadır.
ESERİN DURUMU: Üst ve alt kapaklarda lakelerde çatlamalar, çizikler görülmektedir.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şemseli, salbekli şüküfe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Şemseli, salbekli şüküfe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal, sade koyu kahve renkli sahtiyan deri, kalınlığı 1,2 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapakların dış kısmına kırmızı zemin üzerinde şemse ve salbekli şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.104, 1.105). Kırmızı zemin üzerinde gül, anemon, tesbih çiçeği (*lat*. canna), krizantem, zambak (*lat.* lilium), sümbül (*lat.* roman hyacinth) çiçekleri resmedilmiştir. Kapağın merkezinde etrafları kalın, ince altın çizgili, koyu zemin üzerine gül, gül goncaları, anemon, krizantem çiçeklerinden oluşan şems ve salbekler görülmektedir.

Çalışmada ¼ hisse ayrılmış, simetrik olarak tekrarlanan desen uygulamasına rastlanmaktadır. M-1/13691 numaralı elyazmanın kapak cildinde çiçek deseni çalışma üslubunda önceki çiçek çalışmalarıyla benzerlik görülsede, tür olarak diğer lake ciltlerin çiçek

türlerinden farklıdır. Kapakların köşelerinde koyu renkli zemin üzerine çift altın çizgili kır çiçeklerinden ve yapraklardan ibaret bordür çizilmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında kırmızı renkli zemin üzerine nergis çiçeği ve yaprakları betimlenmiştir (Resim 1.106). Etrafı daha önce kalın ve ince altın olan çizgiler oksidasyon reaksiyonundan yeşil renge dönüşmüştür.

Unvan sayfasında tezhip çalışılmıştır, metnin kenar çerçeveleri altın çizgilidir (Resim 1.107). Satır aralarında altın ve kırmızı renkli mürekkep kullanılmıştır. Merin siyah mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.108). Kâğıdı Avrupa kâğıdıdır. Filigranda “Jean K.” diye isim ve soyisimin baş harfi bulunmaktadır.

Resim 1.104. Katalog No. 22. M-1. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.105. Katalog No. 22. M-1. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.106. Katalog No. 22. M-1. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.107. Katalog No. 22. M-1. Başlangıç sayfalarda tezhip görüntüsü.

Resim 1.108. Resim 108. Katalog No. 22. M-1. İç sayfada görüntü.

KATALOG NO: 23
ENVANTER NO: M-111
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Muhammed Kazım Tacir Tebrizi
YAZILDIĞI TARİH: 19.Yüzyıl
VARAK SAYISI: 234
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 14,5 x 22,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.
ESERİN DURUMU: Profesyonel onarım işlemi görülmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Zerefşan tarzı süsleme çalışması görülmektedir**.**
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır**.**
ALT KAPAK (İç kısmı): Zerefşan tarzı süsleme çalışması görülmektedir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Onarım zamanı gül kurusu renkli sahtiyan, sade deriyle kaplanmıştır, kalınlığı 3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapakların dış kısmına koyu kahve renkli zemin üzerine gül, gül goncaları, ortanca, lale, aster, krizantem, nergis, menekşe, zambak çiçeklerinden klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.109, 1.110). Çalışmanın etrafında kalın ince altın çizgilerle çevrili, küçük rumi ve yaprak süslemeli bordürler çizilmiştir.

Üst ve alt kapakların iç kısmında bordo renkli zemin üzerine merkezde krizantem, etrafında anemon çiçeklerinden oluşan zerefşan tarzında işlemeye rastlanmaktadır (Resim 1.111). İşlemenin etrafında noktacıklardan ibaret altın çizgili bordür çizilmiştir.

Başlangıç sayfalarda satır araları altın beynessütur bezemelidir (Resim 1.112, 1.113). Süre başlarında tezhip çalışılmıştır. Metin etrafları siyah renkli çizgiyle çevrilidir, siyah mürekkeple yazılmıştır. Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Kâğıdı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.109. Katalog No. 23. M-111. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

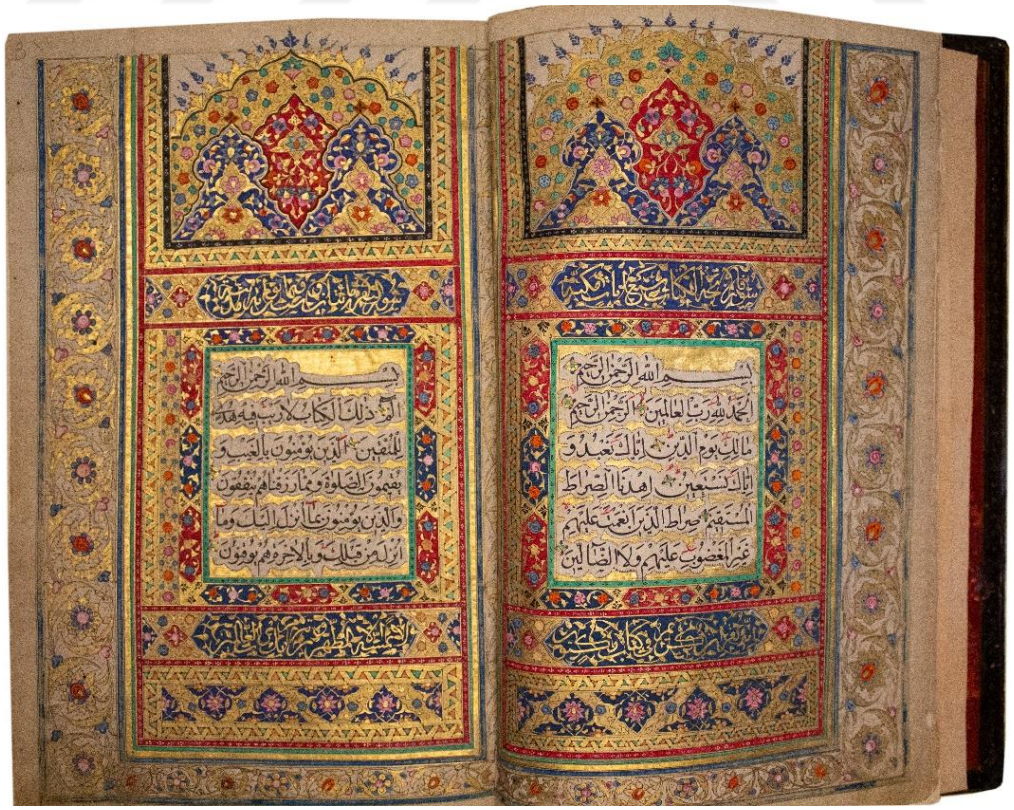
Resim 1.110. Katalog No. 23. M-111. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.111. Katalog No. 23. M-111. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.112. Katalog No. 23. M-111. Ünvan sayfanın görüntüsü.

Resim 1.113. Katalog No. 23. M-111. Tezhip sayfasından görüntü.

KATALOG NO: 24
ENVANTER NO: A-21
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Bilinmiyor.
YAZILDIĞI TARİH: 19.Yüzyıl
VARAK SAYISI: 216
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 9 x 14 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.
ESERİN DURUMU: Onarıma ihtiyacı var. Kapaklarda ve köşelerinde yırtılmalara rastlanmaktadır. Sırt kısmı varaklardan ayrılmış durumdadır. Sayfalarda nem ve küf lekeleri vardır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında son dönem lake cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kı smı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmi resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında son dönem lake cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmi resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Koyu kahve renkli sahtiyan sade, bezemesiz deri, sayfalardan ayrılmıştır. Kalınlığı 3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısmında hardal renkli zemin üzerine şükufe tarzında gül, gül goncaları, anemon, ortanca, krizantem, süsen (*lat*. iris), çuha çiçeği, lale, yıldız (*lat*. dahlia varisbilis) çiçekleriyle klasik lake cilt bezemesi işlemi yapılmıştır (Resim 1.114, 1.115). Etrafına koyu kahve renkli zemin üzerine altın çizgili bordür çizilmiştir. İkinci ince çizgili bordür, bordürün içine küçük çiçeklerle motif resmedilmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında koyu kırmızı renkli zemin üzerine nergis, anemon çiçekleri ve goncaları kompozisyonu yapılmıştır (Resim 1.116). Kompozisyonun dışına turkuaz renkli kalın ve ince çizgilerden bordür çizilmiştir. Bordürün içinde küçük pembe, mor menekşe çiçeklerinden ve yapraklardan süs görülmektedir.

Unvan sayfasında serlevha tarzında tezhip çalışması yapılmıştır (Resim 1.117). Metinlerin etrafına altın ve gri renkli çizgiler çizilmiş, siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Bazı sayfa köşelerinde şemse motifine benzer mühür bulunmaktadır (Resim 1.118).

Kâğıt aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

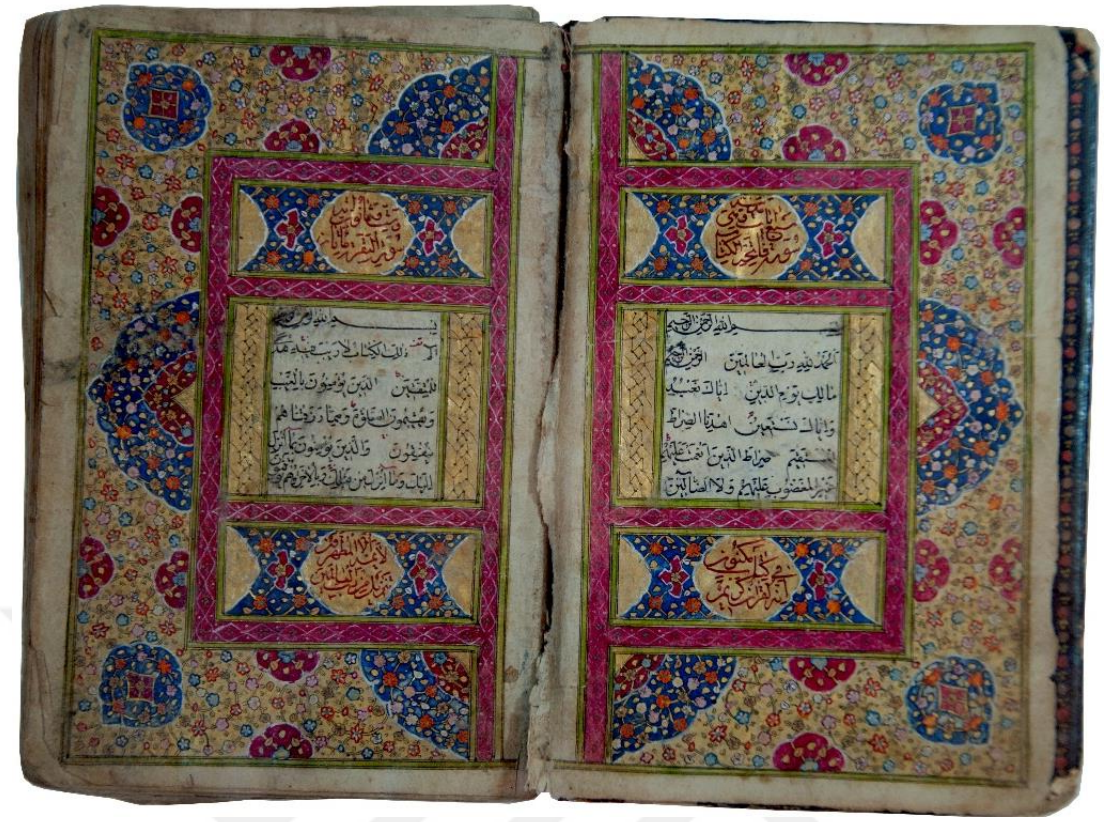
Resim 1.114. Katalog No. 24. A-21. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.115. Katalog No. 24. A-21. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.116. Katalog No. 24. A-21. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.117. Katalog No. 24. A-21. Ünvan sayfasının görüntüsü.

Resim 1.118. Katalog No. 24. A-21. İç sayfalardan görüntüsü.

KATALOG NO: 25
ENVANTER NO: A-339/13687
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
HATTATI: Bilinmiyor.
YAZILDIĞI TARİH: 19.Yüzyıl
VARAK SAYISI: 275
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 11,8 x 19 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.
ESERİN DURUMU: Sırt kısmı yırtılmıştır, sayfalardan ayrılmıştır. Sayfalarda nem lekeleri vardır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Dairesel hareket şeklinde resmedilmiş kompozisyon çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Dairesel hareket şeklinde çiçek ve dallardan oluşan resim çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Dairesel hareket şeklinde resmedilmiş kompozisyon çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Dairesel hareket şeklinde resmedilmiş kompozisyon çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal bordo renkli sahtiyan deri, kalınlığı 3,2 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısmında koyu yeşil zemin üzerine dairesel hareket şeklinde kırmızı çiçekler ve altın renkli yaprak dallarından oluşan kompozisyon çalışması yapılmıştır. (Resim 1.119, 1.120). Kompozisyonun etrafına siyah renkli çift çizgili bordur, bordürde altın renkli kıvrımlı motif çizilmiştir. İki bordürün arasında kırmızı çiçek ve altın renkli yapraklar resmedilmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında koyu zemin üzerinde yine dairesel hareket şeklinde turuncu çiçek ve dalları betimlenmiştir (Resim 1.121). Etrafında çift sarı renkli bordür, bordürün içinde çarpma işaretleri çizilmiştir. Çift bordürün arasında yine turuncu renkli çiçeklere rastlanmaktadır.

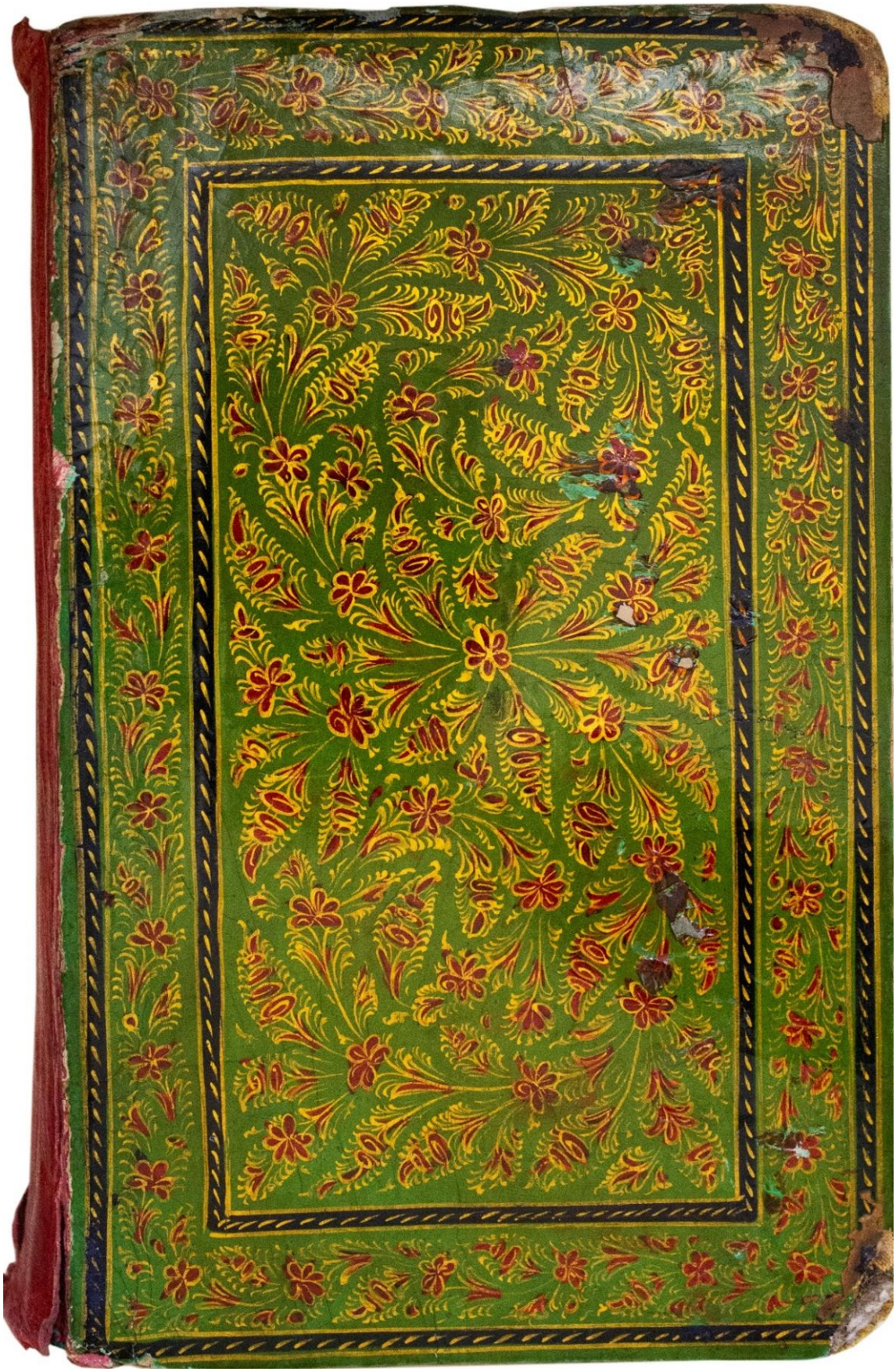
Elyazmanın unvan sayfasında serlevha tarzında tezhip işlemesi var. Metin siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Etrafı mavi ve altın renkli çizgiyle çevrelenmiştir. Sayfa köşelerinde buta'ya[9] benzer çiçek çizimleri vardır (Resim 1.122, 1.123).

Sayfalarda nem lekeleri ve ufak yırtılmalar görülmektedir. Üst ve alt kapakların iç kısmında lake dökülmeleri, çizikler bulunuyor. Sırt kısmı yırtılmış ve sayfalardan ayrılmıştır. Filigran bulunmamaktadır.

[9] Buta (butə, puta)- gonca; badem biçimli bir desen türüdür. Azerbaycan süsleme sanatının en yaygın dekoratif öğelerinden biridir.

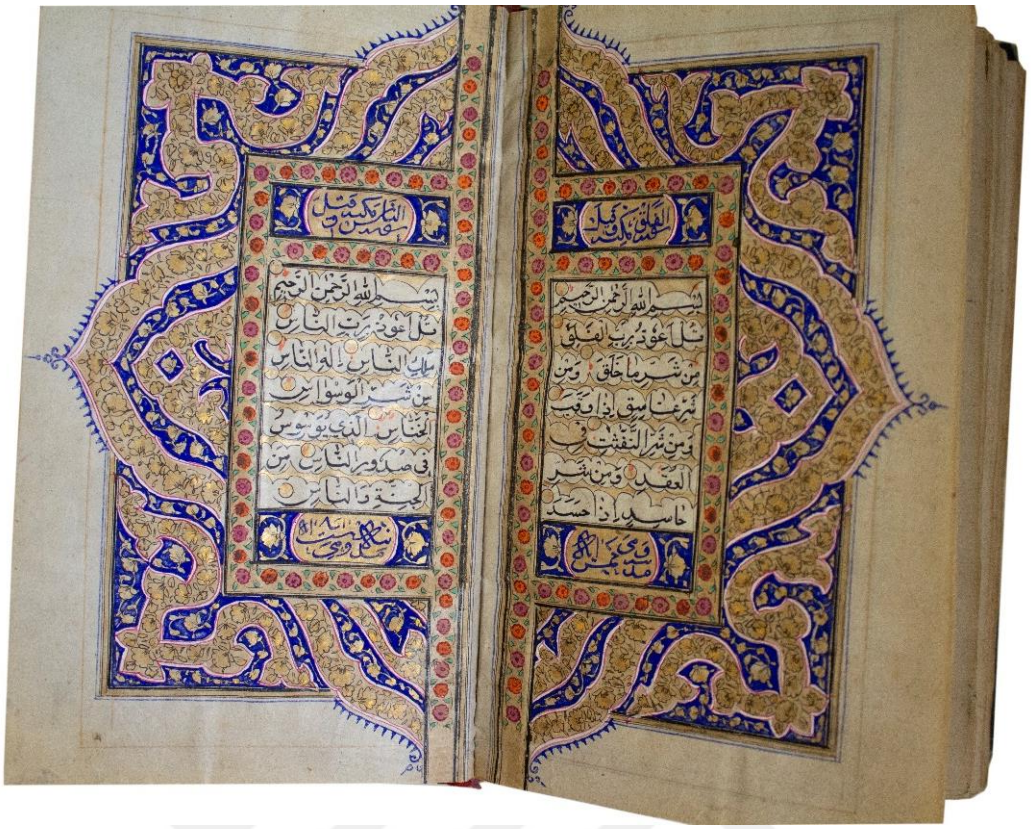
Resim 1.119. Katalog No. 25. A-339. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.120. Katalog No. 25. A-339. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.121. Katalog No. 25. A-339. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.122. Katalog No. 25. A-339. Tezhipli sayfaların görüntüsü.

Resim 1.123. Katalog No. 25. A-339. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 26
ENVANTER NO: M-255
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
HATTATI: Hacı Muhammed Sabir Tebrizi
YAZILDIĞI TARİH: H.1227/M.1812-13
VARAK SAYISI: 275
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 19 x 30 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Varaklar ve kapaklar onarım görmüştür. Kapaklarda lake çatlamaları görünmektedir.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Şemse, salbek, halkari tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Şemse, salbek, halkari tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Onarım zamanı koyu bordo renkli sahtiyan deri yapıştırılmıştır. Üzerinde hiçbir bezeme yoktur, kalınlığı 3,5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısımları bordo renkli zemin üzerine klasik şükufe tarzında gül, gül goncaları, ortanca, anemon, krizantem, lale, menekşe ve kır çiçeklerden oluşan lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.124). Çalışmanın dörd köşesinde köşebentler görülmektedir. Köşebentler yine şükufe tarzı gül, anemon, lale, menekşe çiçeklerinden kompozisyon çizilmiştir. Tüm bu kompozisyonun etrafını altın renkli kalın ve ince çift çizgilerden oluşan çift bordür çevreliyor. İnce bordürün içinde dörtgen ve yaprağa ben zer motif resmedilmiştir. Kalın bordür paftalara bölünmüştür ve naturalist tarz gül, menekşe, anemon, krizantem gibi çiçeklerle süslenmiştir. Köşelerde halkari tarzında bitkisel desen betimlenmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında siyah zemin üzerine şemse, salbek motifine rastlanmaktadır (Resim 1.125). Şemse ve salbekin zemini koyu bordo renkli olup, şükufe tarzı gül, anemon, kasımpatı, menekşe gibi çiçekler görülmektedir. Etrafı altın renkli çift çizgiyle çevrilidir. Şemse ve salbek olmayan siyah zemin üzerinde üzüm ve çiçeklerden ibaret halkari tarzında bezeme yapılmıştır. Tüm bu kompozisyonun etrafı yine çift çizgili altın renkli çift bordürle çevrelenmiştir. Bordürün birinin zemini bordo renkli ve üzerinde dörtgene benzer küçük noktacıklar, diğerinin zemini siyah renkli ve üzerinde rumiye benzer motif görülmektedir.

Elyazmanın serlevhalarına tezhip çalışması yapılmıştır, diğer "Kur'an-ı Kerim"lerden farklı olarak cetveller dahil, satır aralarının hepsi altınla işlenmiştir (Resim 1.126, 1.127). Serlevhaların etrafındakı zencerek sazyolu motifiyle halkari tarzında süslenmiştir. Metin siyah mürekkeple yazılmıştır. Cetvellerde yeşil, bordo, lacivert renkler kullanılmıştır. Sure başları tezhipli sure adlarının yazıldığı kısımlar ise lacivert zemin üzerine altınla yazılmıştır. "Felek" ve "naz" sürelerinin başlıklarında tezhip işlenilmiştir. Kâğıdı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

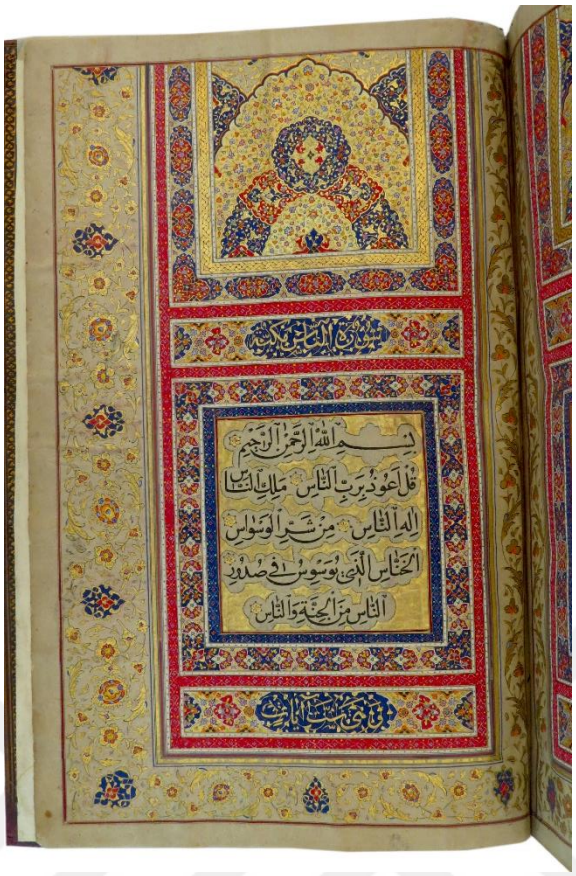
Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

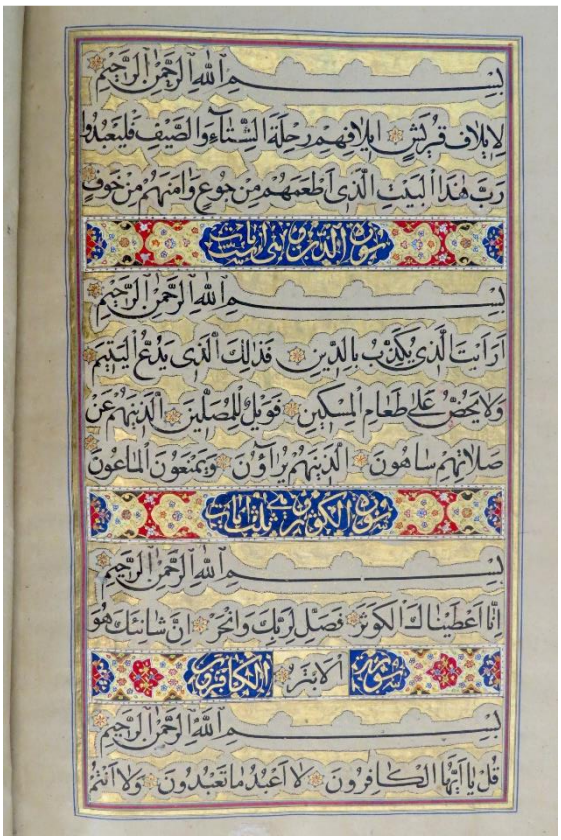
Resim 1.124. Katalog No. 26. M-255. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.125. Katalog No. 26. M-255. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.126. Katalog No. 26. M-255. Tezhip sayfasından görüntü.

Resim 1.127. Katalog No. 26. M-255. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 27
ENVANTER NO: A-323/13688
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: H.1227/M.1812-13
VARAK SAYISI: 373
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 10 x 16,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Onarıma ihtiyacı var. Kapak köşelerinde ve sırtda lakeler kopmuştur.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir**.**
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal, sade, sahtiyan deri, yıpranmış durumdadır, sayfalardan ayrılmıştır, kalınlığı 2,5 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısmına koyu zemin üzerine şüküfe tarzında gül, gül goncaları, nergis, anemon, lale, krizantem, aster çiçekleri, yaprakları ve meyve ağacının çiçek tomurcuklarından oluşan klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.128, 1.129). Çalışmanın etrafına çift kalın altın renkli çerçeve çizilmiştir. Çerçeveden sonra ise küçük çiçek ve yapraklarla süslü bordür görülmektedir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği ve yaprakları resmedilmiştir (Resim 1.130). Etrafına çift altın çizgili çerçeve, çerçevenin merkezine noktalar çizilmiş bordür var.

Unvan sayfasına tezhip, metin etrafı ve dua başlıkları altınla işlenilmiştir (Resim 1.131, 1.132). Metin siyah mürekkeple yazılmıştır, etrafı altın ve gri renkli çerçeveyle çevrilidir.

Kapakların dış kısmında, köşelerinde ve sırt kısmının köşelerinde lake dökülmelerine rastlanmaktadır. Sayfa köşelerinde yırtılmalar var. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.128. Katalog No. 27. A-323. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.129. Katalog No. 27. A-323. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

.

Resim 1.130. Katalog No. 27. A-323. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.131. Katalog No. 27. A-323. Tezhipli sayfaların görüntüsü

Resim 1.132. Katalog No. 27. A-323. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 28

ENVANTER NO: A- 392/14993

ESERİN ADI: 1. Nan-ü Helva (Ekmek ve Helva)

2. Şeyh Senan

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.

YAZARI: 1**.** Şeyh Bahai – Bahaddin Muhammed b. Hüseyin b. Abdissamed el- Amili

2. Hüseyin Vahdet Gilani

HATTATI: Bilinmiyor.

YAZILDIĞI TARİH: H.1233/H.1817-18

VARAK SAYISI: 173

YAZI TÜRÜ: Şikeste-talik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 12 x 18 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı.

ESERİN KONUSU: 1. "Nan-ü Helva" Vaazlar, mizah, anekdot, alegorilerden 24 ayrı ve kısa bölümden oluşan mesnevi şeklinde yazılmış manzum eserdir.

2. Mesnevi şeklinde yazılmış aşk hikâyesidir.

ESERİN DURUMU: Kapak köşelerine lakeler kopmuştur. Sayfalarda nem lekeleri görülmektedir. Sırt kısmı yapraklardan ayrılmıştır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Çok dişli büyük biçimli yapraklardan oluşan çalışma yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kahve renkli kâğıt yapıştırılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Çok dişli büyük biçimli yapraklardan oluşan çalışma yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kahve renkli kâğıt yapıştırılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor

SIRTI: Lacivert renkli sahtiyan deri, bezemesizdir, kalınlığı 2,5 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: 1. Müderris, mutasavvıf, matematikçi, astronom, şair olan İranlı âlim Bahaeddin Amili (H.953/M.1546-H.1030/M.1621) Lübnan'ın Baalbek şehrinde doğmuştur. Çocuk yaşlarında Safevi İran'ına göçmüştür. İslam felsefesinde İsfahan Okulu adı verilen geleneğin kurucularındandır. Farklı konularda Arapça ve Farsça yüzün üzerine çalışma ve kitap

yazmıştır (İslam Ansiklopedisi, Cilt. III, 1991: 60-61). Yazar Hüseyin Vahdet Gilani ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Elyazmanın üst ve alt kapağının dış kısmı koyu yeşil renkli zemin üzerinde çok dişli, çeşitli yönlerde büyük form yapraklardan oluşan kompozisyon resmedilmiştir (Resim 1.133, 1.134). Yaprakların etrafı altın renkli konturla çizilmiştir. Kompozisyonun etrafını kalın ve ince altın renkli bordür çevreliyor. Bordürün zemini lacivert renkli olup, dalgavari desen üzerinde çiçekler görülmektedir.

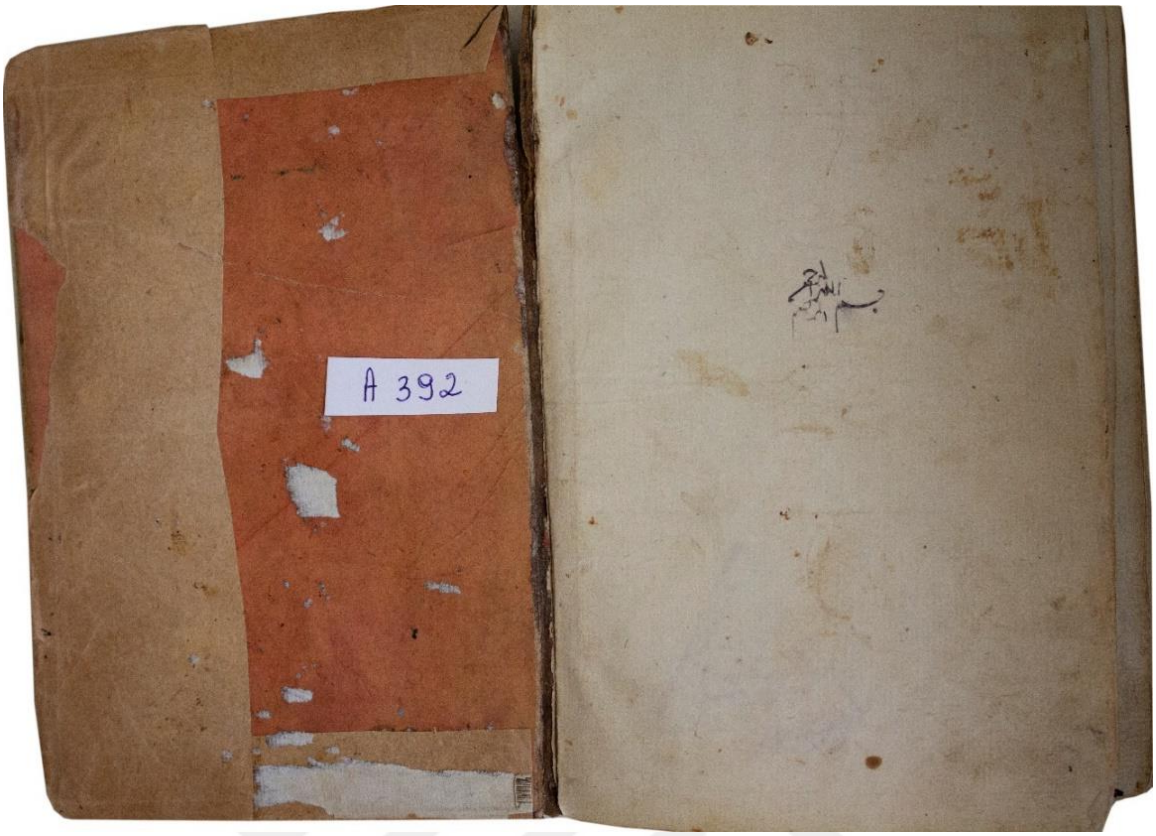
Üst ve alt kapağın iç kısmında sonradan yapıştırılmış sade, bezemesiz kahve renkli kâğıt görülmektedir (Resim 1.135). Metin siyah ve kırmız mürekkeple ikiye bölünmüş kolonlara yazılmıştır (Resim 1.136). Avrupa kâğıdıdır. Filigran bulunmamaktadır.

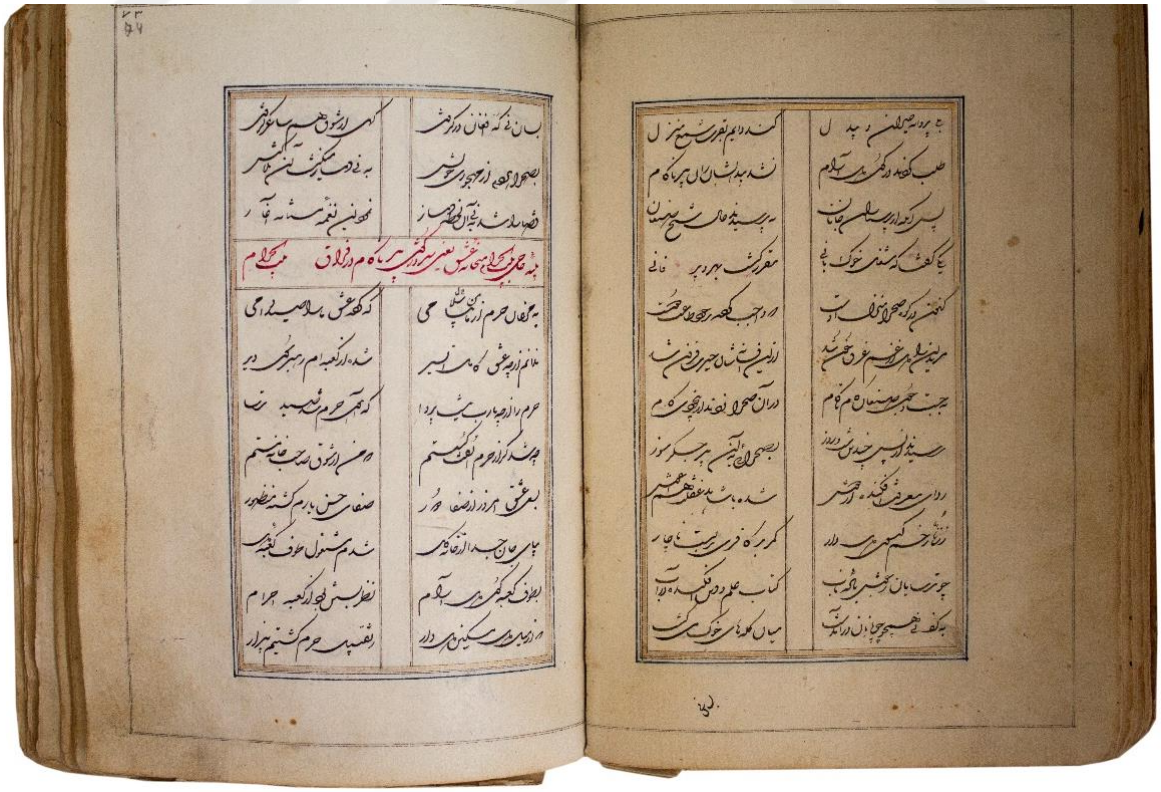
Resim 1.133. Katalog No. 28. A-392. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.134. Katalog No. 28. A-392. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.135. Katalog No. 28. A-392. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.136. Katalog No. 28. A-392. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 29

ENVANTER NO: M-262

ESERİN ADI: Gülşeni Mahmut

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.

YAZARI: Mahmut Mirza Kaçar

HATTATI: Bilinmiyor.

YAZILDIĞI TARİH: H.1236/H.1820-21

VARAK SAYISI: 77

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 16 x 26 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.

ESERİN KONUSU: Feteli Şah Kaçar'ın ailesinden olan şair, ressam, sanatçılar hakkında tezkire[10]lerdir.

ESERİN DURUMU: Eserin kapak ve sırt kısımları yanlış onarım görmüştür. Kapakların üst kısmında lakeler ve boyalar dökülmüştür.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis ve diğer çiçekler resmedilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis ve diğer çiçekler resmedilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Onarım zamanı gül kurusu renkli sahtiyan deri yapıştırılmıştır, kalınlığı 1,8 cm'dir.

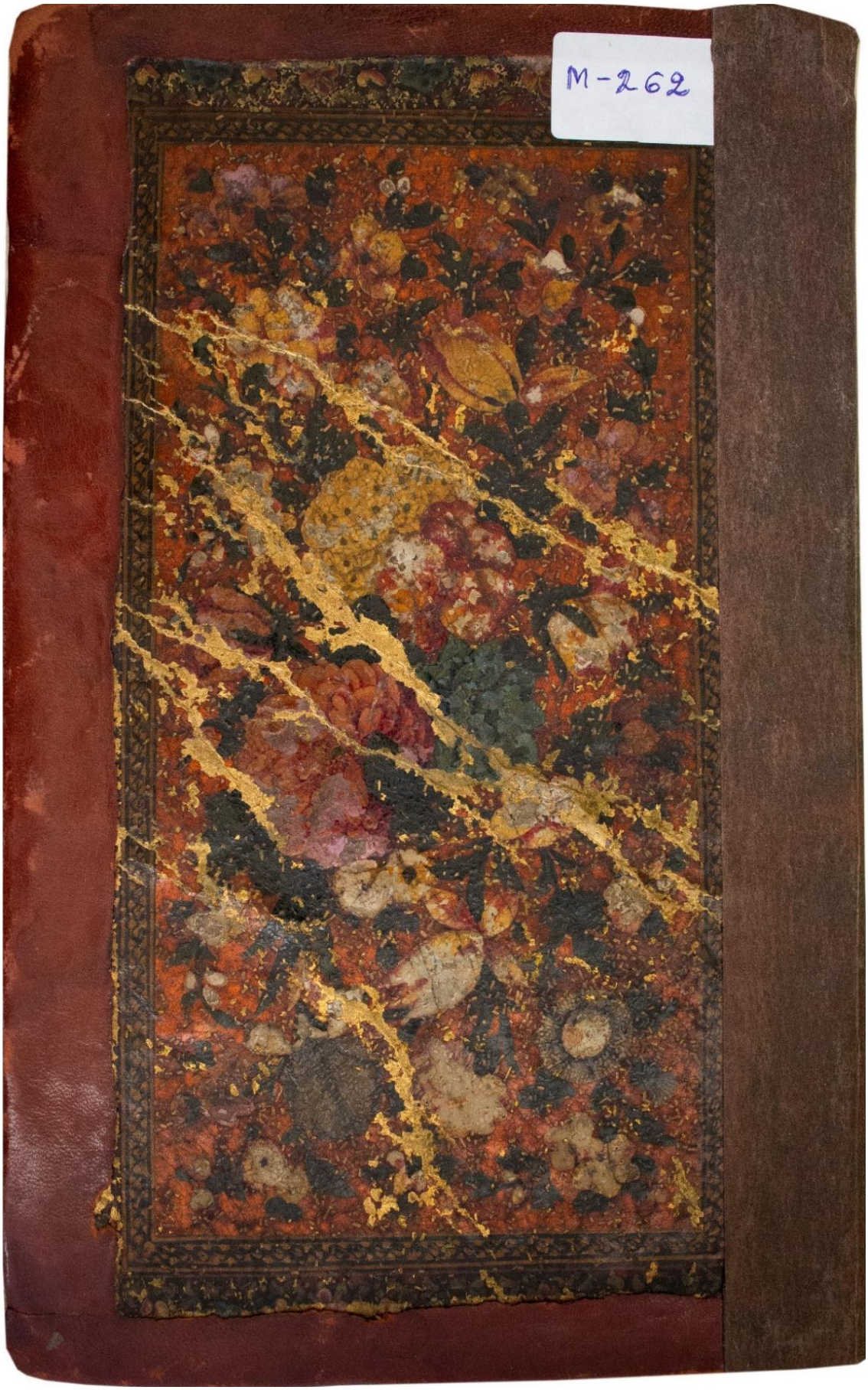
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Yazar, şair Mahmut Mirza Kaçar'la ilgili bilgi (M-235/3396; 29 numaralı katalogda) verilmiştir.

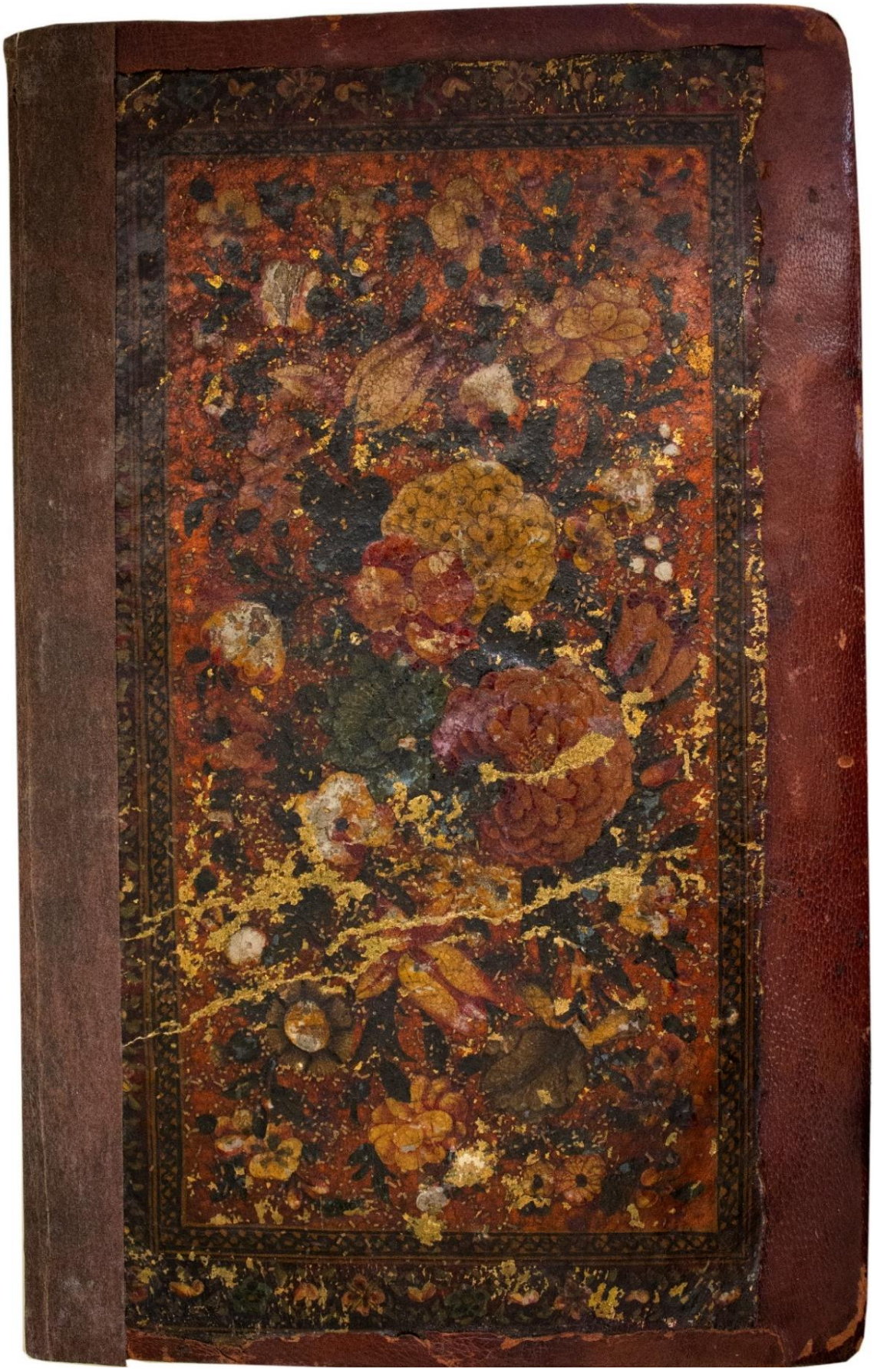
Elyazmanın üst ve alt kapak kısmı koyu turuncu renk üzerine şükufe tarzında gül, gül goncaları, anemon, ortanca, lale, saraypatı, menekşe çiçek ve yapraklarından kompozisyon yapılmıştır (Resim 1.137, 1.138). Etrafına kahve renkli zemin üzerine iki tane altın çizgili ince ve kalın bordür çizilmiştir. İnce bordürün içine halkavari zincire benzer, kalın bordür içine ise zengerek tarzı anemon çiçekleri ve yapraklarından oluşan desen çizilmiştir.

[10] Tezkire – (zikr-arapça hatırlatma) anlamı taşıyor. Doğu edebiyatında tanınmış insanlar, usta yazarlar ve sanatçılar hakkında ansiklopedik karakterli yazılmış olan eserlere denir.

Üst ve alt kapağın iç kısımlarına ise kırmızı zemin üzerine Nergis, Anemon, Saraypatı çiçekleri ve yapraklarından kompozisyon resmedilmiştir (Resim 1.139). Metin siyah renkli, başlıklar ise kırmızı renkli mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.140, 1.141). Etrafı mavi ve altın renkli çizgi ile çevrilidir. Başlıklarda altınla süs işlenilmiştir. Unvan sayfasında tezhip çalışması görülmektedir. Kâğıdı son dönem şark kâğıdı olup, filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.137. Katalog No. 29. M-262. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.138. Katalog No. 29. M-262. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.139. Katalog No. 29. M-262. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.140. Katalog No. 29. M-262. Başlangıç sayfalardan görüntü.

Resim 1.141. Katalog No. 29. M-262. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 30

ENVANTER NO: B-135/5281

ESERİN ADI: "Envar-ı Süheyl'i" (Süheyl Yıldız'ının ışıkları)

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor

YAZARI: Hüseyin Vaiz-i Kaşifi

HATTATI: Muhammedali Hızri

YAZILDIĞI TARİH: H.1236/H.1820-21

VARAK SAYISI: 309

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ:13 x 20 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı.

ESERİN KONUSU: Meşhur Hint rivayetleri Kelile ve Dimne eserini değiştirmek suretiyle yazılmış ahlak ve edebiyat kitabıdır.

ESERİN DURUMU: Üst ve alt kapaklara restorasyon gerekiyor. Lakeler dökülmüş, varaklarda nemden izler görülmektedir.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şüküfe tarzında son dönem lake işçiliği yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği resmedilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Şüküfe tarzında son dönem lake işçiliği yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği resmedilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Koyu renkli sahtiyan deri, bezemesizdir, kalınlığı 4 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: İranlı müfessir, mutasavvıf ve şair Hüseyin Vaiz-i Kaşifi (? - H.910/M.1504) Horasan eyaletinin Sabzevar şehrinde doğdu. Vaazlarıyla tanındığı için "Vaiz-i" lakabı ve şiirlerinde kullandığı Kaşifi mahlasıyla tanınırdı. Herat'da bulunduğu zamanlar bir süreliğine Timur imparatorluğunun hükümdarı Hüseyin Baykara ve şair Ali Şir Nevai'nin himayesinde olmuştur. Hattatla ilgi bilgi bulunmamaktadır (AMİA Elyazmalar Kataloğu, 1963: 274).

Üst ve alt kapağın dış kısmı şüküfe tarzında çalışılmış klasik lake ciltlidir. (Resim 1.142, 1.143). Koyu zemin üzerinde gül, gül goncaları, ortanca, anemon, krizantem çiçeklerinden kompozisyon resmedilmiştir. Kompozisyon dışında kalın ve ince altın bordur çizilmiştir. Bordürün içinde küçük noktacıklar ve Rumiye benzer motifler görülmektedir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği ve yaprakları resmi betimlenmiştir (Resim 1.144, 1.145).

Başlangıç sayfada tezhip çalışması yapılmıştır. Metnin etrafı mavi ve altın çizgilerle çevrilidir (Resim 1.146).

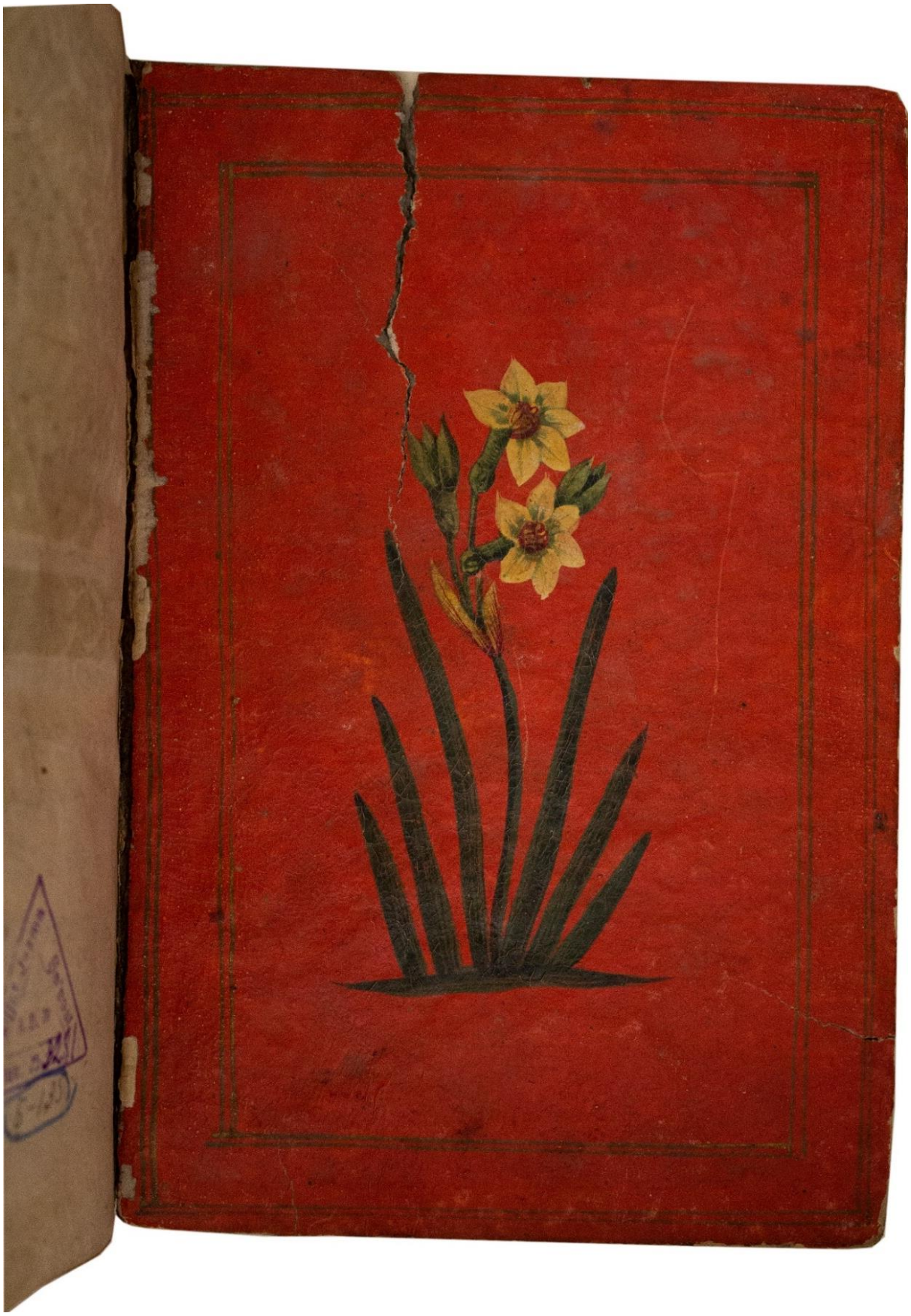
2b ve 27b sayfalarında Azerbaycan Türkçesiyle atasözlerine rastlanmaktadır. Filigran bulunmamaktadır.

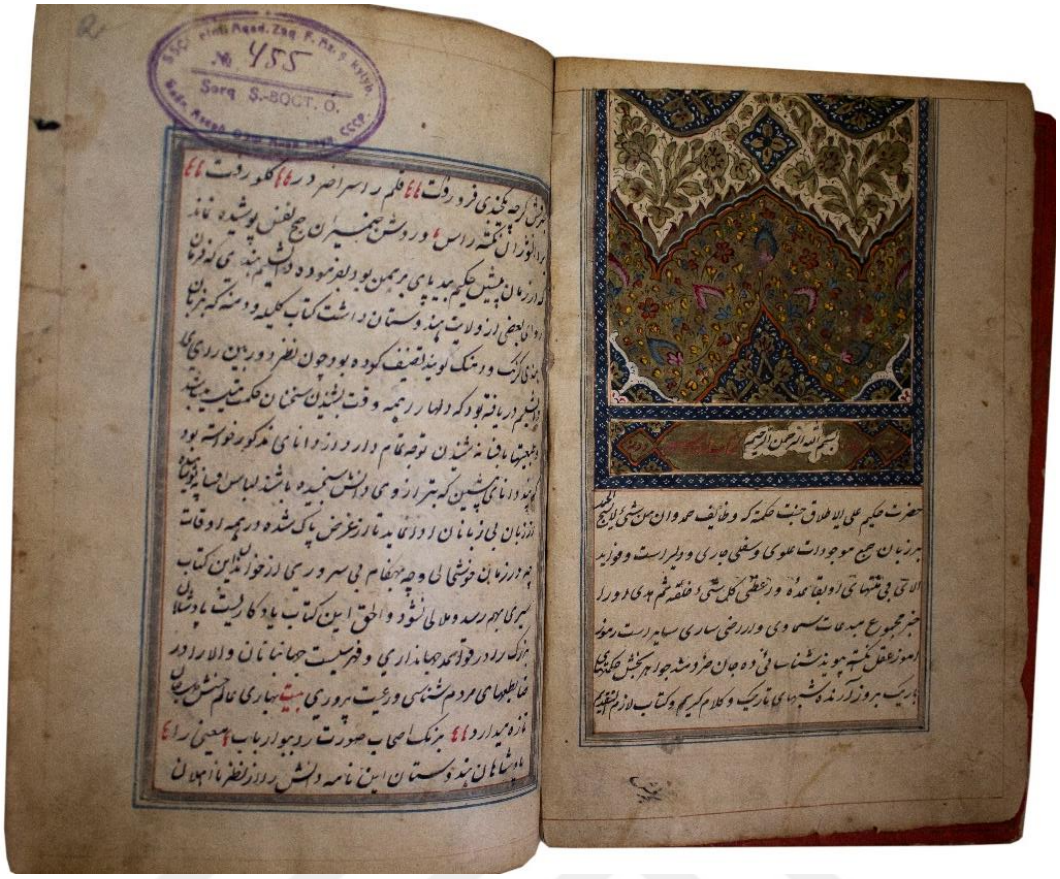
Resim 1.142. Katalog No. 30. B-135. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

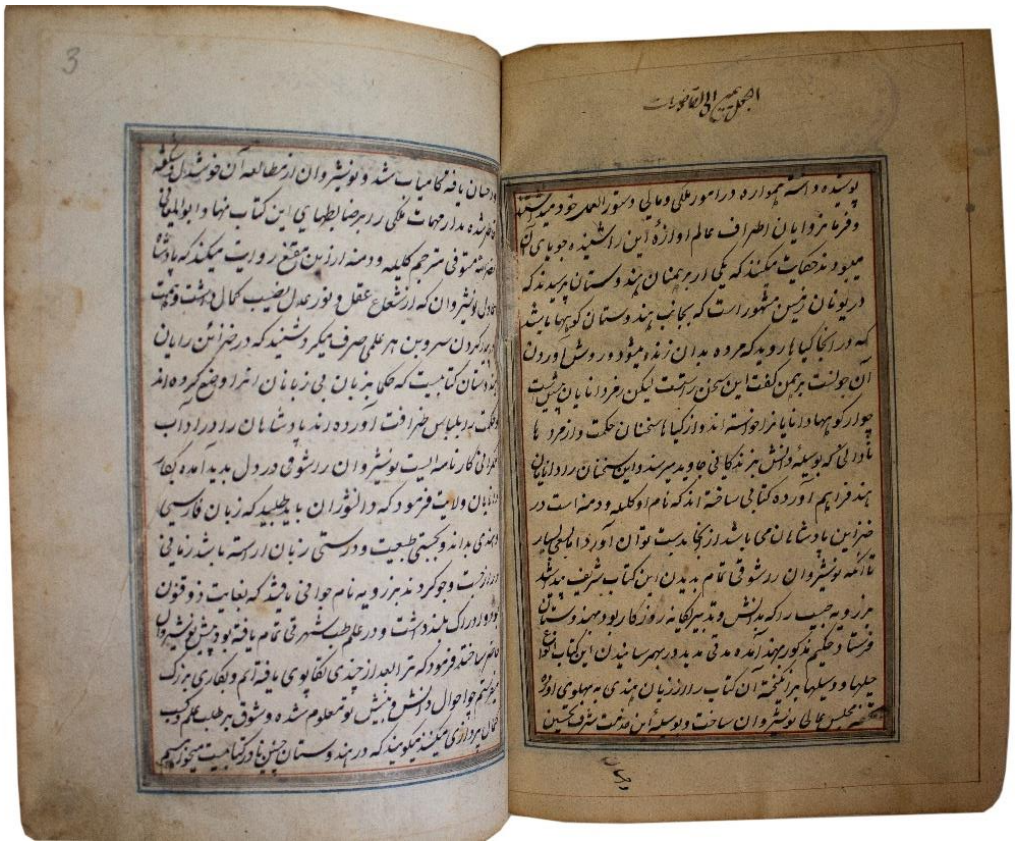
Resim 1.143. Katalog No. 30. B-135. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.144. Katalog No. 30. B-135. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.145. Katalog No. 30. B-135. Başlangıç sayfalardan görüntü.

Resim 1.146. Katalog No. 30. B-135. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 31
ENVANTER NO: M-257
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor
HATTATI: Muhammed Ali Muhammed Şefi Tebrizi
YAZILDIĞI TARİH: H.1239/M.1823-24
VARAK SAYISI: 305
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 19 x 30 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Sırt kısmında deri varaklardan ayrılmıştır, kapak köşelerinde ve diğer kısımlarda lake ve deri dökülmeleri görülmektedir.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzı lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzında süsleme yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şüküfe tarzı lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerine halkari tarzında süsleme yapılmıştır**.**
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Orijinal koyu renkli sahtiyan deri, varaklardan ayrılmıştır, kalınlığı 4,7 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısımları altın yaldıza benzer ve koyu lacivert zemin üzerine gül, gül goncaları, anemon, menekşe, krizantem, süsen, saraypatı çiçeklerinden ve yapraklarından şükufe tarzında klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.147, 1.148).

Çalışma tarama usulüyle yapılmıştır. Altın yaldıza benzer zemin üzerindeki kompozisyonun etrafı çift ince ve bir kalın bordürle çevrilidir. İnce bordürlerin içi dörtgen yaprağa benzer desenler çizilmiştir. Kalın bordür koyu lacivert zemin üzeri paftalara bölünmüştür, paftaların içi yine şükufe tarzı lale, anemon çiçeklerinden bezeme yapılmıştır.

Üst ve alt kapağın iç kısmında bordo zemin üzerine halkari üslubunda hatayi motiflerden oluşan çiçeklerden desen çizilmiştir (Resim 1.149). Desenin etrafını kalın ve ince altın renkli bordür çevreliyor. Bordürde koyu renkli zemin üzerine anemon, kır çiçekleri ve yapraklarından ibaret süsleme görülmektedir. Çiçek dalları altınla süslüdür.

Elyazmanın zahriye sayfasında iki tane şemse, salbek ve sekizgen formlu motif resmedilmiştir (Resim 1.150). Motiflerin etrafı mavi, kırmızı ve altın renkli bezeme ve tığlarla çevrilidir. Motiflerin birinin zemini altın yaldızla boyanmıştır. Diğerinde siyah mürekkeple, nesta'lik hatla metin yazılmıştır, metin araları yine altınla süslüdür.

Unvan sayfası serlevha tarzında tezhip çalışılmıştır (Resim 1.151, 1.152). Satır araları ve ayet durakları altınla süslenmiştir. Elyazmada sure başlarının yazıları ve süslemelerin tümü altınla işlenilmiştir. Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Filigran bulunmamaktadır. Kâğıdı haşebi kâğıdı türüdür, Tebriz şehri üretimidir.

Resim 1.147. Katalog No. 31. M-257. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

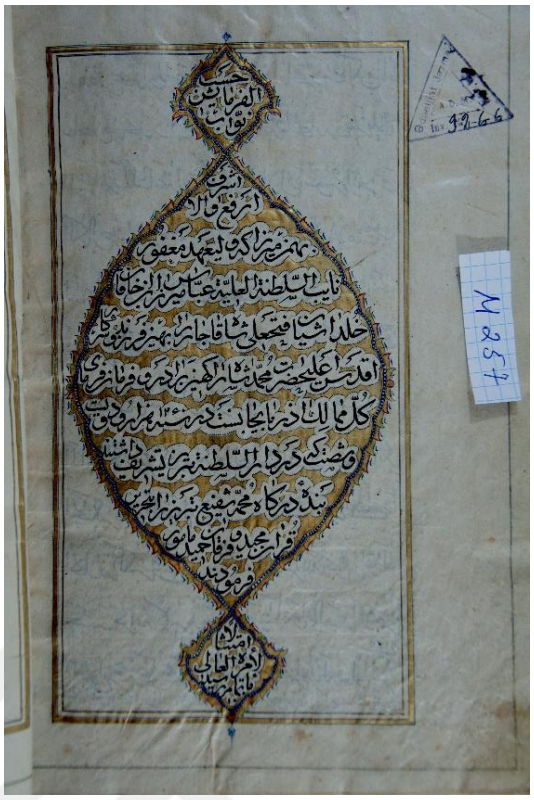
Resim 1.148. Katalog No. 31. M-257. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

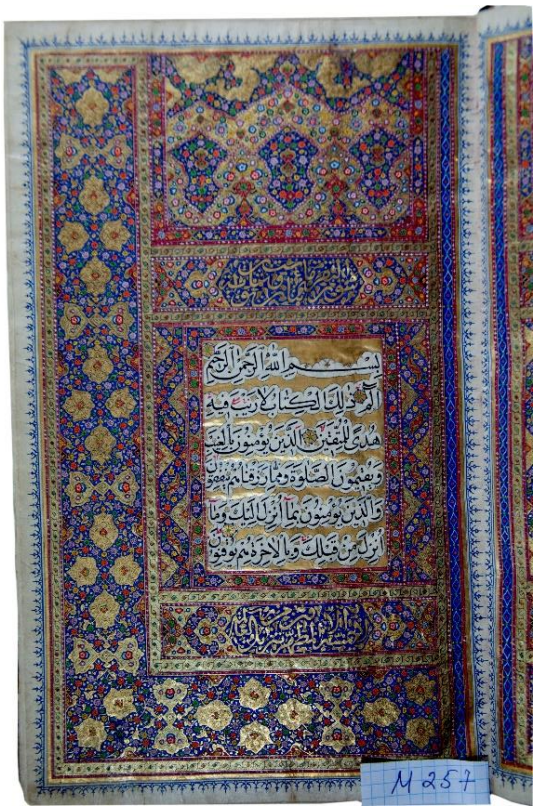
Resim 1.149. Katalog No. 31. M-257. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.150. Katalog No. 31. M-257. Unvan sayfasından görüntü.

Resim 1.151. Katalog No. 31. M-257. Unvan sayfasından görüntü.

Resim 1.152. Katalog No. 31. M-257. Tezhip sayfasından görüntü.

KATALOG NO: 32

ENVANTER NO: A-143

ESERİN ADI: "Meclisi Zadul Mead"

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.

YAZAR: Bilinmiyor.

HATTATI: Bilinmiyor

YAZILDIĞI TARİH: H.1240/M.1824-25

VARAK SAYISI: 241

YAZI TÜRÜ: Nesih

DİLİ: Arapça

ÖLÇÜLERİ: 9,5 x 15,6 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.

ESERİN DURUMU: Kapakların iç ve dış kısmında çatlamalar görülmektedir. Varaklar sırttan ayrılmıştır, sayfalarda nem lekeleri vardır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır**.**

ÜST KAPAK (İç kısmı): Koyu zemin üzerine nergis çiçeğinden lakeli cilt kompozisyonu yapılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Koyu zemin üzerine nergis çiçeğinden lakeli cilt kompozisyonu yapılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor

SIRTI: Sade, kahve renkli sahtiyan deri, bezemesiz, kalınlığı 2,3 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: "Meclisi Zadul Mead" Hz. Muhammed'in hayatına, yaşayış ve uygulamalarına dair bilgilerin derlendiği eserdir.

Elyazmanın üst ve alt kapaklarının dış kısmına klasik şükufe tarzında gül kurusu zemin üzerine gül, gül goncası, anemon, süsen, krizantem, gelincik, karanfil ve yapraklarından oluşan çalışma yapılmıştır (Resim 1.153, 1.154). Çalışmanın etrafına ince ve kalın altın renkli çizgilerden ibaret bordür çizilmiştir. Bordürün içinde sazyoluna benzer desen resmedilmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmına koyu zemin üzerine nergis çiçeği ve yapraklarından kompozisyon görülmektedir (Resim 1.155). Kompozisyonun etrafında iki tane çift ince altın renkli çizgi çekilmiştir. Unvan sayfasında tezhip çalışması işlenilmiştir. Satır araları altınla bezedilmiştir, metin etrafı kırmızı, siyah çizgi ile çevrelenmiştir (Resim 1.156, 1.157). Metin siyah mürekkeple yazılmış, bazı sözlerin altında kırmızı mürekkeple çizgi vardır. Kağıtı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

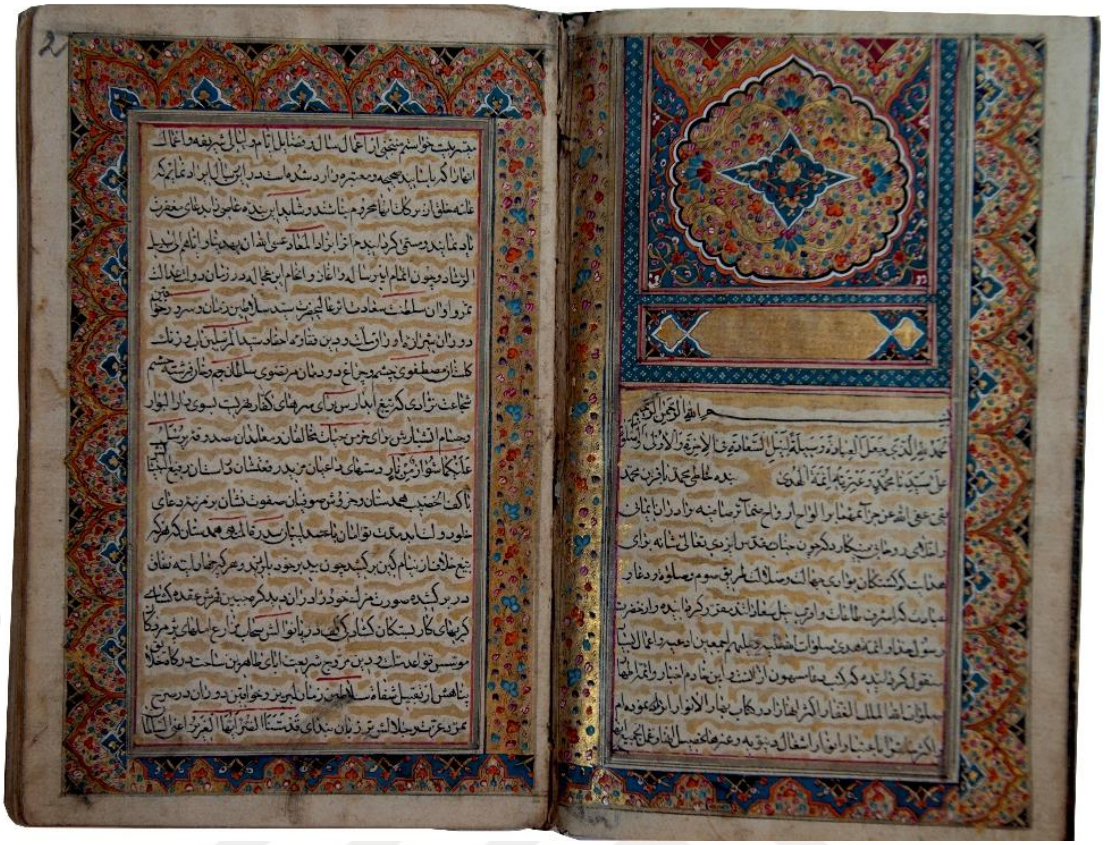
Resim 1.153. Katalog No. 32. A-143. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

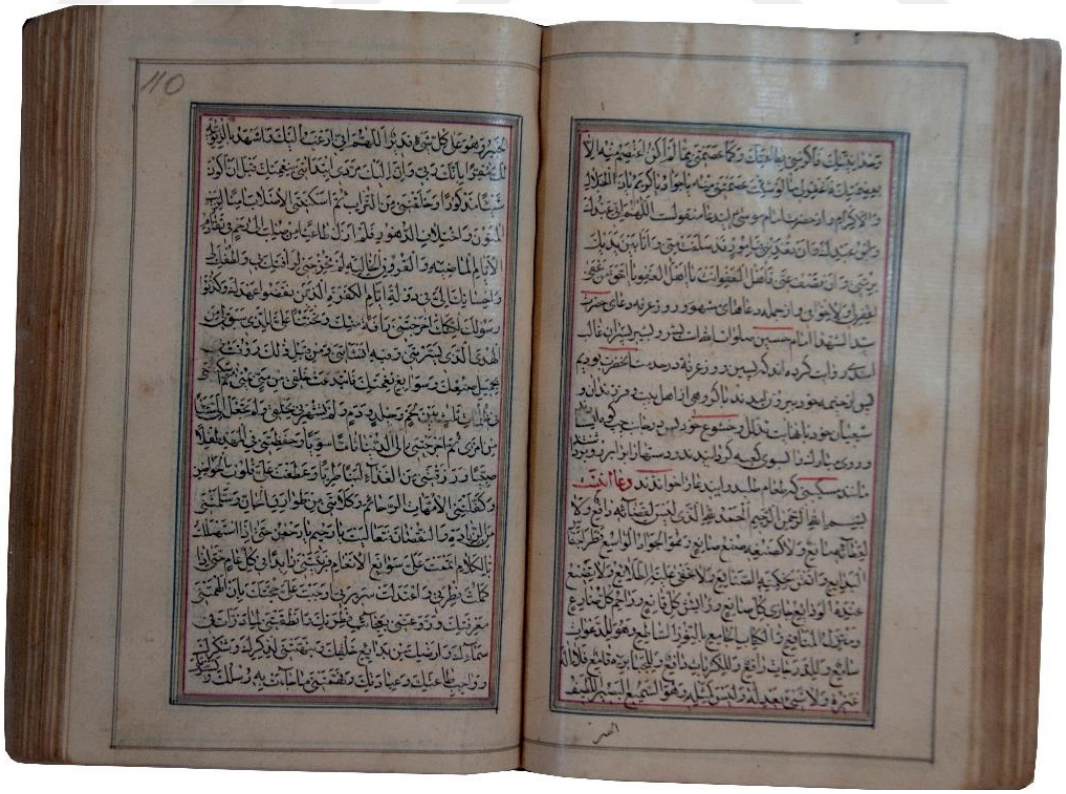
Resim 1.154. Katalog No. 32. A-143. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.155. Katalog No. 32. A-143. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.156. Katalog No. 32. A-143. Başlangıç sayfadan görüntü.

Resim 1.157. Katalog No. 32. A-143. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 33
ENVANTER NO: M-222
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Ali b. Muhammed Tebrizi
YAZILDIĞI TARİH: H.1244/M.1828-29
VARAK SAYISI: 329
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 16 x 25,5 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KÂĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.
ESERİN DURUMU: Onarım görmüştür.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Bitkisel motiflerden dairesel kompozisyon çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde şükufe tarzı çiçek kompozisyonu resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Bitkisel motiflerden dairesel kompozisyon çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde şükufe tarzı çiçek kompozisyonu resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Orijinal, lacivert renkli sahtiyan deri, kalınlığı 4 cm'dir**.**
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Elyazmanın üst ve alt kapağının dış kısmı koyu turuncu lakeli cilt üzerinde şükufe tarzında olmayan, daha çok hardal, lacivert, yeşil, turuncu renk cümbüşünden oluşan hatayi ve penç motiflerinden ibaret dairesel kompozisyon çalışması yapılmıştır (Resim 1.158, 1.159). Kompozisyonun etrafında koyu kahve renkli zemin üzerine iki ince, bir kalın altın renkli çizgiyle çevrili bordür görülmektedir. Bordürlere karanfil, anemon çiçeklerinden ve yapraklarından oluşan desen çizilmiştir.

Alt ve üst kapağın iç kısmında kırmızı zemin üzerine Çançiçeği (campanula ly rota), gelincik, kelebek resmi betimlenmiştir. Resmin etrafında altın çizgili bordür, bordürün içine üçgen motiften oluşan desen vardır (Resim 1.160).

Elyazmanın unvan ve serlevha sayfalarında tezhip çalışması yapılmıştır (Resim 1.161, 1.162). Sure ve cümle aralıklarında altın işlemeler görülmektedir. Sayfa kenarlarında çokgen, salbek tarzında mühürler vardır. Metin siyah ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır, kenarları altın mavi, gri renkli çizgilerle çevrelenmiştir. Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır. Filigran bulunmamaktadır.

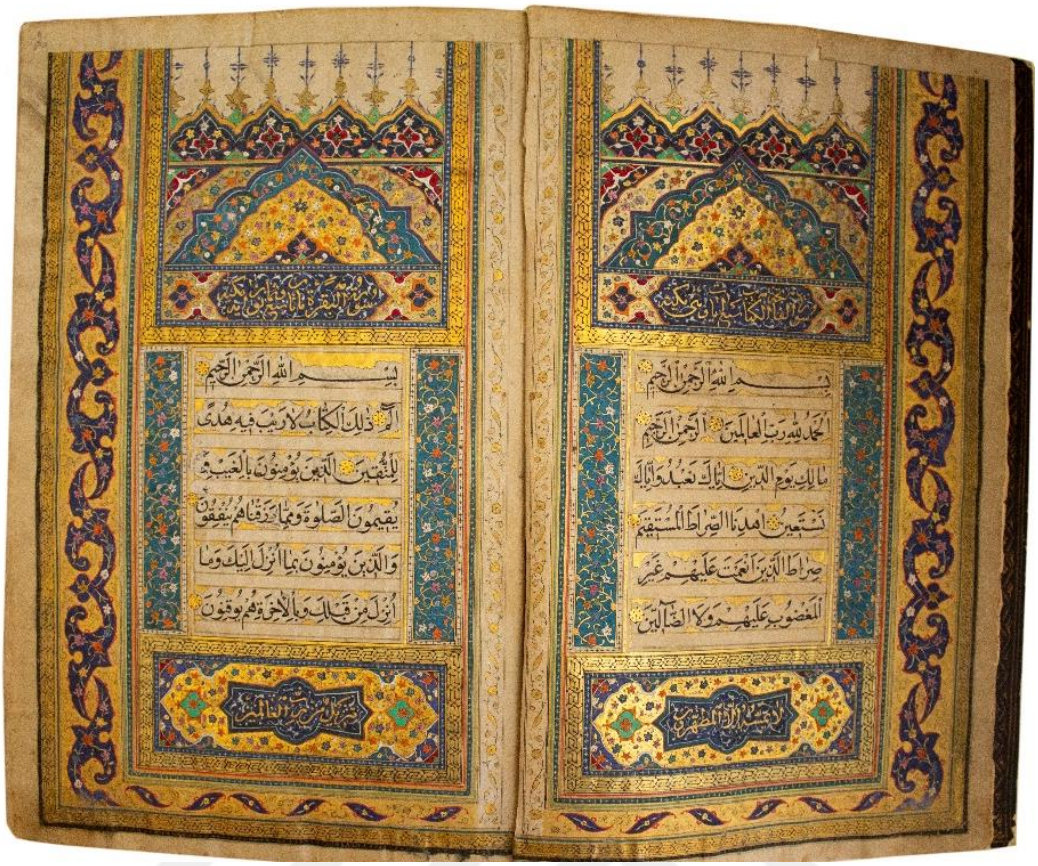
Resim 1.158. Katalog No. 33. M-222. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

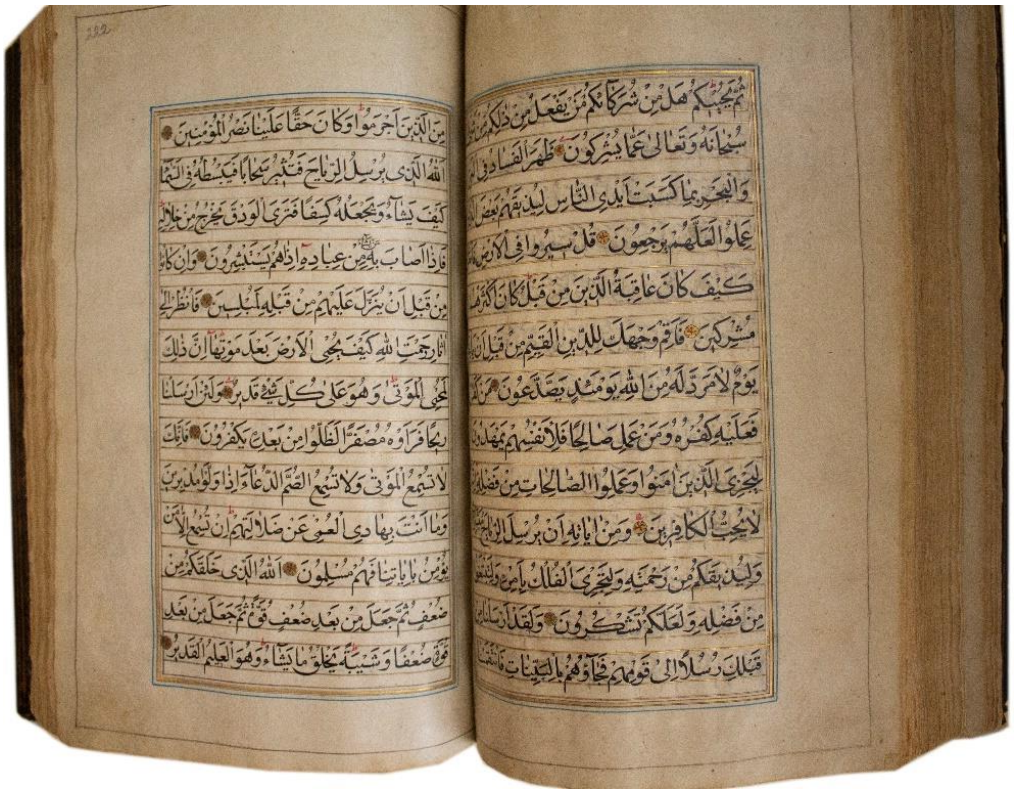
Resim 1.159. Katalog No. 33. M-222. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.160. Katalog No. 33. M-222. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.161. Katalog No. 33. M-222. Unvan sayfasından görüntü.

Resim 1.162. Katalog No. 33. M-222. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 34

ENVANTER NO: M-33/11445

ESERİN ADI: "Nuşaferini- Gövhertac"

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Bulunmuyor.

YAZARI: Emir Şahin

HATTATI: Esedulla Ağahadi

YAZILDIĞI TARİH: H.1245/M.1829-30

VARAK SAYISI: 99

YAZI TÜRÜ: Şikeste nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 15,5 x 21 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake.

KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı.

ESERİN KONUSU: Aşk masalı.

ESERİN DURUMU: Onarım görmüştür. Üst ve alt kapağın dış, iç kısımlarında lakeler dökülmüştür, üst kapağın köşesine yırtılma görülmektedir. Bazı sayfa köşeleri bantla yapıştırılmıştır.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği ve yapraklarından oluşan kompozisyon resmedilmiştir.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği ve yapraklarından oluşan kompozisyon resmedilmiştir.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Orijinal değil, yanlış onarım zamanı lacivert renkli sahtiyan deriyle kaplanmıştır: kalınlığı 2,5 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Eserin müellifi XIX. yüzyılda yaşamış İranlı halk masalları yazarı Emir Şahin, hattatı Esedulla Ağahadi olduğu biliniyor. Yazar ve hattatın doğum, ölüm yılları ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. El yazma Çin padişahı Adil Şah'ın oğlu Sultan İbrahim'le, Şam hükümdarı

Cavanşir Şah'ın kızı Nuşaferin'in aşk hikâyesini anlatıyor. Kitabın içinde sonradan yapılmış ressam, nakkaş Usta Gambar Karabağı[11] tarafından yapılmış 23 adet miniatür bulunmaktadır.

Elyazmanın üst, alt kapaklarının dış ve iç kısmı kahve renkli zemin üzerinde şükufe tarzında gül, gül goncaları, lale, ortanca, anemon, saraypatı, krizantem çiçek ve yapraklarından oluşan klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.163, 1.164). Çalışmanın etrafında çift siyah zeminli geometrik desenlerle süslenmiş bordür görülmektedir. Bu bordürlerin arasına kahve renkli zemin üzerine küçük anemon çiçeklerinden bezeme resmedilmiştir.

Üst ve alt kapakların iç kısmında kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği ve yapraklar resmi çizilmiştir (Resim 1.165). İlk ve son sayfalarında battal ebrusu ve tezhip çalışmaları bulunmaktadır. Metinin etrafı kırmızı, mavi, gri renkli çizgiler çevreliyor (Resim 1.166, 1.167).

Kağıtı Avrupa kağıtıdır. Filigran bulunmaktadır. Elyazmanın son sayfasında "Memmedbey Murtuzabey oğlu Nasirov (1892) Şuşa şehri" yazısı not düşülmüştür.

[11] Usta Gambar Karabağı (H.1246/M1830-H.1323/M.1905) Şuşa şehrinde doğdu. Daha çok Şeki ve Şuşa şehrinde Han Saray'larına yaptığı duvar ve tavan resimleri ile tanınmıştır (Miklaşevskaya, 1964: 51-83).

Resim 1.163. Katalog No. 34. M-33. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.164. Katalog No. 34. M-33. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.165. Katalog No. 34. M-33. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.166. Katalog No. 34. M-33. Üst kapak iç kısım ve ebru görüntüsü.

Resim 1.167. Katalog No. 34. M-33. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 35
ENVANTER NO: A-335
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bulunmuyor.
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: H.1248/M.1832-33
VARAK SAYISI: 342
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 12, 4 x 16,9 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kağıtı.
ESERİN DURUMU: Kapaklarda lake kopmaları ve yırtılmalar görülmektedir. Sırt kısmı sayfalardan ayrılmıştır. Sayfalarda sararma, nem lekeleri vardır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal hardal renkli sahtiyan deri, sade, bezemesiz, 2,8 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor

TANIMI: Elyazmanın üst ve alt kapaklarının dış kısmına hardal renkli zemin üzerine iç içe çizilmiş bordürlerden ibaret klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.168). Kapağın merkezinde gül, gül goncaları, ortanca, lale, süsen, krizantem, anemon, papatya, menekşe çiçeklerinden oluşan kompozisyon resmedilmiştir. Kompozisyonun etrafında ikişer ince, bir kalın bordür çizilmiştir. İnce bordürler mavi, beyaz, kırmızı renkli küçük desenlerle, kalın bordür üzerinde altın renkli çiçekler olan dalgalı desenle süslenmiştir. Bu bordürlerin etrafını yine daha kalın bordür çevreliyor. Bordürün zemini hardal renkli olup üzerinde menekşe, süsen, anemon, çan çiçeği betimlenmiştir. Bu çalışmanın etrafında ise merkez kompozisyonun etrafında çizilmiş olan ikişer ince ve bir kalın bordür çalışması tekrarlanmıştır.

Üst ve alt kapakların iç kısmında dış kısmında olduğu gibi yine iç içe çizilmiş kalın ve ince bordürler oluşan resim çalışması görülmektedir (Resim 1.169). Kapağın merkezinde hardal renkli zemin üzerinde buta deseni görülmektedir. Desen kendi biçiminde bordürlere ayrılmıştır. Buta'nın tam merkezinde yeşil zemin üzerinde altın renkli çiçekler, etrafındaki bordüre kırmızı, mavi renkli menekşeler çizilmiştir. Daha sonraki bordürde koyu zemin üzerinde yine altın renkli çiçekli desen görülmektedir. Desenin sadece alt tarafına ressam tarafından sonradan eklenmiş iki taraflı, ikiye ayrılmış yaprak dalı çizilmiştir. Buta'nın köşeleri kırmızı renkli tek işli yaprakla çevrelenmiştir. Bordür olmayan boşluklarda şükufe tarzında süsen, gül, krizantem, karanfil, lale, anemon çiçekleri resmedilmiştir. Buta deseninin ayrıldığı bordür içi kompozisyonların desenin etrafında iki kez tekrarlandığı görülmektedir.

Elyazmanın unvan sayfaları tezhiple süslenmiştir (Resim 1.170, 1.171). Sure başlıkları altın yaldız şeklinde, cümle aralıklarında altın işlemeler vardır (Resim 1.172). Bazı sayfalarda sekizgen, buta, çokgen süsleme motifleri bulunmaktadır. Metin etrafları mavi ve altın renkli çizgiyle çevrelenmiştir, siyah, kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kâğıtı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.168. Katalog No. 35. A-335. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

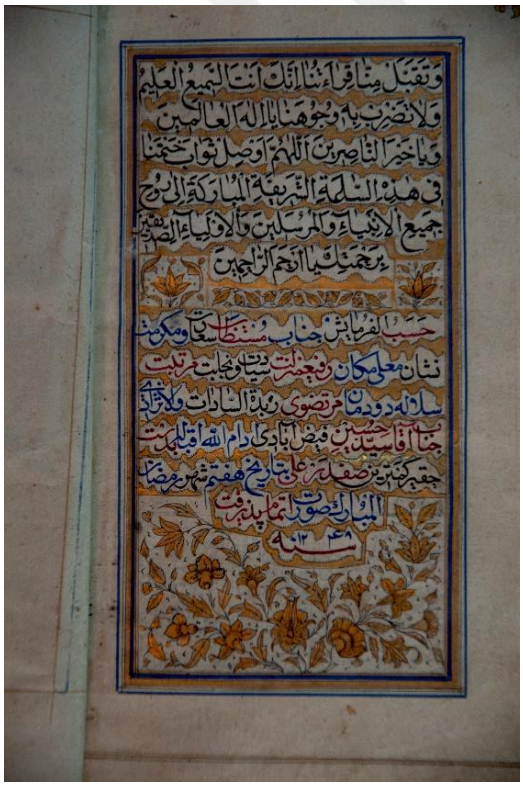
Resim 1.169. Katalog No. 35. A-335. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.170. Katalog No. 35. A-335. İç sayfalardan görüntü

Resim 1.171. Katalog No. 35. A-335. Tezhipli sayfadan görüntü.

Resim 1.172. Katalog No. 35. A-335. İç sayfadan görüntü.

KATALOG NO: 36
ENVANTER NO: A-66
ESERİN ADI: Kur'an-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: El -Kerim b. Muhammed Zaman
YAZILDIĞI TARİH: H.1248/M.1832-33
VARAK SAYISI: 216
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 10,6 x 17,8 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Onarıma muhtaç durumdadır. Lakeler mukavvadan, sayfalar sırttan ayrılmıştır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde halkari tarzında işleme yapılmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde halkari tarzında işleme yapılmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Sade, koyu kahve renkli sahtiyan deri varaklardan ayrılmış durumdadır: kalınlığı 3,3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Üst ve alt kapağın dış kısmına koyu zemin üzerine klasik şükufe tarzında lake cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.173, 1.174). Kapağın merkezine gül, anemon, saraypatı, krizantem çiçeklerinden kompozisyon resmedilmiştir. Kompozisyonun alt ve üst kısmında altınla çizilmiş dendan görülmektedir. Dendanlardan sonra köşebentlerde altın renkli stilize edilmiş bitkisel desen çizilmiştir. Etrafına noktalarla süslü çift çizgili bordür, bordürden sonra anemon çiçekleri ve yapraklarıyla bezeli zencerek tarzı daha kalın bordür yapılmıştır. Kalın bordürden sonra yine noktacıklarla bezeli çift altın çizgili ince bordür betimlenmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmı lakeli olup bordo zemin üzerine halkari tarzında çiçeklerden ibaret çalışma yapılmıştır (Resim 1.175). Elyazmanın metni siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Etrafı altın çizgiyle çevrelenmiştir. Unvan sayfasında tezhip çalışması

görülmektedir (Resim 1.176, 1.177). Süre başları bezemelidir. Elyazmanın bezemesi Muhammed Ez-El Zerfeg isimli şahs tarafından yapılmıştır. Kendisi ve hattat El -Kerim b. Muhammed Zamanla ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bazı sayfalarda çokgenli, altın, kırmızı, mavi renklerle bezeli mühür vardır. Kağıtı aharlıdır, filigran bulunmamaktadır.

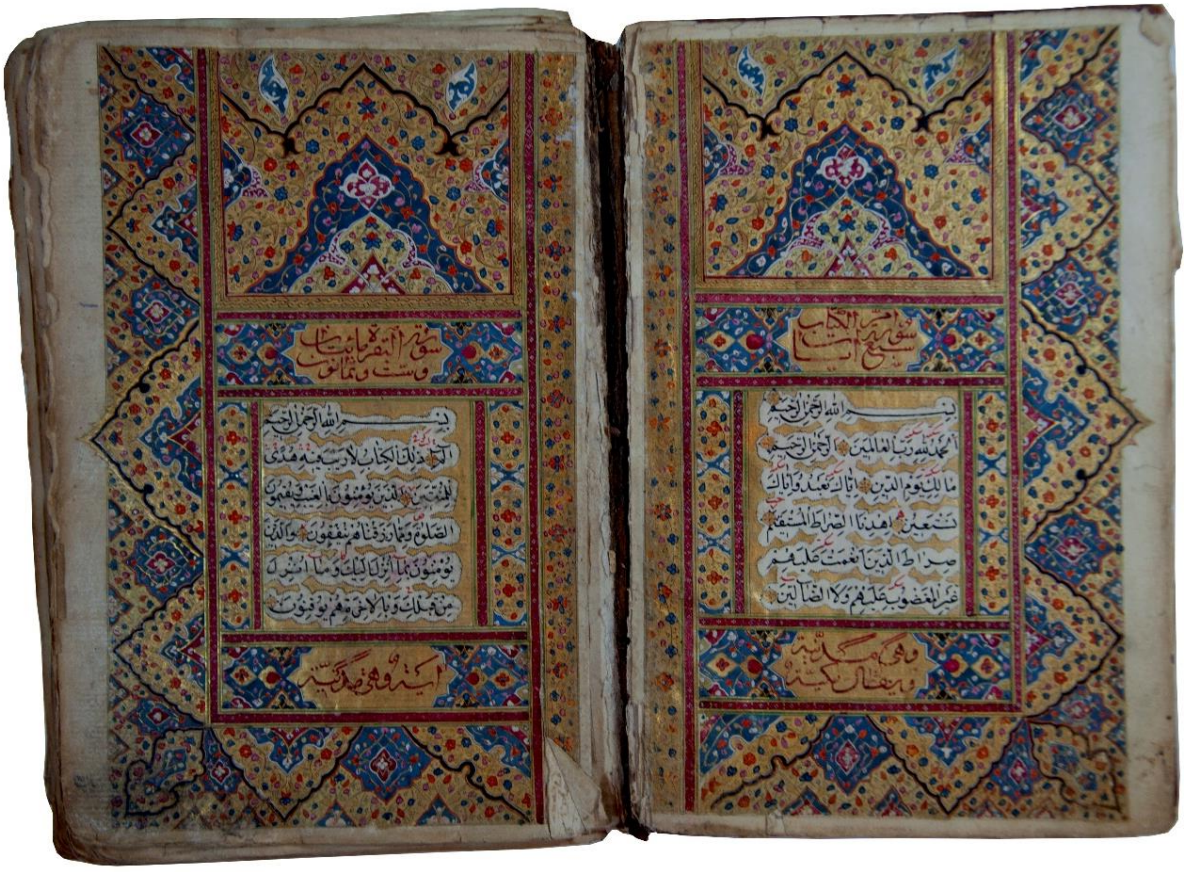
Resim 1.173. Katalog No. 36. A-66. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.174. Katalog No. 36. A-66. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.175. Katalog No. 36. A-66. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.176. Katalog No. 36. A-66. Tezhipli sayfalardan görüntü.

Resim 1.177. Katalog No. 36. A-66. Başlangıç sayfadan görüntü.

KATALOG NO: 37
ENVANTER NO: M-223/13610.
ESERİN ADI: Divan
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bulunmuyor
YAZARI: Hafız Şemsedin Muhammed Şirazi
HATTATI: Bilinmiyor
YAZILDIĞI TARİH: H.1255/M.1839-40
VARAK SAYISI: 157
YAZI TÜRÜ: İnce nesta'lik
DİLİ: Farsça
ÖLÇÜLERİ: 16,5 x 26 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake
KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıdı.
ESERİN KONUSU: Divan (gazel, mesnevi, kıt'a, rübai).
ESERİN DURUMU: Kapak köşelerinin ve sırt kısmının onarıma ihtiyacı var**.**
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin üzerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Kırmızı zemin ürerinde nergis çiçeği resmedilmiştir.
SERTABI: Bulunmuyor.
SIRTI: Orijinal, koyu siyah renkli, sade sahtiyan deri, kalınlığı 2 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Elyazmanın 1b-143b sayfaları gazel, 144a-149a mesnevi, 149a- 153b kıt'a, 153b-157a sayfalarına kadar ise rubai şiir şeklinden oluşuyor. Şair Hafız Şirazi ile ilgili bilgi (M-22/3217 No.lu katalogda) verilmiştir.

Üst ve alt kapakların dış kısmında lacivert zemin üzerine klasik şükufe tarzı gül, gül goncaları, anemon, krizantem, lale, ortanca çiçek ve yapraklarından ibaret lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.178, 1.179). Çalışmanın etrafına küçük noktalarla süslemeli iki tane ince altın çizgili bordür çizilmiştir. İnce bordürlerin arasına koyu kırmızı zemin üzerine küçük menekşe çiçekleri ve altın noktalar resmedilmiştir.

Üst ve alt kapakların iç kısmında kırmızı zemin üzerine nergis çiçeği ve yaprakları kompozisyonu görülmektedir. (Resim 1.180). Kompozisyon etrafına koyu zemin üzerine zencerekvari işleme yapılmıştır. Elyazmanın ilk varağı pembe renkli kâğıtla kaplıdır (Resim 1.181, 1.182).

Metin mesnevi tarzında altın cetvelle çevrili kolon ve paftalara yazılmıştır. Filigran bulunmamaktadır.

Resim 1.178. Katalog No. 37. M-223. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

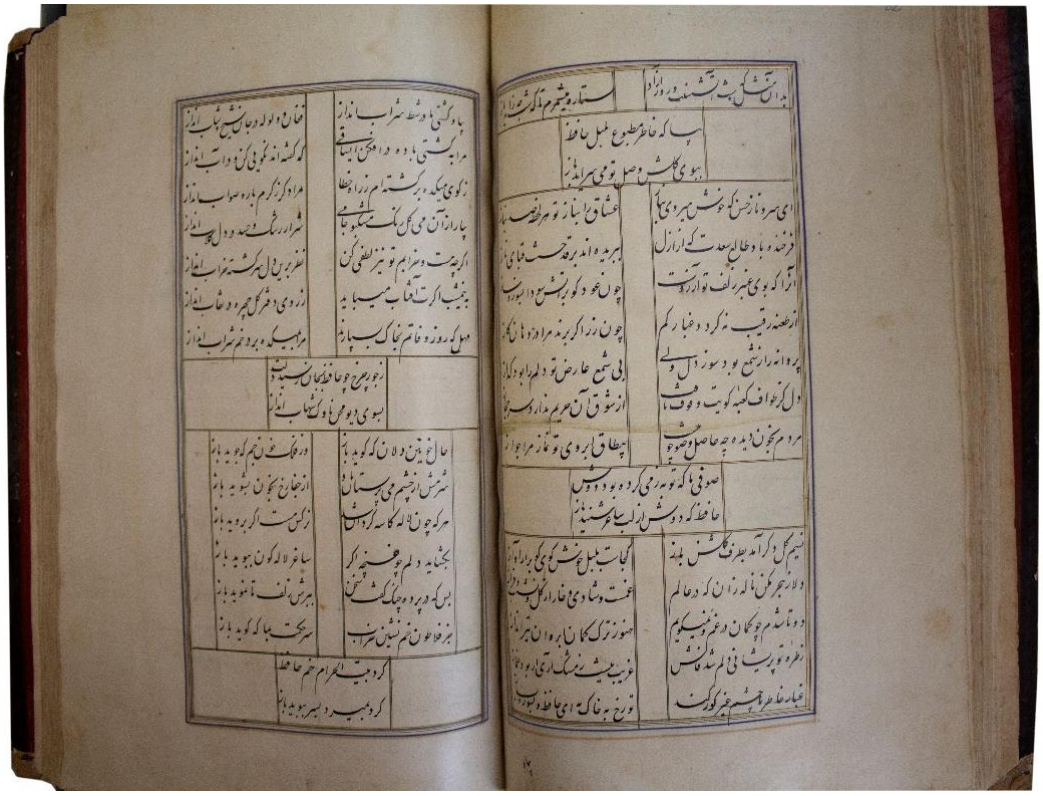
Resim 1.179. Katalog No. 37. M-223. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.180. Katalog No. 37. M-223. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.181. Katalog No. 37. M-223. Alt kapak iç kısım ve renkli sayfa görüntüsü.

Resim 1.182. Katalog No. 37. M-223. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 38

ENVANTER NO: B-2002/9226

ESERİN ADI: "Gülüstan-i İrem"

ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü

ESERİN YAZILDIĞI YER: Tiflis

YAZARI: Abbaskulu Ağa Bakıhanov, Kudsi

HATTATI: Bilinmiyor

YAZILDIĞI TARİH: H.1266/M.1849-50

VARAK SAYISI: 75

YAZI TÜRÜ: Nesta'lik

DİLİ: Farsça

ÖLÇÜLERİ: 15,6 x 21,5 cm

MALZAME: Sahtiyan, lake

KAĞIT CİNSİ: Şark kâğıtı.

ESERİN KONUSU: Azerbaycan ve Dağıstan ülkelerinin en eski çağlardan 1813 yıl Gülistan Antlaşması'na kadar olan tarihi olayları anlatılıyor.

ESERİN DURUMU: Onarıma ihtiyacı var. Varaklar sırttan tam ayrılmıştır, kapakların boya ve lakeleri dökülmüştür.

ÜST KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında lakeli cilt bezemesi yapılmıştır.

ÜST KAPAK (İç kısmı): Onarım zamanı karton yapıştırılmıştır.

ALT KAPAK (Dış kısmı): Şükufe tarzında lakeli cilt bezemesi yapılmıştır.

ALT KAPAK (İç kısmı): Onarım zamanı karton yapıştırılmıştır.

SERTABI: Bulunmuyor.

SIRTI: Koyu renkli yıpranmış durumda sahtiyan deri, kalınlığı 3 cm'dir.

ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Azerbaycan'ın bilim adamı, dilci, tarihçi, şair, eğitimcilik hareketi önderlerinden olan Abbaskulu Ağa Bakıhanov[12], Kudsi (H.1208/M.1794-H.1263/M.1847) bugünkü Emircan kasabasında Bakü hanı II. Mırza Muhammedin (H.1198/M1784-H.1205/M.1791) ailesinde doğmuştur. Eser mukaddime (önsöz) ve sonuç dışında beş bölümden oluşuyor. Elyazmanın ilk sayfasında Abbaskulu Ağa albay olması, ne kadar maaş alması gibi kendisiyle ilgili notlar düşmüştür (AMİA Elyazmalar Kataloğu, 1963: 50).

[12] Abbaskulu Ağa Bakıhanov'un dördüncü dedesi Dergah Kulu Bey, Bakü Hanlığının kurucusu olduğundan aile Bakıhanov soyismini taşımaktadır.

Elyazmanın üst ve alt kapakları koyu zemin üzerinde şükufe tarzında son dönem lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.183, 1.184). Kapakların merkezinde çift çizgili altın renkli cetvel çizilmiştir. Cetvel içinde ve dışında kır çiçeklerinden oluşan kompozisyon çizildiği görülmektedir. Son dönem ciltleri düşük kaliteli malzemeden yapıldığı, lakeleri ve boyası döküldüğü için çalışmada olan çiçeklerin türlerini tasrih etmek mümkün değildir.

Üst ve alt kapağın iç kısmı lakeli değil, beyaz renkli kalın kâğıt yapıştırılmıştır. Metin siyah renkli, metin başlıkları kırmızı renkli mürekkeple yazılmıştır (Resim 1.185, 1.186). Kâğıdı son dönem haşebi kâğıdıdır. Filigran bulunmamaktadır.

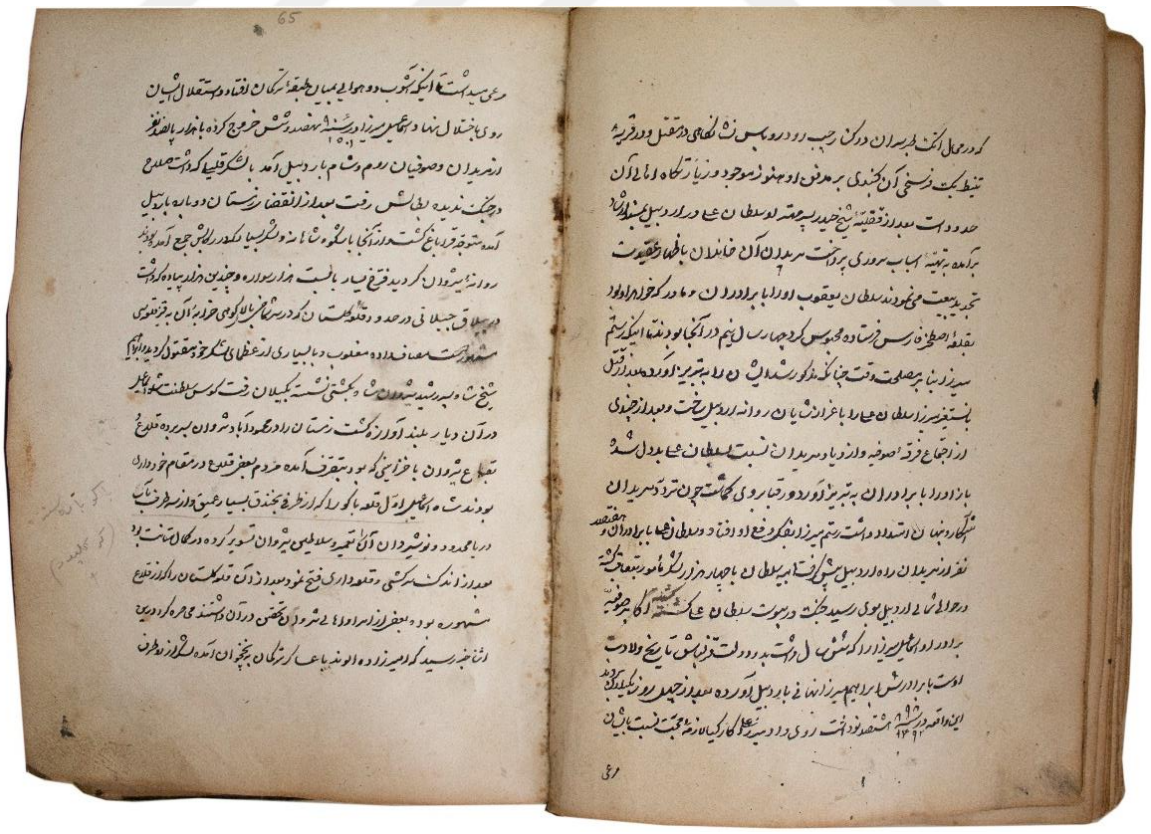
Resim 1.183. Katalog No. 38. B-2002. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.184. Katalog No. 38. B-2002. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.185. Katalog No. 38. B-2002. Üst kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.186. Katalog No. 38. B-2002. İç sayfalardan görüntü.

KATALOG NO: 39
ENVANTER NO: M-3
ESERİN ADI: Ku'ran-ı Kerim
ESERİN BULUNDUĞU YER: (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü
ESERİN YAZILDIĞI YER: Bilinmiyor.
HATTATI: Muhammed Kazım Rza
YAZILDIĞI TARİH: H.1288/M.1871-72
VARAK SAYISI: 262
YAZI TÜRÜ: Nesih
DİLİ: Arapça
ÖLÇÜLERİ: 8,3 x 14,2 cm
MALZAME: Sahtiyan, lake.
KAĞIT CİNSİ: Avrupa kâğıtı.
ESERİN DURUMU: Kapaklarda lake dökülmelerine rastlanmaktadır. Sayfalarda nem lekeleri bulunmaktadır.
ÜST KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ÜST KAPAK (İç kısmı): Onarım zamanı beyaz kâğıtla kaplanmıştır.
ALT KAPAK (Dış kısmı): Klasik şükufe tarzında lakeli cilt çalışması yapılmıştır.
ALT KAPAK (İç kısmı): Onarım zamanı beyaz kâğıtla kaplanmıştır.
SERTABI: Bulunmuyor
SIRTI: Onarım zamanı bordo renkli sade sahtiyan deri yapıştırılmıştır, kalınlığı 3 cm'dir.
ŞİRAZESİ: Bulunmuyor.

TANIMI: Elyazmanın üst ve alt kapak kısımları şükufe tarzında bordo renkli altın yaldıza benzer zemin üzerine tarama usulüyle gül, gül goncaları, anemon, süsen, menekşe çiçek ve yapraklarından oluşan klasik lakeli cilt çalışması yapılmıştır (Resim 1.187, 1.188). Çalışmanın etrafına altın çizgili iki tane bordür çizilmiştir. Bordürün birinin zemini koyu renkli olup, saz yoluna benzer bitkisel desen, diğer bordürün zemini bordo renkli olup küçük, renkli nokta çiçek ve yapraklardan oluşan desen betimlenmiştir.

Üst ve alt kapağın iç kısmında herhangi bir süsleme görülmemektedir (Resim 189). Metin siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Unvan sayfası tüm Kur'an-ı Kerimlerde olduğu gibi serlevha tarzında tezhip çalışması işlenilmiştir (Resim 1.190). Tezhip etrafına saz yolu usulü zencerek resmedilmiştir. Sure adları altın zemin üzerinde kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metinlerin etrafına altın, kırmızı, lacivert renkli cetveller çizilmiştir. Satır araları

herhangi süsleme yoktur ve ayet durakları altınla süslenmiştir. Sayfalarda suyolu mühürü vardır (Resim 1.191). Avrupa kâğıtıdır. Filigran vardır.

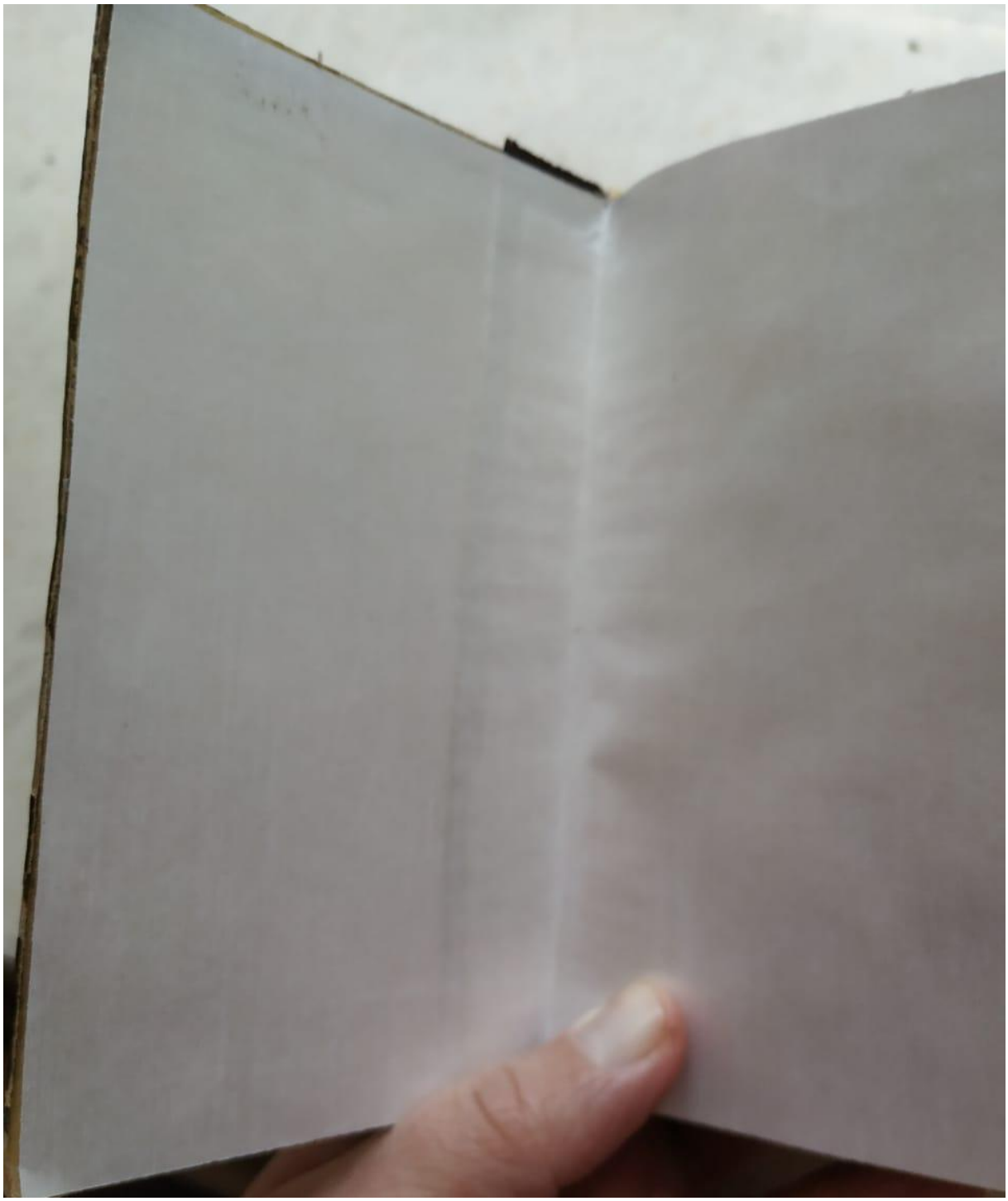
Hattatla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

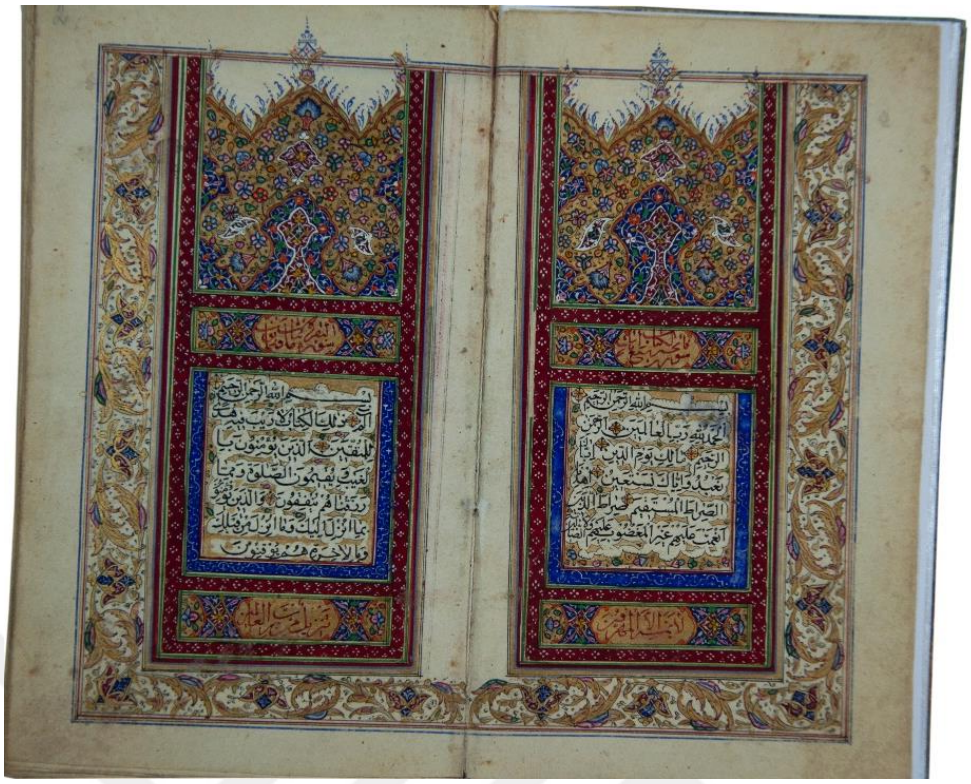
Resim 1.187. Katalog No. 39. M-3. Üst kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.188. Katalog No. 39. M-3. Alt kapak dış kısmının görüntüsü.

Resim 1.189. Katalog No. 39. M-3. Alt kapak iç kısmının görüntüsü.

Resim 1.190. Katalog No. 39. M-3. Tezhipli sayfaların görüntüsü.

Resim 1.191. Katalog No. 39. M-3. İç sayfalardan görüntü.

İKİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME

2.1. 16. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri

Çalışmamızın konusu olan (AMİA) Elyazmalar Enstitüsü'nde bulunuan 16.-19. yüzyıllara Ait Lakeli Ciltlerin, bulunan 16. yüzyıla ait lakeli elyazmların beş adedi incelenmiştir. İncelenme zamanı elyazma kapaklarının tarz ve üslup çalışmalarından 16. yüzyılda yapıldıkları bilinmektedir. Enistitüde bulunan 16. yüzyıl lakeli ciltlerin sadece biri env.no. M-159 olan Emir Şah'ın "Divanı" adlı elyazması üst ve alt dış kısımları "minyatür süsleme" tarzıyla çalışılmıştır. Diğer elyazmalarda natüralist, şükufe tarzı çalışmalar görülmektedir.

Araştırma zamanı enistitü kütüphanesinde varolan 16.-19 yüzyıl lakeli cilt örnekleri "çeharkuşe"[13] tarzında hazırlanmış, etraf köşeleri ve sırt kısmı sahtiyan deriyle kaplanmış, ortası karton mukavvayla tamamlanmıştır. Elyazmaların zeminlerine genel olarak koyu lacivert, koyu kahve, koyu bordo, koyu yeşil renklerle boyandığı tespit edilmiştir.

Env.no. M-278 olan Kuran-i Kerim'in zencerek kısmında sülüs yazıyla Ayet-el Kursi'nin altınla yazılması da tek örnektir.

Diğer örneklerin dış üst ve alt kapakları ortanca, lale, gül ve gül goncaları, anemon, gelincik çiçeklerinde oluşan kompozisyonlar betimlenmiştir. Ciltlerin iç üst ve alt kapaklarının iki örneğinde şemse ve salbek motifleri, diğer iki örnekte nergis çiçeği kompozisyonu resmedilmiştir. Env.no. M-22 elyazma örneğinin iç kapak kısmına boş kağıt yapıştırılmıştır.

Enstitüde bulunan 16. yüzyıl lakeli cilt örnekleri (M-278 başka) Farsça ve nesta'lik yazı türüyle yazılmıştır. M-278 Kuran- i Kerim Arapça, nesih yazısıyla yazılmıştır. Örneklerin hepsinin kağıtı aharlıdır. Env. no. M-159, M-278 elyazmaların hattatları bilinmektedir.

2.2. 17. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri

AMİA Elyazmalar Enistitüsünde bulunan 17. Yüzyıla ait lakeli ciltlerin yedi adedi incelenmiştir. Araştırma zamanı ciltlerin 17. yüzyıl özellikleri taşıması tespit edilmiştir. Bu yüzyıla ait lakeli ciltlerde 16. yüzyıldan farklı olarak minyatür tasviri ve tarzı resim çalışmaları görülmemektedir. Cilt bezemelerinde daha çok şükufe tarzı, naturalist çiçek ve

[13] Çeharkuşe - Türk cilt sanatında kullanılan ifade ile; *"kenarları yaklaşık birer santim eninde deri ile çevrilmiş, ortası ebru, kumaş veya kağıt kaplı cilt"* şeklinde tanımlanmaktadır (Binark, 1975, Özen, 1985, Özen, 1987).

doğa kompozisyonları belirlenmiştir. Dış üst ve alt kapaklarda buket ve dal şeklinde tek çiçek çalışmalarında daha çok canlı renkler tercih edilmiş. İç kapaklarda halkari tarzı işlemeler, nergis çiçeği ve şemse, salbek motiflerine rastlanmaktadır. Enistitü'de bulunan bu döneme ait incelenmiş lakeli cilt çalışmalarında 16. yüzyıl Safevi dönemi ortaya çıkmış Gül-ü Mürg veya Gül-ü Bülbül[14] denilen kompozisyon görülmektedir. Kompozisyon Hafız Şirazinin "Divanı" env.no. B-264 olan elyazmanın üst ve alt kapak kısmında halkari tarzı süsleme şeklinde uygulanmıştır.

Azerbaycan Cilt Sanatında 16. yüzyıl minyatürlü ve natüralist üslupta üretilen eserlerde, tamamen natüralist, tamamen minyatürlü veya her ikisinin karması eserler üretilmiştir. Klasik tezhip bezeme unsurları da tezyînatta kullanılmıştır. 17. yüzyılda ise daha çok natüralist üsluba önem verilmiştir. Tezimizde araştırılmış AMİA Elyazmalar Enstitüsü 17. Yüzyıl lakeli cilt örneklerinde minyatürlü cilt çalışması bulunmamaktadır. Bu dönem elyazmaları arasında iç kapaklarda renkli, bezemeli kağıt uygulaması da vardır. Çalışılmış cilt numunelerinde orta alandaki bezemeyi çevreleyen bordür kullanımı hemen hemen tüm eserlerde mevcuttur. Elyazmaların zemin boyamaları 16. Yüzyıl numunelerinde olduğu gibi koyu renktedir. Kompozisyonlarda nergis, lale, kasımpatı, gül, gül goncaları, anemon, ortanca, karanfil, süsen gibi çeşitli çiçekler resmedilmiştir.

Dönem özelliklerine göre ister cilt, ister kağıt bezemelerinde altın tozu geniş kullanılmıştır. Env no. M-6 olan Mektebi Şirazinin "Leyla ve Mecnun" adlı elyazmasının ilk sayfalarında ebru bezemeleri bulunmaktadır.

Çalışmamızda araştırılmış 17. yüzyıl lakeli cilt örneklerinin hepsi sahtiyan deriden yapılmıştır. Env.no. M -244 olan Muhammed Fuzulinin "Hadikatü's Süeda" isimli elyazma Azerbaycan Türkçesiyle, diğer el yazmalar Farsça ve nesta'lik yazı türüyle yazılmıştır.

2.3. 18. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri

AMİA Elyazmalar Enstitüsü'nde bulunan ve 18. yüzyıla ait yedi adet lakeli cilt örneği incelenmiştir. Diğer yüzyıllar gibi araştırmalar zamanı örneklerin 18. yüzyıl özellikleri taşıdıkları öne çıkmaktatır.

18. yüzyıl ait çalışılmış olan lakeli ciltleri kendisinden önceki yüzyılın özelliklerini taşısada numunelerin süsleme sisteminde ve resim komposizyonlarında bazı farklılıklar sezilmektedir.

18. yüzyıl lakeli cilt örneklerinde zemin kat boyamalarında önceki yüzyıllara nisbette daha açık renk kullanımı, koyu lacivert, kahve, yeşil, bordo renklerin yerine turuncu, altın,

[14] Gül-ü Mürg veya Gül- ü Bülbül – Doğu edebiyatında Gül ile Bülbülün arasındakı aşkı anlatan mesnevi tarzında temsili hikayelerin ortak adıdır. (İslam Ansklopedisi, Cilt 14, 1996: 222-223.)

açık kahve ve bordo renklerinin daha açık tonları görülmektedir. Üst ve alt kapakların dış kısmının zencereklerinde kır çiçeklerle bezeli paftalar, halkari tarzı süslü köşebentlerler vardır. Bunlar env.no. M-240, A-447, M-422 olan Azer Lütfeli bey ve Kuran-ı Kerim'lerde tespit edilmiştir. Önceki yüzyıllarda olduğu gibi esas süsleme kompozisyonu şuküfe tarzı naturalist çiçekler, şemse ve salbeklerden ibaretdir. Env.no. A-447 olan elyazmanın üst ve alt kapağının dış kısmı çiçek motiflerinde hatayi ve penç bezeme üslupu bulunmaktadır. Elyazmanın üst ve alt kapağının iç kısmında ananevi olarak şemse ve salbek motifleri, kapağın zeminine ise zerefşan tarzı süsleme çalışması yapılmışdır.

Dönem özelliği olarak cilt süsleme sisteminde ¼ hisseye ayrılmış, simetrik, ayna etkisi denilen resim düzeniyle karşılaşıyoruz. Yüzyıla ait incelenmiş olan ciltlerin iç kapaklarında farklı süsleme tarzına rastlanmıyor. Aynı halkari tarzı şemse ve salbekli veya nergis çiçeği ve gül ağacı kompozisyonları bulunmaktadır. Çalışılan yüzyıl numunelerinde gül, gül goncaları, anemon, süsen, krizantem, karanfil, nergis, ortanca gibi çiçek çeşitleri resmedilmiştir.

Örneklerler nesta'lik ve nesih yazı türü, Arapça ve Farsça yazılmıştır.

Elyazmaların kağıt türleri içininde önceki yüzyıllardan farklı olarak Şark kâğıdı ile beraber Avrupa kâğıdı da görülmektedir.

2.4. 19. Yüzyıl Lakeli Cilt Özellikleri

Çalışmamızda, AMİA Elyazmalar Enstitüsünde bulunuan 19. yüzyıla Ait Lakeli Ciltlerin yirmi adeti incelenmiştir. Son dönem örneklerinin ister süsleme, ister hazırlanan malzeme kalitesi açısından 19. yüzyılda yapıldıkları aşikârdır. Bu dönem cilt sanatı düşüş dönemini yaşamaktadır. Sanayi devrinin başlaması, teknolojide yeni keşiflerin bulunmasından cilt sanatıda kendi payına düşen nasibini almaktaydı. Mukavva için kullanılan karton, hazırlanan deri ve boyalar eski malzeme kalitesi ve zenginliğini aratmaktaydı.

Enistitüde bulunan dönem numunelerinin hazırlanmasında kendinden önceki dönemlerde olduğu gibi sırt ve köşe kısımlarında sahtiyan deri kullanılmıştır. Dış ve iç kısım zemin boyamalarında açık renk tonları görülmektedir. Süsleme kompozisyonunda eski dönem özelliklerinde olduğu gibi dış ve iç kapaklarda şuküfe, naturalist çiçek resimleri, salbek ve şemse motiflerinin kullanımı baskındır. İç kapaklarda yine daha çok halkari tarzı işlemeler, sade nergis çiçekleri resimleri, zerefşan tarzı süslemeler mövcuttur. Halkari tarzı çalışmalarda çiçek motiflerinden başka meyve motifleride görülüyor . ¼ hisseye ayrılmış, simetrik, ayna etkisi denilen süsleme biçimiyle bu dönem örneklerinde de karşılaşıyoruz. Daha önceki lake cilt özelliklerinde karşılaşmadığımız dairesel hareket şeklinde yaprak ve çiçek çalışmamaları,

çok dişli büyük yapraklı süsleme yöntemi, iç içe geçmiş bordür çalışmaları vardır. Natüralist çiçek bezemelerinde gül, gül goncaları, süsen, kasımpatı, saraypatı, nergis, lale, gelincik, krizantem, kır çiçek çeşitleri resmedilmiştir.

Şark kâğıt türlerinin yanında Avrupa kağıt türünün kullanımı bu dönemde daha yaygındır. Örnekler Farsça, Arapça, nesta'lik ve nesih yazı türlerinde yazılmıştır.

Bazı ciltlerin alt ve üst kapakların iç kısmına onarım zamanı tek renkli kağıt yapıştırılmıştır.

SONUÇ

16.-19. yüzyıllarda lâke, sevilen ve talep edilen bir süsleme tarzıydı. Natüralist tarzda çiçekler kullanıldığı gibi Batı tarzı resim sanatından da etkilenilmiştir. Ciltlerdeki resmin üslubu, titiz bir gözleme dayanır. Her bitkinin mükemmel bir kompozisyonu ve kusursuz çiçeği, ayrıca kelebeğin, bülbülün bahar dallarının ve gülün özenle tezyîn edilmesi sanatçının hüneri kadar lâke sanatında ulaşılan noktayı da gösterir. İslâm dünyasındaki batılılaşma akımı, her sanat dalında olduğu gibi lâke ciltlerde de kendini göstermiştir. Bu döneme ait bazı eserlerde kısmen, bazılarında ise birebir Avrupa botanik illüstrasyonlarından istifade edildiği çok açıktır.

Lâke kitap kaplarının kökeni erken devre dayanır. İlhanlılar, Safevîler döneminde devam eden 15. yy'da Herat'ın merkez olduğu bu sanat, Timurî gelenekleri içinde barındırır. Safevî döneminin sonlarından itibaren, geçiş dönemi Zand devri ile Babür, Keşmir eserleri bu izleri taşımaktadır. İran coğrafyası, çevre kültür havzalarından etkilendiği kadar çevresini de etkilemiştir. Hindistan, Keşmir, Afganistan, Osmanlı coğrafyası bu etkinin ilk halkasıdır. Cilt kapakları tablo zarafetinde çalışılmış olup, bazı eserler gerçekçi bir üslupta, bazıları ise tezhip ve klasik cilt yorumuna yakındır. Sanatçıların devlet tarafından desteklendiği sayıca çok büyük bir topluluk oldukları anlaşılmıştır. Enstitüde bulunan ciltlerinin lâke tezyînatı, Batı sanatının birebir taklidi izlenimi olsa da kısa bir dönemde çok yoğun üretim olduğu görülmektedir. Bu dönem eserleri, İran'da tarihindeki zengin lâke üslubunun kesintisiz uygulanmaya devam ettiğini görülmektedir.

Azerbaycan'da 15.Yüzyılda İslâm Cilt Sanatının ilk örneklerine rastlanmıştır. Sonraki dönemlerde de çok sevilmiş, her devirde lâke cilt uygulamaları ve lâke eşyalar yapılmıştır. Cilt haricinde lâke eşyalarda en dikkat çekici olanlar, kalemdan, ayna, yazı çekmeceleri, kapı ve pencere kapakları, duvarlar, yay, kutular, yelpaze, oyun kartlarıdır. Kalemdan ve ayna tezyînatında iç ve dış kapaklarda, kutu, yelpaze, kapı, paravan ve yazı çekmecelerinin bütün yüzeylerinde hiç boşluk kalmayacak şekilde yoğun bir tezyînat uygulanmıştır. Kalemdan üretimi cilt kabı kadar çok olmuştur.

KAYNAKÇA

Akar, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul.

Akimuşkin, O. (1987). *Rukapisnaya Kniga v Kulture Narodov Vostoka*. Oçerki. Kniga 1. Moskva.

Akimuşkin, O. (1987). *Rukapisnaya Kniga v Kulture Narodov Vostoka* , "Oçerki", Kniga 2. Moskva.

Allahverdiyev, B. (1972). Kitablar haqqında kitab. Bakı.

Allahverdiyev, B. (2008). *Ümumi kitab tarixi*. Bakı.

Arıtan, S. (1987). *Konya Müzelerinde Bulunan Selçuklu Ciltlerinin Özellikleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya.

Arıtan, S. (1991). Karamanlı Beyliği'nde Kitap Sanatı, *Kültür ve Sanat*, S. 12, Ankara.

Arıtan, S. (1992). *Konya Dışındaki Bulunan Müze ve Kütüphanelerde Selçuklu ve Selçuklu Üslubunu Taşıyan Cilt Kapakları*. Doktora Tezi. Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Arıtan, S. (1993). Ciltçilik. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul. C.7: 551-557.

Arıtan, S. (2002). *Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı*. *Türkler*. *VII*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Arseven, C. (1983). Lâk, *Sanat Ansiklopedisi,* C.III, İstanbul.

Arseven, C. (1983). *Sanat Ansiklopedisi*, Cilt I. İstanbul.

Arseven, C. (1998). *Sanat Ansiklopedisi*. Cilt I: İstanbul.

Arseven, C. (1998). Tezhip, *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basım Evi, I- V, İstanbul.

Aslanapa, O. (1982). Osmanlı Devri Cilt Sanatı, *Türkiyemiz,* S.38: 12-17. İstanbul.

Avşar, S. (1971). *Kanun-üs-Süver*. Elm neşriyyatı, Bakı.

Aydın, F. (2015). *Denizli Akşitler Kütüphanesinde Bulunan Bazı Yazma Eserlerin Cilt Tezyinatı Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Bartold, V. (1999). *Müsəlman Dünyası Tarixində Xəzəryanı Bölgələrin yeri*. Bakı.

Baytop, T. (1997). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara.

Binark, İ. (1975). *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*. Ankara.

Birol, İ. A. (2016). *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı*. İstanbul.

Bland, D. (1958). *A History of Book Illustration: The Illuminated Manuscript and the Trinted Book*. London.

Blomm, J. (2003). *Kağıda İşlenen Uygarlık*. İstanbul.

Bodur, F. (1985). Osmanlı Lâke Sanatı ve 18. Yüzyıl Üstadı Ali Üsküdârî", *Türkiyemiz*. İstanbul. S. 47: 1-9.

Çeker, A. (2008). *Türk Kitap Medeniyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesi*. Kültür A.Ş Yayınları, İstanbul.

Çığ, K. (1971). Türk Kitap Kapları, İstanbul.

Çığ, K. Türk Lâke Müzehhipleri ve Eserleri. *İ.Ü. Sanat Tarihi Yıllığı III*. 243-252.

Dain, A. (1949). *Les manuscrits*. Paris.

De Hamel, C. (1986). *A History of Illuminated Manuscript*, Phaidon. London.

Demiriz, Y. (2005). *Osmanlı Kitap Sanatında Doğal Çiçekler*. İstanbul.

Demiriz, Y. (2007). *Yüzyıllar Boyunca Çiçek Ressamlığı.* İstanbul.

Duran, G. (2008). *Ali Üsküdari -Tezhip ve Rugani Üstadı, Çiçek Ressamı*. İstanbul.

Erkan, M. (1994). *Osmanlı Dönemi El Yazması Deri Cilt Kitap Süsleme Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara

Gezgin, D. (2010). *Bitki Mitosları*. İstanbul.

Güleç, A. (2007). *Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki Seçilmiş Klasik Şemse Cilt Kapakları*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Halafov, A. (2004). *Azərbaycanda Kitabxana İşinin Tarixi*, Cilt.1, Bakı.

Harris, M. H. (1995). *A history of Libraries in the East***.** Lanham, Maryland 1.

İşmen, H. (2004). *Süleymaniye Kütüphanesindeki Fatih Devri Ciltleri*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.

Jorj, J. (2005). *İstoriya Pismennosti i Knigopeçataniya.* Moskva.

Kaçprjak, Y. İ. (1925). *İstoriya Pismennosti i Knigi*. Moskva.

Kahramanov, C. (1991). *Orta Əsr Azərbaycan Kitab Mədəniyyəti*. Bakı.

Karadana, C. (1990). *16.YY Türk Kitap Kaplarının Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaştanov, S. M. (2009). *Kniga v Drevney Rusi XI-XVI* vv. Moskva.

Kazımi, P. F. (2008). *Səfəvilər Dövründə Azərbaycanda Kitabxana İşi*. Bakı.

Kazımi, P. F. (2009). Orta Əsr Türk Xalqlarının Kağız İstehsalı, Əlyazma Kitabı və Cildçilik Mədəniyyəti**.** *Kitabxanaşünaslıq və Bibliografiya***.** Bakı**.** № 2**:**94-99.

Kazımi, P. F. (2012). *Türk Xalqlarının Kitab və Kitabxana Mədəniyyəti*. Bakı.

Kazımi, P. F. (2014). *Türk Xalqlarının Kitab və Kitabxana Mədəniyyətinin Mənbəşunaslığı*. Bakı.

Kaziyev, A. (1964). *Miniatyurı Rukapisi "Hemse Nizami*. Baku.

Kaziyev, A. (1966). *Xudojestvenno-Texniçeskie Saterialı srednevekovoy Rukopisi*. Baku.

Kaziyev, A. (1977). *Xudejestvennoe Oformlenie Azerbaydjanskoy Rukopisnoy Knigi XIII-XVII vekov.* Moskva.

Korkut, A. B. (2004). *Çiçekçilik*. İstanbul.

Mahir, B. (1986). Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri. *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık,1*, İstanbul, 113-130.

Maraşlı, S. (2005). *Amasya II. Beyazid İl Halk Kütüphanesindeki XV.ve XVI. Yüzyıl Ciltleri.* Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kayseri.

Mavili, G. (2002). *Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 13 ve 14. Yüzyıllara Ait Cilt Sanatı Örnekleri.* Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.

Meçger, B. M. (2013). *Tekstologiya Novogo Zaveta.* Moskva.

Musalı, N. (2012). *16.-17. Əsrlərdə Ərdəbil Xəttatlıq Məktəbi*. Bakı.

Nuriyeva, İ. (2015). *Azərbaycan Tarixi*. Bakı.

Okumuş, Ö. (1991). *İslam Ansiklopedisi, Cilt III.* İstanbul.

Onay, A. T. (2013). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara.

Ordınskaya, Y. N. (2009). *Pismennost i Pervıe Formı Knigi v Stranax Drevnogo Vostoka.* İstoriya İstoriçeskie Nauki. Moskva. s.237-245.

Özbek, Y. (2005). *Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*. Kayseri.

Özen, M. E. (2017). *Türk Cild Sanatı*. İstanbul.

Özkeçeci, İ. (2008). *Türk Sanatlarında Kompozisyon.* İstanbul.

Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2017). *Türk Sanatında Tezhip*. İstanbul.

Raby, J. ve Tanındı, Z. (1993). *Turkish Bookbinding in the 15th Century, The Foundation of an Otoman Court Style,* ed. T. Stanley, London.

Sadık, İ. (2013). *Azərbaycanda Əlyazma Kitabları*. Təzadlar. Bakı.

Sadık, İ. (2014). *Azərbaycanda Kitab Mədəniyyəti*. Bakı.

Sadıkov, A. (2003). Cildləmə, *Kitabları qoruyaq*. Bakı. 23-28.

Sözen, M. (1998). *Geleneksel Türk El Sanatları*, İstanbul.

Tanındı, Z. (1984). *Rûgani Türk Kitap Kaplarının Erken Örnekleri*. Kemal Çığ'a Armağan, İstanbul, 223-253.

Tekin, Ş. (1993). *Eski Türklerde Yazı, Kitap ve Kağıt Damgaları,* İstanbul.

Ünver, S. (1951). *Müzehhip Karamemi*, İstanbul.

Ünver, S. (1954). *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali ve Eserleri*, İstanbul.

Ünver, S. (1958). *Fatih Devri Saray Nakışhanesi ve Baba Nakkaş Çalışmaları*, İstanbul.

Vladimirov, L. İ. (1988). *Vseobşaya İstoriya Knigi*, Moskva.

Yücel, E. (2004). *Çiçekler ve Yerörtücüler,* Eskişehir.

EK 1- AMİA ENSTİTÜSÜNDE BULUNAN 16-19. YÜZYILLARA AİT LAKELİ CİLTLERİN TABLOSU

Katalog No. Envanter No.	Eserin Adı	Eserin Tarihi	Yazarı	Hattatı	Dili	Yazı Türü	Varak Sayısı	Ölçü (cm)	Yazıldığı Yer	Kağıt Türü	Üst ve Alt Kapak (dış kısım) süslemesi	Üst ve Alt Kapak (iç kısım)	Malzeme
1. M-159	Divan	H.973/M.1566	Emir Şah	Mir İmad Hasan Kazvini	Farsça	Nesta'lik	49	17 x 26,8		Şark	Minyatür tarzı	Şemse bezmeli	Sahtiyan, lake
2. M-278	Kur'an-ı Kerim	16. yüzyıl		Abdurraci Hüseyin El-Faharu Eş- Şirazi	Arapça	Nesih	368	18,5 x 20,3		Şark	Şükufe tarzı	Şemse, salbekli halkari tarzı	Sahtiyan, lake
3. M-88	Kuliyyat	16.yüzyıl	Sa'di Şirazi		Farsça	Nesta'lik	449	15,6 x 21,5		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
4. M -22	Divan	16. yüzyıl	Hafız Şirazi		Farsça	Nesta'lik	225	14,5 x 19,8		Şark	Şükufe tarzı	Sade kırmızı zemin	Sahtiyan, lake
5. A-25	Cönk	16.-17.yüzyıl	1.Sa'di Şirazi 2. Hafız Şirazi 3. Ümmeti İbrahim		Farsça	Nesta'lik	123	17 x 10,4		Şark	Şükufe tarzı şemse ve salbek	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
6. M-6	Leyla ve Mecnun	17. yüzyıl	Mektebi Şirazi		Farsça	Şikeste nesta'lik	78	11,8 x 18		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı	Sahtiyan, lake
7. M-244	Hadikatü's Süeda	17. yüzyıl	Muhammed Fuzuli	Derviş Firuzi	Azerbaycan Türkçesi	Nesta'lik	206	17,5 x 28		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı şemse ve salbek	Sahtiyan, lake
8. M-242	Divan	17. yüzyıl	Hakani Şirvani		Farsça	Nesta'lik	541	12 x 21,5		Şark	Şükufe tarzı	Nergis, lale, kasımpatı çiçek resmi.	Sahtiyan, lake
9. A-607	Divan	17. yüzyıl	Hafız Şirazi		Farsça	Nesta'lik	238	8,3 x 14		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
10. M-97	Divan	H.1011/M.1602	Anvari Abiverdi		Farsça	Nesta'lik	231	15,5x24, 5		Şark	Şükufe tarzı şemse ve salbek	Bezemesiz kahve renkli zemin	Sahtiyan, lake
11. B-264	Divan	H.1081/M.1670	Hafız Şirazi	Zehir	Farsça	Nesta'lik	196	11 x 21,5		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı gül ve kuş resmi	Sahtiyan, lake
12. M-139	Nizam üt-Tevarih	H.1093/M.1682	Beyzavi	Ali Asgar Hizarcerebi	Farsça	Nesta'lik	55	18 x 29, 5		Şark	Natüralist tarzı küçük çiçek resmi	Renkli kağıt	Sahtiyan, lake
13. M-240	Ateşgede	17.-18.Yüzyıl	Azer Lütfali Bey	Ali Muhammed	Farsça	Şikeste-nesta'lik	21	18 x 28,6		Şark	Şükufe tarzı	Şükufe tarzında şemse ve salbek	Sahtiyan, lake
14. M-96	Divan	18. Yüzyıl	Hafız Şirazı		Farsça	İnce Nestalik	192	14,5 x 22,5	Herat	Avrupa	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
15. D-26/3214	Kitabu el Kafi Hadis	18. Yüzyıl	Abu Cafer Muhammed Bin Yakup	İmam el Said al Fadlani	Arapça	Nesih	147	19 x 29		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
16. A-445/16598	Risale i- usul i-din	18. Yüzyıl	Abdul Hasan Hüseyni		Arapça	Nesta'lik	455	9,2 x 14,3		Avrupa	Şükufe tarzı şemse ve salbek	Kırmızı renkli zemin	Sahtiyan, lake
17. A-447/893	Kur'an-ı Kerim	18. Yüzyıl			Arapça	Nesih	522	11,4 x 17,8		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı	Sahtiyan, lake
18. M-422/32180	Zadü'l Mead	H.1123/1711	Muhammed Bakır b. Muhammed Takı b. Maksud ali el-Meclisi	Abdul Esmer ibn Abdulla Ebul Kasim El Tabatabi	Arapça	Nesih	366	16 x 26		Şark	Şükufe tarzında şemse ve salbek	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
19. M-331	Kur'an-ı Kerim	H.1204/M.1790	Muhammed Rza Tebrizi		Arapça	Nesih	214	16 x 26		Şark	Şükufe tarzı	Şükufe tarzı	Sahtiyan, lake

Katalog No. Envanter No.	Eserin Adı	Eserin Tarihi	Yazarı	Hattatı	Dili	Yazı Türü	Varak Sayısı	Ölçü (cm)	Yazıldığı Yer	Kağıt Türü	Üst ve Alt Kapak (dış kısım) süslemesi	Üst ve Alt Kapak (iç kısım)	Malzeme
20. M-235/3396	Tezkiret- üs Selatin	19. Yüzyıl	Mahmut Mırza Kaçar ibn Feteli Şah Kaçar		Farsça	Nesta'lik	115	18 x 27		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
21. M-266	Mahzenü'l Esrar	19. Yüzyıl	Nizami Gencevi		Farsça	Nesta'lik	358	20 x 36		Şark	Şükufe tarzı	Şükufe tarzı şemse ve salbek	Sahtiyan, lake
22. M-1/13691	İstiğase Duası	19. Yüzyıl			Arapça	Nesih	97	8,5 x 14		Şark	Şükufe tarzı şemse ve salbek	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
23. M-111	Kur'an-ı Kerim	19. Yüzyıl		Muhammed Kazım Tacir Tebrizi	Arapça	Nesih	234	14,5 x 22,5		Şark	Şükufe tarzı	Zerefşan tarzı	Sahtiyan, lake
24. A-21	Kur'an-ı Kerim	19. Yüzyıl			Arapça	Nesih	216	9 x 14		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
25. A-339/13687	Kur'an-ı Kerim	19. Yüzyıl			Arapça	Nesih	275	11,8 x 19		Şark	Dairesel hareket şeklinde komposizyon	Dairesel hareket şeklinde çiçek kom.	Sahtiyan, lake
26. M-255	Kur'an-ı Kerim	H.1227/M.1812		Hacı Muhammed Sabir Tebrizi	Arapça	Nesih	275	19 x 30		Şark	Şükufe tarzı.	Şemseli, salbekli harkarı tarzı	Sahtiyan, lake
27. A-323/1368	Kur'an-ı Kerim	H.1227/M.1812			Arapça	Nesih	373	10 x 16,5		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği	Sahtiyan, lake
28. A-392/14993	Nan-ü Helva. Şeyh Senan	H.1233/M.1818	Şeyh Bahai		Farsça	Şikeste-talik	173	12 x 18		Şark	Büyük biçimli yapraklardan oluşan kom.	Kahve renkli kağıt.	Sahtiyan, lake
29. M-262	Gülşeni Mahmut	H.1236/M.1821	Mahmut Mirza Kaçar		Farsça	Nesta'lik	77	16 x 26		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
30. B-135/5281	Envar-ı Süheyl'i	H.1236/M.1821	Hüseyin Vaiz-i Kaşifi	MuhammedAli Hızri	Farsça	Nesta'lik	309	13 x 20		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği	Sahtiyan, lake
31. M -257	Kur'an-ı Kerim	H.1239/M.1824		Muhammed Ali Muhammed şefi Tebrizi	Arapça	Nesih	305	19 x 30		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı	Sahtiyan, lake
32. A-143	Meclisi Zadul Mead	H.1240/M.1825			Arapça	Nesih	241	9,5 x 15,6		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
33. M-222	Kur'an-ı Kerim	H.1244/M.1829		Ali b. Muhammed Tebrizi	Arapça	Nesih	329	16 x 25,5		Şark	Bitkisel motiflerden oluşan dairesel kom.	Şükufe tarzı	Sahtiyan, lake
34. M-33/11445	Nuşaferini-Gövhertac	H.1245/M.1830	Emir Şahin	Esedulla Ağahadi	Farsça	Şikeste-nesta'lik	99	15,5 x 21	Şuşa	Avrupa	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
35. A-335	Kur'an-ı Kerim	H.1248/M.1833			Arapça	Nesih	342	12,4 x 16,9		Şark	Şükufe tarzı	Şükufe tarzı	Sahtiyan, lake
36. A-66	Kur'an-ı Kerim	H.1248/M.1833		El-Kerim b. Muhammed Zaman	Arapça	Nesih	216	10,6 x 17,8		Şark	Şükufe tarzı	Halkari tarzı	Sahtiyan, lake
37. M-223/13610	Divan	H.1255/M.1839	Hafız Şirazi		Farsça	İnce nesta'lik	157	16,5 x 26		Şark	Şükufe tarzı	Nergis çiçeği resmi	Sahtiyan, lake
38. B-2002/9226	Gülüstan-i İrem	H.1266/M.1850	Abbaskulu Ağa Bakıhanov		Farsça	Nesta'lik	75	15,6 x 21,5	Tiflis	Şark	Şükufe tarzı	Karton kağıt yapıştırılmıştır.	Sahtiyan, lake
39. M-3	Kur'an-ı Kerim	H.1288/M.1871		Muhammed Kazım Rza	Arapça	Nesih	262	8,3 x 14,2		Avrupa	Şükufe tarzı	Beyaz kağıtlakaplanmıştır.	Sahtiyan, lake

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. M-159. Emir Şah "Divan". Üst kapak dış kısım
Çizim 2. Emir Şah "Divan". Alt kapak dış kısım
Çizim 3. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım
Çizim 4. Kur'an-i Kerim. Alt kapak iç kısım
Çizim 5. Hafız Şirazi. "Divan". Alt kapak iç kısım
Çizim 6. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım
Çizim 7. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım
Çizim 8. Kur'an-i Kerim. Alt kapak iç kısım
Çizim 9. Emir Şahin "Nuşaferini- Gövhertac". Alt kapak iç kısım
Çizim 10. Kur'an-ı Kerim. Alt kapak dış kısım
Çizim 11. Kur'an-ı Kerim. Alt kapak iç kısım

ÇİZİMLER

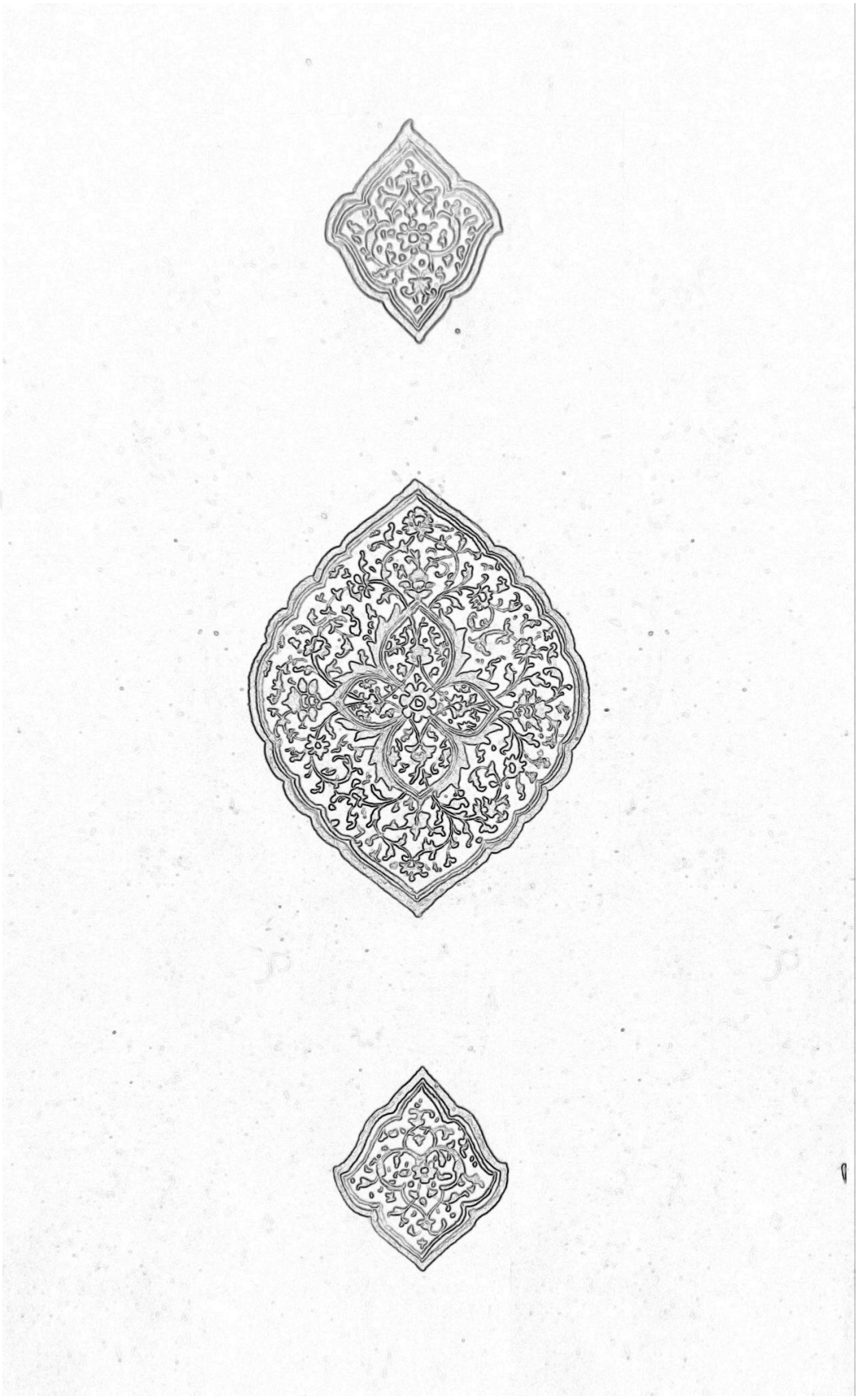
Çizim 1. M-159. Emir Şah "Divan". Üst kapak dış kısım

Çizim 2. Emir Şah "Divan". Alt kapak dış kısım

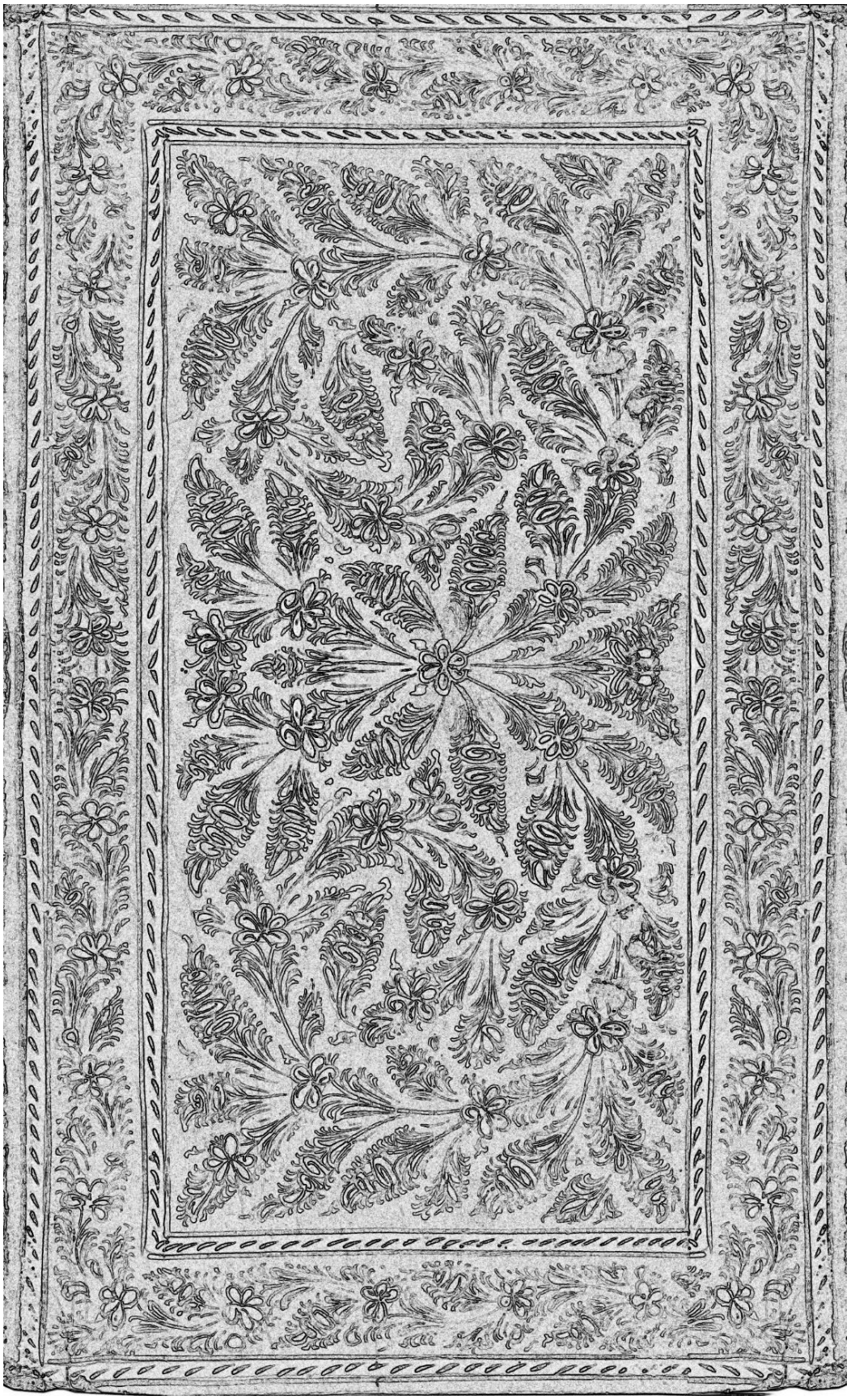
Çizim 3. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım

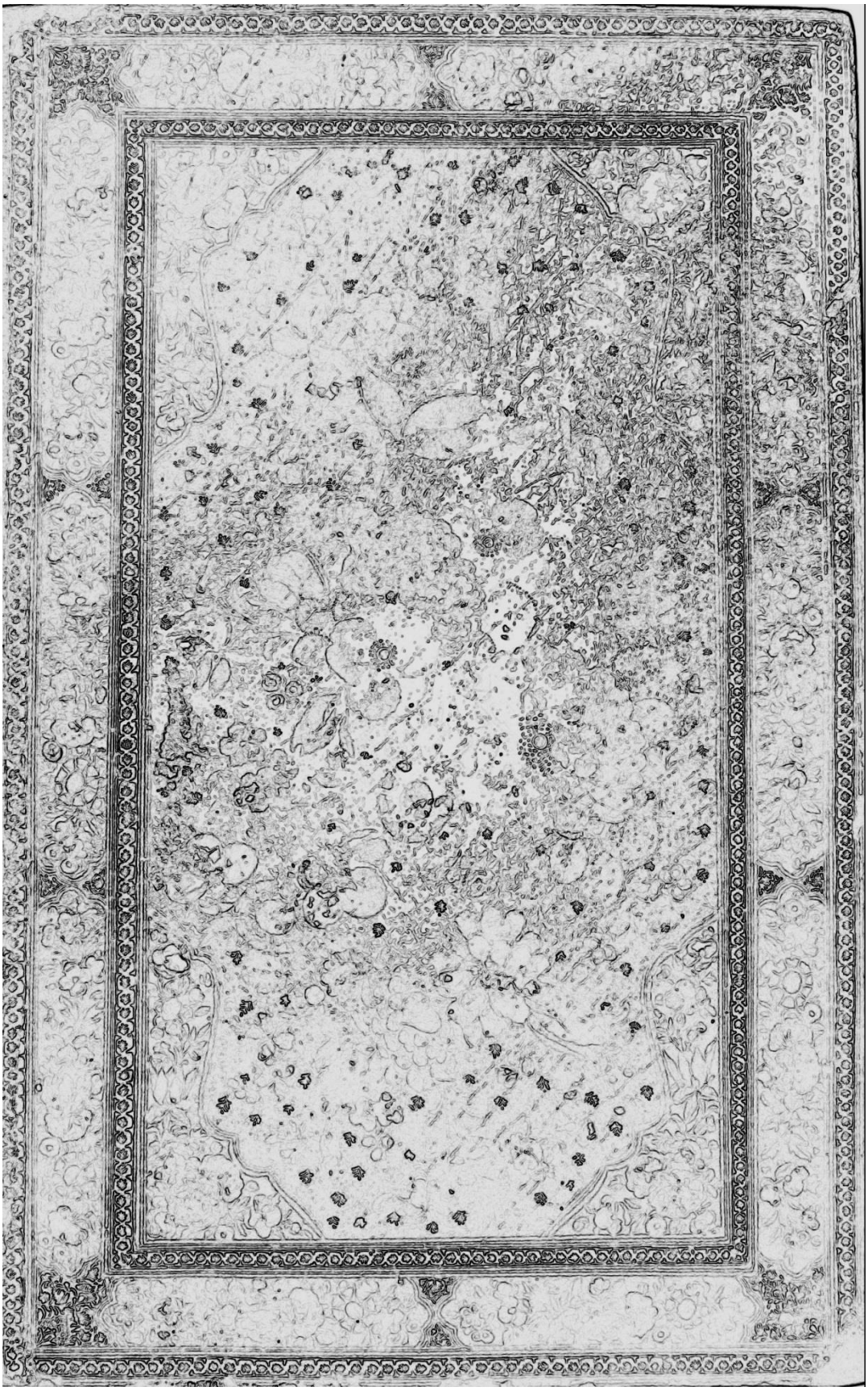
Çizim 4. Kur'an-i Kerim. Alt kapak iç kısım

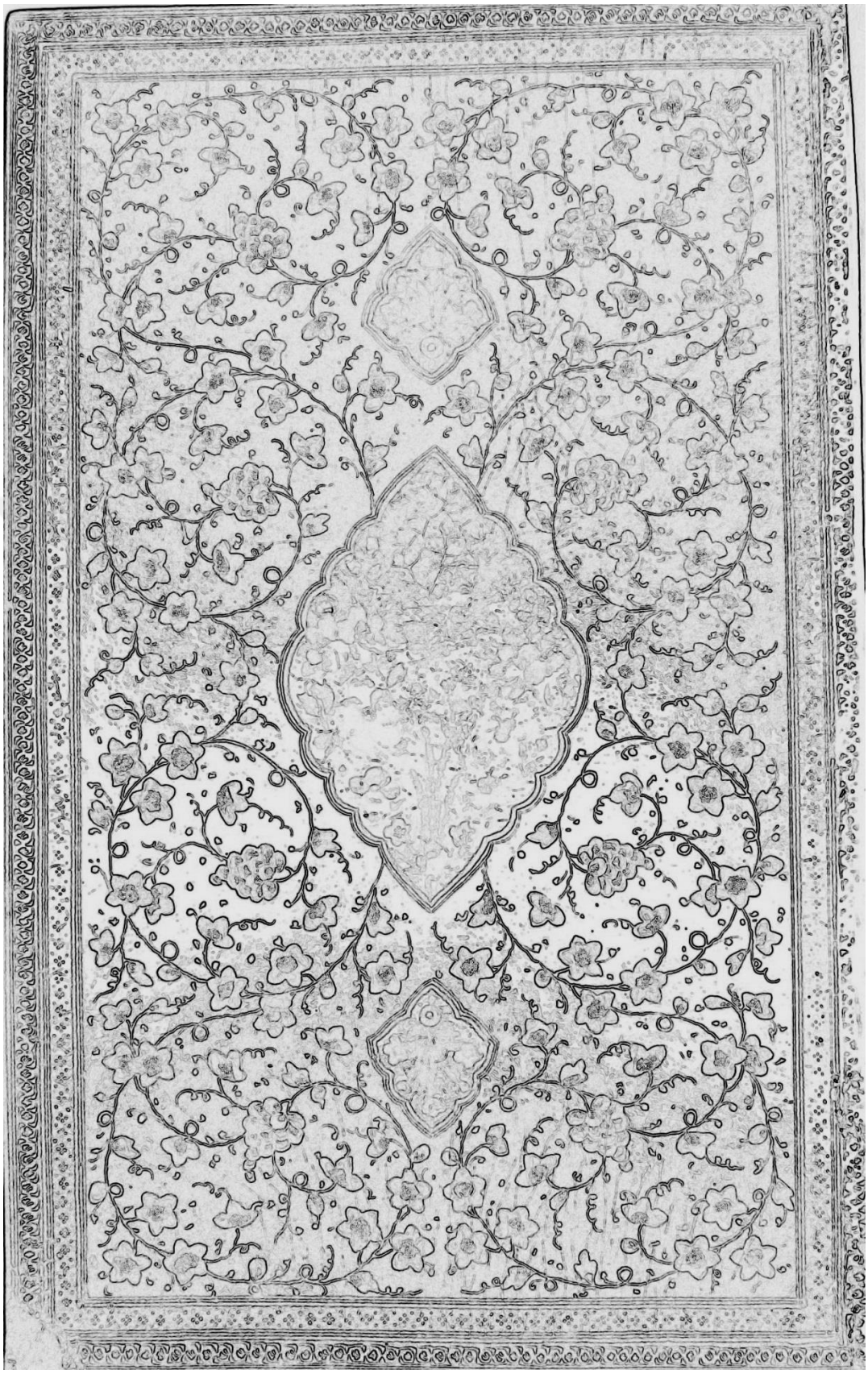
Çizim 5. Hafız Şirazi. "Divan". Alt kapak iç kısım

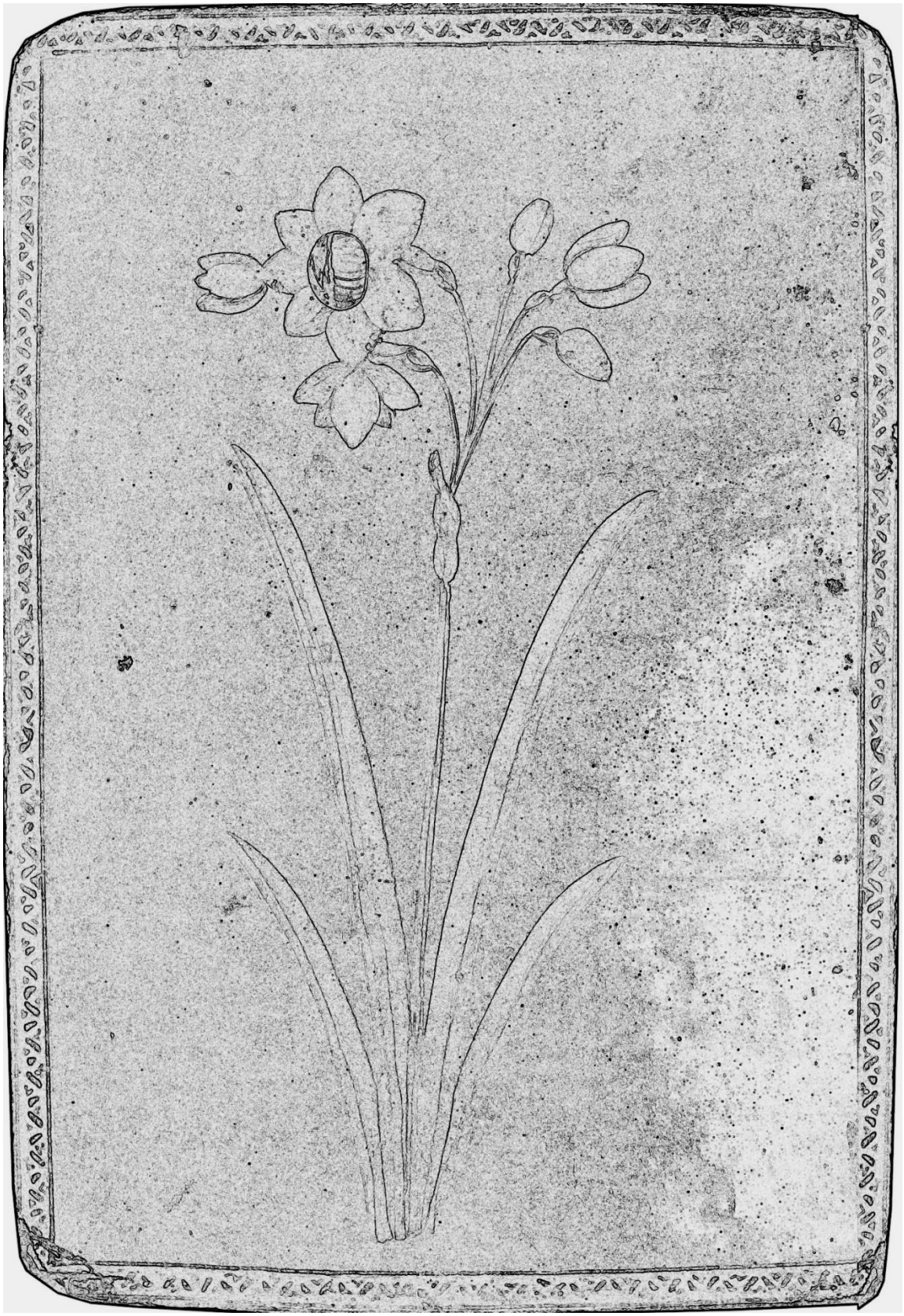
Çizim 6. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım

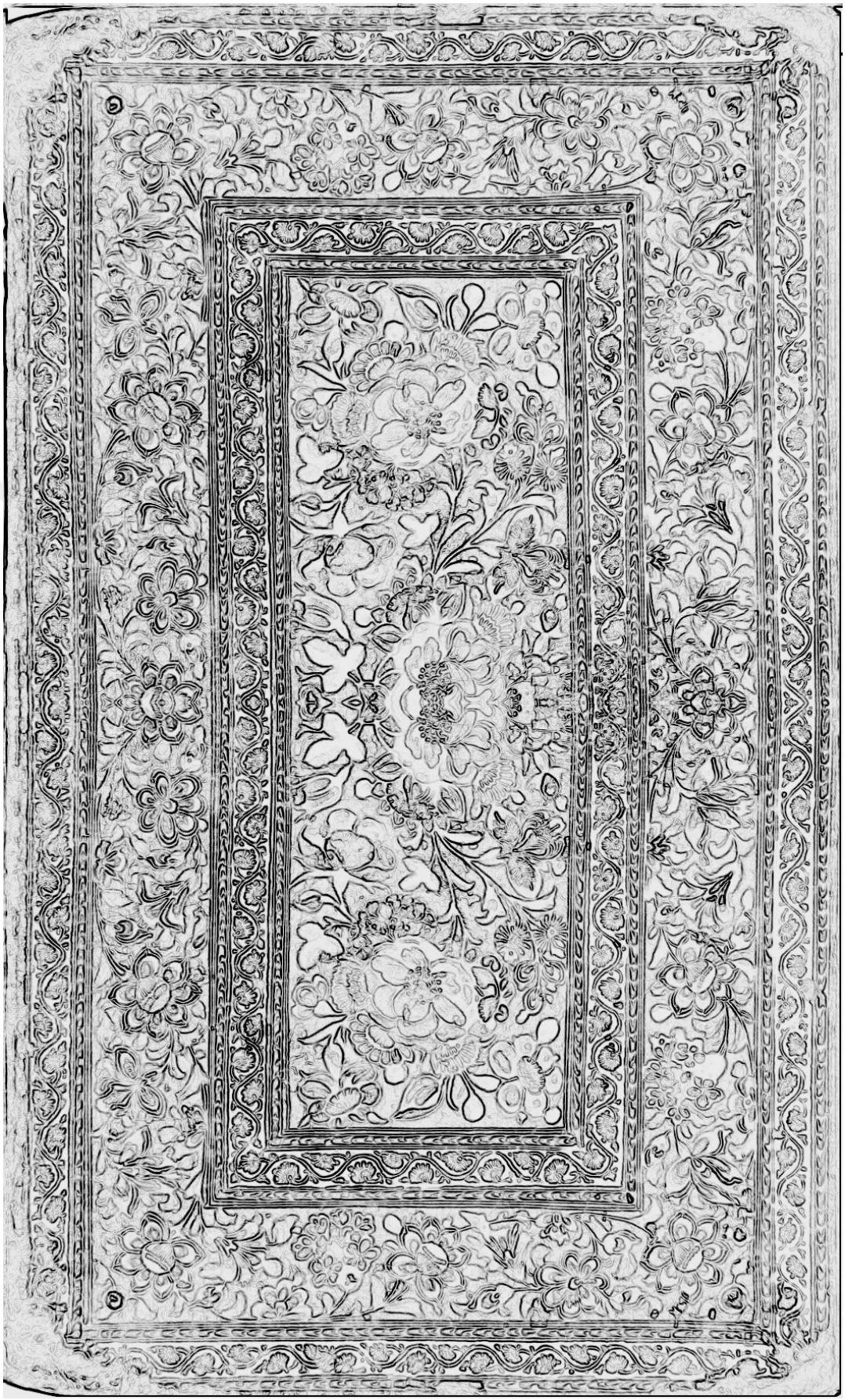
Çizim 7. Kur'an-i Kerim. Alt kapak dış kısım

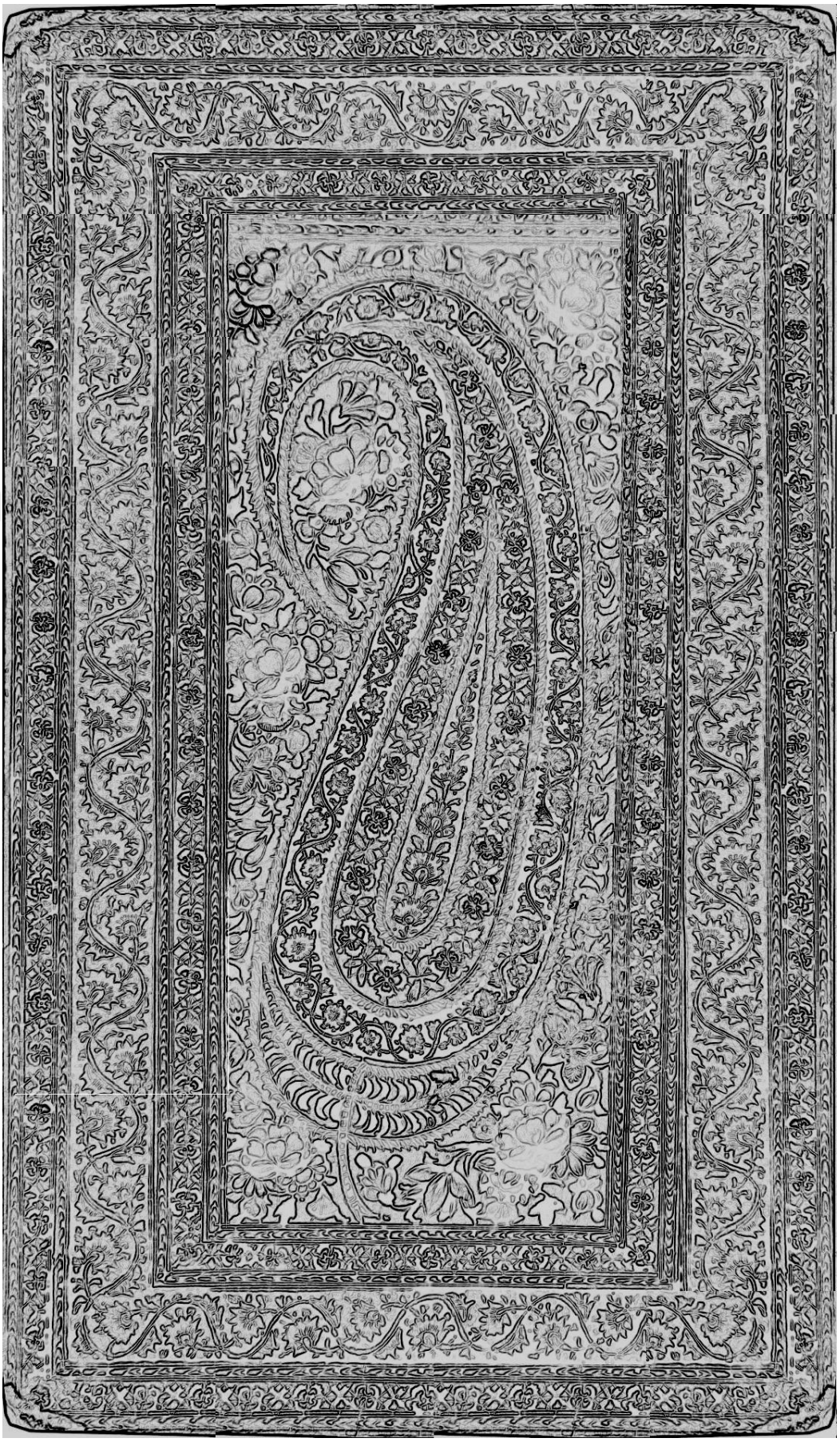
Çizim 8. Kur'an-i Kerim. Alt kapak iç kısım

Çizim 9. Emir Şahin "Nuşaferini- Gövhertac". Alt kapak iç kısım

Çizim 10. Kur'an-ı Kerim. Alt kapak dış kısım

Çizim 11. Kur'an-ı Kerim. Alt kapak iç kısım

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Kamala AHMADOVA
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	2004 yılında Bakü 157 numaralı okulu
Lisans Diploması	2008 Azerbaycan Devlet Kültür ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Yönetmenlik Fakültesi Film Yönetmeni Bölüm
Yabancı Diller	İngilizce, Rusça, Fransızca
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	2008 -2015 yıllarında Azerbaycan Televizyonu ve Azerbaycan Film Stüdyosun'da editör Özel rusça öğretmeni ve tercüman